

I LAISVE

*Nuoširdžiai d kojame
bi iulei MARIJAI MIKONIENEI savo ir jos
a.a. vyro JUOZO MIKONIO atminimo vardu
paskyrusiai " laisv " žurnalui - šio numerio
išleidimui 2000 doleri . Ši auka parems žurnalo
spausdinimo išlaidas ikagoje ir prisid s taip pat
prie jo platinimo Lietuvoje.*

Leid jai ir administracija

LAISV leidžia Lietuvišk Studij
Centras (Center for Lithuanian Studies,
Ine) ikagoje.

Redaktorius: Juozas Baužys

Redakcijos talkininkai: dr. Kazys Am-
brazaitis, Paulius Jurkus ir Vidmantas
Valiušaitis.

Redakcijos adresas: J. Baužys, 9240
Cliffside L n., Orland Park, IL 60462-
7790, USA.

Administratorius: Jonas Prakapas.

Administracijos adresas: J. Prakapas, 14
Thelma Dr., Bakersfield, CA 9330S,
USA

Prenumerata JAV ir Kanadoje —10
JAV doleri ; Australijoje, Piet Ameri-
koje ir Europoje —15 JAV doleri .

Garbes prenumerata — 20 JAV dole-
ri . Lietuvoje — tik 5 JAV dol.

Spausdina „Draugo“ spaustuv ika-
goje

LAISV (TOWARD FREEDOM)—a journal dealing with issues pertaining to the
cultural and social development of Lithuania and Lithuanians throughout the world.
LAISV is published by the Center for Lithuanian Studies, Inc., Chicago, IL.

Redakcijos skiltis.....	2
Kazys Ambrozaitis - Krislas iš ašarojančių akių	
Juozas Baužys - Kaip pasiimsime su savimi naują tiktąstantmet?	
V.R. - Žurnalo mecenatai.....	4
Vidmantas Valiušaitis - Surdijų peiliukas, viliava ir istorinis mon.....	5
P. Algis Raulinaitis - Laikinios Vyriausybės vieta mūsų istorijoje.....	8
Skaitytojų žodis.....	10
Vytautas A. Dambra - Idealizmas ir oportunizmas Lietuvoje ir išeivijoje.12	
Algirdas Saudargas - Lietuvos užsienio politika tarp kasdienos ir banalybės 22	
Vytautas Volertas - Valdymas ir valdomieji.....	28
Algirdas J. Stepaitis - Lietuva ir užsienio Lietuvija Nepriklausomybės kelyje 33	
Aloyzas Vilkys - Ar labai sunku mylėti Tėvynę?.....	38
Vytautas J. Šliupas - Nacių vykdytas Lietuvos gyventojų genocidas.....	42
Icchokas Meras - Apie didvyriškumą	47
Henrikas Kudreikis - Iliuzijos ir realybė	48
Janina Jazdauskienė - Vienas iš tikrųjų	50
V. Šeždienis - Atiduok Tėvynei, kaip privalai!.....	54
Jonas Antanaitis -1941 m. sukilėliai siekia teisi pripažinimo.....	62
Zenonas Pranasas - Kodėl prezidentas Bush nepadėjo Lietuvai?.....	63
Juozas Kojelis - Literatūros popietis su Aleksei R. ta.....	67
P. Algis Raulinaitis - Politiniai studijų savaitgalis Los Angeles.....	68
Janina Semaškaitė - Ateities kartoms.....	74
Žmonės ir vykliai.....	76
Atsiminimai.....	79

Viršelyje: 1990 metų kovo 11-toji Kaune. Nuotr. Leono Ambrozaičio.

Autoriaus pavarde ar slapyvardžiu parašyti straipsniai nebūtinai atstovauja leidėjo ar redakcijos nuomonei ir yra atviri diskusijoms • Nepakeičiant autoriaus minties, straipsniai gali būti taisomi ir tvarkomi redakcijos nuožiūra • redakcijai siunčiami laišukai ir atsiliepimai pasirašomi tikrosiomis pavardėmis.

KRISLAS IŠ AŠAROJAN IOS AKIES

Aukos, sud tas kovose už laisv ir nepriklausomyb, tautai yra vienodai brangios ir valstyb je jos turi b ti vienodai vertinamos. Kas pamiršta istorij, tam dažnai tenka v l pakartoti istorines klaidas. Labai pamažu, bet tuo atveju Lietuva žengia pirmyn, priima vis daugiau statym, surišť su praeitimi ir okupacijomis. Nors antroji soviet okupacija ir steng si visais b dais išrauti iš žmoni laisv s kov atminim, ta iau tas atminimas vyresn je kartoje yra išlik s. Tik gal dar nebuvo laiko pažvelgti tuos, kurie uoliai talkininkavo okupantams naikinant aktyvius ir pasyvius laisv s kovotojus. Nuo ši met pradžios sigaliojo statymas, lie iantis asmenis, dirbusius okupacij metu saugumo strukt r organizacijose (KGB ir kt). Tokiems asmenims dabar bus draudžiama dirbti atsakingose valstybin se tarnybose. Gal šis statymas ir ne visus pasieks, ta iau šiais devintaisiais nepriklausomyb s metais tauta lengviau gali atsikv pti.

Nepriklausomyb s min jimai šiemet pra jo pakilesne nuotaika, nes sausio 12 dien Seime buvo priimtas ir kitas tautos susitaikym skatinantis statymas - Nr.VIII-1021, lie iantis Lietuvos Laisv s Kovos S j džio tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracij. Gaila, kad Seimui taip ilgai užtruko statymiškai vertinti ši taip svarbi LLKS tarybos deklaracij, kurioje pamin tos visos organizacijos, kovojusios d l Lietuvos laisv s t vyn je ir užsienyje. Tarpe kit, joje minima: "kad 1941m. birželio 22-23 d. ginkluotas Lietuvos sukilimas ir Laikinios Vyriausyb s 1941m. birželio 23 d. atsisaukimas išreišk tautos vali atkurti nepriklausom valstyb, kad Vokietijos okupacin valdžia neleido veikti Laikinajai Lietuvos Vyriausybei, tod l susiformavo Lietuvos pasipriešinimo šiai okupacijai organizacijos..." ('Tremtinys' Nr. 6, 1999.02.12). Tai tvirtas Seimo žingsnis Lietuvos istorijos ištaisymui ir kovai prieš falsifikavim. Ateinan iais metais jau ir antrasis šiame šimtmetyje nepriklausomyb s paskelbimas, kur šiemet dar kai kurie valdžios atstovai ir organizacijos nutyl jo, bus dr siau minimas.

Šiuo statymu Seimas iš m iš verkian i motin akies krisl, nes dabar vis j s n gyvyb s auka, atiduota už Lietuvos laisv vienu ar kitu metu, bus jau vienodai vertinama. 1941 m. paskelbtoji nepriklausomyb su pla ios koalicijos Laikin ja Vyriausybe, nors ir b dama okupacin se naci repl se, išsilaik net šešias savaites, kol vokie iai j ga privert sustabdyti jos veikl. Apie nepriklausomyb s paskelbim tada pasaulis išgirdo, tik d l siliepsnojusio karo netur jo galimyb s viešai reaguoti. To, nors ir trumpo, laim jimo mums ilgai pavyd jo ukrainie iai, arm nai ir kitos pavergtos tautos. Seimas dar tik tur t b ti labiau informuotas, kiek daug Laikinoji Vyriausyb sp jo atlikti per tas šešias savaites: atstat konstitucij, pagrindinai pertvark švietimo sistem, teismus, dalinai kooperatyvus, savivaldybes, v liau tauta atsisak steigti SS legion, ir kt. Gal tik dalinai susp jo paveikti teis saug, nes vidaus policijai pertvarkyti reik jo daugiau laiko, o kai kurios savivaliaujan ios pronacin s grup s (pvz.,Klimai io) buvo vokie i globojamos. O pats Laikinios Vyriausyb s atliktas nepriklausomyb s paskelbimas tokiu sunkiu momentu, kai didžiausios pasaulio j gos iš jo kov, dav vil i ir pasiryžimo laisv s

kovotojams t sti kov iki galutinio laim jimo, kuriuo šiandien džiaugiam s. Lieka tad sutarti, kad visos trys nepriklausomyb s paskelbimo dienos b t šventiškai minimos, duodant ypating reikšm ir 1949 met vasario 16 d. deklaracijai.

Kazys Ambrozaitis

K PASIIMSIME SU SAVIMI NAUJ J T KSTANTMET ?

Art jame prie slenks io nauj j XXI-m amži . Žiniasklaida jau pradeda skai iuoti dienas, valandas ir minutes iki šio šimtme io ir t kstantme io pabaigos. Po dviej t kstan i met , kai buvo prad tas vartoti krišk ioniškiosios eros kalendorius, žmonija žengs š žingsn , kuris dabar, šiame kompiuterin s technologijos amžiuje, atrodo nepaprastai bauginantis iš anksto nenumatytomis problemomis (kaip pvz., Y2K).

Mums ta iau ne tokios problemos svarbu. Mums svarbu, k mes - kaip žmon s ir kaip lietuviai - žengdami naujojo šimtme io ateit , su savimi pasiimsime iš dabarties, kurioje gyvename. Nejaugį tempime su savim pilnus lagaminus žiauri negerovi , pastebim ir aiškiai matom m s valstybiniame ir visuomeniniame gyvenime. J tiek daug.. Ar nereik t geriau naujame šimtme tyje prad ti gyventi iš naujo, atsinešus su savimi iš dabarties tik tokias vertybes, nuo kuri priklausys gražesnis m s pa i ir m s tautos likimas?

Gal pirmiausia pasiimkime su savim bent šio šimtme io m s tautos istorijos atmint . Istorijos, lyd jusios mus nuo Vasario 16-tosios, nuo 1941 birželio sukilimo, per partizan kovas, per visas lietuvi tautos kan ias ir praliet krauj okupacij metais iki Kovo 11-t j atstатыtos nepriklausomos valstyb s. Tokia istorija yra pagrindas, ant kurio statoma tautos ir valstyb s ateitis.

O ta ateitis priklausys ir nuo to, ar pasiimsime su savimi krišk ionišk sias vertybes, moral , idealizm , optimistišk ryžt ir darb . Nesineškime savanaudiško oportunisto, pinigų ir garb s kulto, tuš ios savimeil s ir pesimizmo. Pasiimkime ir šilt , vyresn je kartoje dažniau pastebim , inteligentiškum vietoje dabar sigalin io šalto intelektualizmo.

Pasiimkime pozityv tautiškum ir rezistencin dvasi prieš visus naujuosius -izmus ir kosmopolitinius gundymus. Su šia tautiškumo ir rezistencine dvasia atsineškime ir tikr j laisv s supratim - laisv s su atsakomybe ir sipareigojimu savo tautai, valstybei ir artimui. Nes laisv tiktai sau - nesuvaldoma ir pilna reikalavim - n ra tikroji laisv . Ir dar, kiekvienas bendras darbas - ar tai b t valstyb s valdymas, ar visuomenin bei organizacin veikla - privalo b ti dirbamas vieningai. Tad pasiimkime nauj j amži daugiau vienyb s dvasios, kurios pastebimai tr ksta tiek Lietuvoje, tiek ir išėivijoje.

Kai su ši vertybi kroviniu peržengsime slenkst nauj j t kstantmet , gal tada pajusime, kad šis žingsnis nebuvo toks bauginantis, kad ir toliau sugeb sime, Dievui padedant, gyventi ir dirbti tautos ir valstyb s labui.

Juozas Baužys

ŽURNALO MECENATAI

Juozas Mikonis (1918-1998)

Marija Mikonienė, prisimindama savo mylimo vyro a.a. Juozo mirties metines, š.m. vasario 18 d. Dievo Motinos parapijos bažnyčioje Clevelande užprašė šv. Mišias, kurias aukojo parapijos klebonas kun. Gediminas Kijauskas, S.J., dalyvaujant daug bičiulių, giminių ir artimųjų. Marijai tai buvo gilaus liūdesio ir kartu nebegrįžtamai laimingo dienos prisiminimas. Tokia pat jos nuotaika dalinosi ir gausus Mikonienės šeimos draug būrys.

Marija, pagerbdama savo gyvenimo brangaus palydovo atminimą, paskyrė rezistenciniams minties ir kultūros žurnalui "Laisvė" duobes ir kėlus dolerių.

Juozas Mikonis, gimęs 1918 metais Smilgių valsčiuje, Panevėžio apskrityje, baigė Panevėžio gimnaziją 1941 metais, okupacijos metu sujungė pogrindžio rezistencinį judėjimą, šio Lietuvos laisvės ir jos gerovės idėja juozatizmo ir JAV. Clevelande Juozas buvo aktyvus Lietuvių Fronto bičiulis, samborių ir Centro valdybos pirmininkas ir narys. Jo vadovaujama valdyba surengė kelias LFB studijų ir poilsio savaites Dainavoje. Šiandienai versdamasis savo "East Shore Realty" nekilnojamojo turto prekyba, Juozas atrodė dar laiko ir kitai lietuviškai veiklai - nuoširdžiai dirbo LB apylinkės ir apygardos valdybose, Alto skyriuje, Balfe, buvo "Ateities" klubo narys.

Juozo ir Marijos dosni širdį jautė Dainavos stovykla, Lietuvių Fondas, Laisvės Fondas, LRK Religijinė šalpa, lietuvių spauda bei vaizdo kultūriniai ir politiniai renginiai. Jo plačioji giminė Lietuvoje taip pat susilaukė gražios Juozo ir Marijos paramos.

Ši geraširdiška Juozo ir Marijos daugelį metų puoselėjama tradicija dabar, jau Juozui besidžiaugiant Dangaus palaima, vėl buvo pakartota nuoširdžia dovana, paskirta žurnalui.

V.R.

SUR DIJ S PEILIUKAS, V LIAVA IR ISTORIN S MON

Vidmantas Valiušaitis

Vasario 16-osios - valstybės atkūrimo šventės - proga

Neseniai vienas bendradarbis, istorijos ir senienų mėgėjas, parodė rets praeities relikviją, sukusią minčių ir davusią pagrindą šioms pastaboms.

Tai buvo nedidelis lenktinis peiliukas, surdijusia ir pusiau nulaužta geležte, bet gražiai išsilaikiusiom kriaunelė. Peiliuko rankenėlė buvo pagaminta iš skaidrios, permatomos medžiagos, tikriausiai, organinio stiklo, pro kurį matyti gerai išsilaikęs spalvotas piešinys ant metalinio paviršiaus. Piešinys vaizdavo Vilniaus katedrą, kuriai iš abiejų šonų vijosi trispalvis vliavos - geltona, žalia, raudona - kaspinas. Apačioje - data: 1947 m. Vasario 16 d.

Bevertant rankose ir apžiūrįjant šį labai savotišką nežinomo autoriaus kūrinių, minėtasis kolega ištarė: „Toliau busimasis eksponatas, padovanosiu jį tremtiniam muziejui. Pagamintas šiaurėje, toli nuo Lietuvos“. Pamaniau sau: ar yra kas bendra tarp to surdijusio peiliuko ir Vasario 16-osios, tarp to nežinomo tremtinio, po sunkiųjų katogų darbų, pusbadžiaujant, greičiausiai, kur nors prietemoje, rėpdinga grafika braižiusio metalo, atkakliai grandžiusio, zulinusio ir kniedijusio skardos bei stiklo gabalius, ir, tarkime, šiandieninio, ypač jaunesnės kartos žmogaus, nardančio internete, žiūrįjio satelitinė televiziją, geriančio Coca-cola ir besimaitinančio McDonald's hamburgeriais?

„Žmonims tampame - tradicijos turiniu“

Vis dėlto yra plotmė, integruojanti šiuos skirtingus laiko ir istorijos ženklus. Tai žmogaus istorinis monetas. Kai tautos praeities buvimas dabartyje asmuo pergyvena sėmoningai, tuomet kalbame apie žmogaus istorinį monetas. Yra žmonių, gimusiu turtingų istorijų turinčiose tautose, bet stokojančių istoriniais monetais. Tačiau yra ir priešingų pavyzdžių: mažos ir nereikšmingos tautos asmenybės, su stipriai išreikšta istorine sėmone.

Istorinį žmogaus sėmonetą nra istoriniai žiniai suma. Istorijos žinojimas ar tyrinėjimas nra siejamas su paties asmens likimu. Galima gerai išmanyti senovės Graikijos ar Romos imperijos istoriją, bet

ne manoma susitapatinti su j praeitimi ir pergyventi tai kaip savast. Svetimo krašto praeitis niekada negali tapti mano paties istoriniu b viu: jo laim jimai ir pasiekimai - nei šildo, nei džiugina, jo kalt s - nei saisto, nei slegia. Kadangi tai niekaip n ra susij su mano paties gyvenimu ir likimu. Tikroji žmogaus b vio versm - jo t v krašto praeitis. Savo tautos praeities pergyvenimas kaip mano praeities - ir yra istorin žmogaus s mon , pripildanti kasdienyb prasm s, suteikianti jai svorio ir vert s. Istorin s mon galina žmog jaustis ne atskiruoliu, o nariu, ne užbaiga, o t siniu, ne lašu, o srove laiko ir istorijos t km je. Filosofas K. Jaspers yra pasak s, kad „mes tampame žmon mis ne biologiniu paveld jimu, o visados tik tradicijos turiniu“. Tradicija kaip tik ir yra kult rini žmogaus laim jim pastovumo apraiška, kult ros formomis sik nijusi tautos patirtis.

Mirties kult ra - be istorin s s mon s

Nutrauk s ryšius su savosios tautos istorija ir tradicija žmogus tampa savotišku klajokliu, dvasiniu nomadu. Pasak rus filosofo P. aadajevo, žmogus be istorin s s mon s, yra tarsi pavainikis. Stokodamas istorin s s mon s - sp dži , kuriuos yra palik tautos žmon i sielose pra j šimtme iai ir subrandin jos lyrik , ep , legendas, padavimus, vairiausias id jas bei planus - toks žmogus buvoja taip, tarsi b t gim s be teis to t vo, o kartu ir be jam paveld jimu priklausan io palikimo. Jis nežino kur apsistoti, jam niekas n ra sava, jo laikas slenka neb t ir ištirpsta be p dsak , kadangi istorin s s mon s jis n ra atkeliamas dabart ir joje išgelbstimas. Tai s lygoja ir toki žmon i asmenyb s išsivystym bei elges visuomen je.

Daugeliui yra tek patirti, ar bent jau matyti TV ekranuose, kaip nevienodai žmon s elgiasi savo šalies v liavos - to koncentruoto laiko ir istorijos prasm i simbolio - akivaizdoje. Tai ypa išraiškingai matyti sporto varžyb arenoje. Kylant valstybi v liavoms ir skambant himnams, kai kurie sportininkai nenuleidžia žvilgsnio nuo savo šalies v liavos, gieda himn drauge, neretai savo dešini j prid j prie širdies. Kiti - muistosi, žiauoja kramtom gum , b gioja abejingomis, stiklin mis akimis prieš TV kamer . Tai žmon i istorin s s mon s išraiškos arba jos stokojimo ženklai, skiriantys susipratusius, s moningai atstovaujan ius ir ginan ius savo žem s garb jos vaikus nuo samdini - legionieri , kuriuos gal tik užmokestis saisto su atstovaujama v liava.

Legionieriaus s vok ia vartoju neb tinai svetimšalio, šakn toje kult roje neturin io žmogaus apib dinimui. Savotišku „legionieriumi“ tampa ir nuo savosios praeities atitr k s žmogus, kuriam dabartis neišvengiamai virsta našta, su kuria jis ima kovoti, m gina nusikratyti, j neigdamas vairiausias b dais. „Tamsioji m nulio pus “, „Kauno dienoje“ ar „Penktasis puslapis“ „Lietuvos ryte“ kasdien ir kasdien atidengia lietuvišk j dvasini nomad klajones m s žem je.

Anarchizmas, besireiški s kaip pasaul ži ros, elgesio ir net išvaizdos išraiška, traukimasis get vairi sekt , b reli , bendrij ar net gauj pavidalu, vyresniosios kartos nepakanta, iškryp liškas vaik išnaudojimas, pagaliau reketas, terorizmas, sadistiški smurto proveržiai, - tai istorin s s mon s žlugimo, mirties kult ros apraiškos...

Subr sti savo žemei ir bendruomenei

Jautresn s s mon s žmon s gyvai jau ia šios mirties kult ros alsavim ir Lietuvoje. Jie nusiskundžia dalies m s visuomen s istorin s s mon s irimu, viena jos apraišk pasteb dami kartais pasireiškiant atsainum , deramos pagarbos stok tautos ir valstyb s simboliams. Tautini ir valstybini šven i metu gali pasteb ti, kad ne vis nam gyventojams užtenka s moningumo iškelti valstyb s v liavas, nepaisant to, kad tai daryti visus pareigoja statymas. Art jant paskutinei šiame amžiuje Vasario 16-osios šventei, vair s žmon s kreip si net miesto staigas, dalydamiesi tuo r pes iu ir ragindami tarnautojus „imtis priemoni užtikrinti", kad m s trispalv bes lygiškai b t keliama, o ši kilni, m s pilietiškum ugdanti ir istorin s mon brandinanti valstyb s švent neb t menkinama nesusipratusi žmoni netvarkingumu, aplaidumu, d mesio ir deramos pagarbos jai stoka.

B t lengva gyventi ir tvarkytis, jeigu išleidus statym galima b t subrandinti istorin žmogaus s mon . Ta iau taip n ra. Net pritaikius teis tas griežtesnes priemones (baudas) už šio statymo nesilaikym , vargu ar pažadintume didesn savo pilie i s moningum . Savo valstybei, savo tautai, savo bendruomenei, pagaliau savo šeimai, istorinei s monei reikia subr sti. Subr sti, tyliomis ir kantriomis asmenin mis pastangomis, veikiant sunkumus, tenkan ius išbandymus, kartais net patiriant kan ias ir praradimus. Tik iš šios versm s gali kilti istorin s s mon s nuskaidr jimas, sav s suvokimo istorin je perspektyvoje ir bendrumo su savo tauta poj tis.

Kaip tai paliudijo anas nežinomas tremtinys, išk l s trispalv v liav net Sibiro ledyn s lygomis ir pasiunt s savo ženkl ateit , mums...

LAIKINOSIOS VYRIAUSYBES VIETA M S ISTORIJOJE

P. ALGIS RAULINAITIS

Sausio pradžioje Seimas priėmė statymą, kuriuo pripažino Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio tarybos 1949 m. vasario mėn. 16-tos dienos deklaraciją valstybiniu teisės aktu. Kažkodėl prezidentas Valdas Adamkus šio statymo nepasirašė ir grąžino Seimui jo nevetavęs. Pagal galiojančius statymus tada į pasirašė Seimo pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis.

Toje deklaracijoje rašoma: „LLKS taryba, glaudžioje vienybėje su kovojančia tauta, kviečia visus geros valios lietuvius, gyvenančius Tvyneje ir už jos ribų, pamiršti sitikinius skirtumus ir sujungti aktyvų tautos išsilaisvinimo darbą“. Taip pat toje deklaracijoje, išreiškiančioje okupuotos, bet nenugalotos Lietuvos ir lietuvių tautos valią, tvirtinami pagrindiniai konstituciniai demokratijos principai: „Valstybinė Lietuvos santvarka - demokratinė respublika. Suvereninė Lietuvos valdžia priklauso tautai“.

Pareiškimas (deklaracija), pabrėždamas Lietuvos valstybingumą ir konstitucinės santvarkos tstinumą, teisinio partizaninės kovos vieningos vadovybės sudarymą ir apibrėžtiną ginkluoto pasipriešinimo teisėtumą. Galime drąsiai sakyti, kad tai iškiliausias Lietuvos partizaninės kovos teisinis dokumentas. Taigi, dabartinis jo tvirtinimas statymu turi ne tik moralinį, bet ir teisinį reikšmę, bei jos, kaip teisės akto, traukimas Lietuvos teisės sistemai, nenuginčijamai liudija valstybingumo tstinumą ir nenutrūkstamas pastangas gyvendinti Lietuvos nepriklausomybę.

Vertindami šiuo metu Lietuvoje daromus žingsnius tvarkyti sovietinės okupacijos palikimą, pvz. KGB darbuotojų veiklos apribojimą, komunistų partijos nusikalstamumo pripažinimą ir Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio pareiškimo teisinumą, negalime nepastebėti ir nepagalvoti apie prezidento nusistatymą šiais atvejais. Tai jau šeštasis teisės aktas, kurio nors nevetavęs, bet ir nepasirašęs Seimui grąžino prezidentas Valdas Adamkus. Lietuvos konstitucija numato, kad prezidentui nepasirašius Seimo statyto dokumento pasirašo Seimo pirmininkas. Kaip sakė Vytautas Landsbergis, motyvą, kodėl šis dokumentas nepasirašytas, prezidentas nepateikė. Taip ir lieka mįslė, kodėl prezidentas nepasirašė statymo, - sakė Seimo pirmininkas.

KGB darbuotojų veiklos vertinimo statymas, uždraudžiantis jiems dirbti kai kuriose pareigose, prezidento irgi buvo atmestas ir grąžintas

Seimui persvarstyti tik su vienu pasi lymu - atid ti jo sigaliojim iki ši met sausio pirmos dienos. Seimas š statym iš naujo pri m ir, nusileisdamas prezidentui, atid jo jo sigaliojimo dat . kitas prezident ros pastabas, kurios nebuvo oficialiai pateiktos, Seimas neatsižvelg . Dabar, statymui sigaliojus, v l trukdomas jo veikimas, prezident rai, jei taip galima išsireikšti, kaišiojant pagalius ratus, keliant jo konstitucinio veiksmingumo klausim ir atsisakant j vykdyti - nesudarant jame numatytos komisijos.

Gerai, kad nors Laisv s kov s j džio pareiškimas pripažintas ir teisintas, ta iau kod l to nepadaroma su 1941 met sukilimo pareiškimais. Prab gomis pažvelkime 1941 met vykius. Jau 1940-41 metais Lietuvi aktyvist frontas stropiai ruoš si sukilimui prieš sovietin okupant , tikintis, kad prasid siantis vokie i - soviet karas sudarys galimyb atstatyti Lietuvos valstybingum . Dar 1941 met balandžio m nes Lietuvi aktyvist frontas buvo sudar s Laikin j Lietuvos vyriausy b ir jos veikimo plan . 1941 met birželio m nesio 22- t dien LAF dav ženkl prad ti sukilim , o kit dien , birželio 23- i dien per Kauno radij paskelb Lietuv Nepriklausoma Respublika. Tuo pa iu metu paskelb ir Laikinosios vyriausy b s s stat su 13 ministr ir tiek pat j pavaduotoj .

Nuo Nepriklausomyb s paskelbimo momento, sukilimas išsipl t visame krašte. Sekan i dien LAF laikraštis *Laisv* jau raštu pateik informacij apie esam pad t ir pla ios koalicijos pagrindais sudaryt vyriausy b , ši Laikinoji vyriausy b išsilaik 6 savaites ir 2 dienas. Per t laik ji atstat Lietuvos konstitucij , teisingumo organus, pertvark švietim , o visos ministerijos stropiai veik , atstatydamos krašto administracij ir panaikindamos daugel sovietini statym bei potvarki , šiuos žygius galino ryžtingas tautos noras b ti nepriklausomai ir tam tikslui gyvendinti sud tos kraujo aukos. Prisiminkime, kad sukilimo metu žuvo apie keturi t kstan iai asmen . Tai beveik dvigubai daugiau negu 1918-20 met Nepriklausomyb s kovose. Tai neišbraukiama ir nepamirština m s istorijos - Pil n , Žalgirio, 1863 met sukilimo, 1918-20 met kov , Medinink , Televizijos bokšto - dalis.

Antr kart XX amžiuje Lietuva buvo paskelbta Nepriklausoma valstybe 1941 met birželio m nesio 23- i dien , o 1990 m. kovo m nesio Nepriklausomyb s atstatymas jau tre iasis. Deja, šio antrojo istorinio Nepriklausomyb s atstatymo kol kas dar nepripažino ir tinkamai ne vertino nei dabartin Lietuvos vyriausy b , nei Seimas. Ta iau nenustokime vilties - stenkim s, kad tai kuo grei iau b t padaryta.

Vien ašar neužtenka

Skaitant Janinos Semaškaitės straipsnį "Balto rako skraistis" (laisvas Nr. 128) man nuriėjo jo ne viena ašara. Bet to neužtenka. Kilo mintis, ar nebūt galima iš autorių gauti adresus ne tik tos straipsnyje taip šiltai aprašytos partizanų ryšininkės Bronės Pupeikytės, bet ir daugelio kitais laisvųjų kovotojų, minimais laisvųjų žurnalo numeriuose.

Rož Šomkaitė,
So. Orange, NJ

Paminklai - Lietuvos istorija

Ai, kad žurnalas mums siuniate. Jis labai Lietuvoje laukiamas. Visuomet domus, kada rašo V. Volertas, P. Jurkus, J. Semaškaitė ir kt. Lietuvoje kultūrinė spauda merdinti: trūksta ne tik lėšų, bet ir spaudos darbuotojų, kurie būtų pasišventę "vardantuos Lietuvos".

Štai ir mūsų Zanavykuose - Šakiuose buvo pastatyta, nors ir kuklus, Lietuvos Himno autoriui dr. Vincui Kudirkai paminklas. Nuo jo nenori atsilikti ir vilkaviškiai, nes iš jų žemės kilęs šis Didysis Varpininkas. Tačiau mūsų spaudoje pasirodę rašiniai, kad žmonės neturiko valgyti, o jie statomi paminklai. Tik neteko girdėti, kad iš bado būtų miręs nors vienas suvalkietis. O tokie paminklai labai reikalingi - tai Lietuvos istorija, kuri juk buvo sunaikinta sovietmečiu mūsų žmonijai.

Eduardas Plekaitis,
Vilkaviškis

Ar bus ta "pasaulio pabaiga"?

...Kaip gyvename? - Ai Dievui, nepasakysiu, kad jau nebe manoma gyventi. Tegu tik nebena blogiau! Argi negyvenome blogiau? Tik dabar daug kas yra užmiršę, netgi iš Sibiro grįžusieji... Blogos lygos ne pataiso žmones, bet dar labiau sugadina. Geros - juo labiau, jeigu žmonės nerandasi, o yra tik kinas - tas brolis asilas, kaip kažkuris šventasis yra pasakęs. Dvasia užgrūdina, dvasia ir stebuklus daro. Oi kaip reikėtų dabartiniams dvasingiesiems žmonėms, taigi jiems reikia ieškoti su žiburiu, ir vos vien kitam terandi. Bet pas mus tokius visdantys nukreipti. Kanda jie žiauriai, plėšo gyvūnams su tokiu nūrišiu, jog tik tokie kaip Landsbergis dar pajėgia dabar, kaip atrodo, prieš tokią kandiną jį žada prisidėti ir prezidentas. Tiesa, kai kurie mūsų veikėjai liberalai labai gaili prezidento, kad esant atstumtas, vienišas. O patys - tokie mizerijos, taip susirpinę, kaip įia tviriauskiernus sikibus galingsiesiems. Na, o pavydas irgi visada persekiojoms mūsų broliu lietuvius, bet dabar jis tiesiog sisiautęs. Kai kurie seimninkai žingsnio nežengia pavydui parankne sikabin. Rink jai mato, pasišaipoir, numoj ranka, toliau vagia, žudo, geria, laukdami "pasaulio pabaigos". Ar bus ta "pasaulio pabaiga", ar nutrenks mus visus praraj, kurioje viskas baigsis?..

Jadvyga Savickienė,
Vilnius

Stebtojo mintys
(Ištraukos iš ilgesnio laiško)

...Gavau jūsų redaguojamo "laisvo" 127 numerio. Noriu pad

pasidalinti keliomis mintimis, kurias prisiminiau žurnal beskaitydamas.

Atsimenu žurnale minimos balanės švies. Lankiau jau legali mokyklą, bet ir man dar teko iš elementoriaus paskaityti močiutei, iupinjančiai lin kuodel ir sukančiai ratel. Atsimenu mamos broli, išjus iš nam savanoriu. Mirs jau ir t vo brolis, per žali sien išbgs Lietuv nuo Lenkijos kariuomenės. Gyvendamas pasienyje nenorom tapau vairi reiškini stebtoju. Stebtojas - tai ne veikėjas. O, be to, kas kita yra matyti, kas kita girdyti ir kas kita splioti....

Žurnalo straipsniai autori esama emocionaliai ir nuosaikiai. Vieni, atrodo, redaktori puola, kiti jų užtaria. Jia pat tenka prisiminti, kad kito akyje ži rimas šapelis, o savoje nematomas r stas. Straipsniuose galima atpažinti mintį, kad už gerus darbus dangumi mokama, o už blogus pragaru baudžiama. Sunkiau rasti mintį: kas be nuodmės, temeta pirmas akmen.

Žurnal beskaitant nenorom peršasi V. Kudirkos žodžiai: 'Vienam iš mūsų tas, kitam anas dalykas amžinai netinka'. Kitaip ir bti negali. Vieni savo t viškes paliko prie ežer, kur vanduo stovi, kiti prie

upi, kur vanduo teka ir teka. Išėviai irgi išsineš ne vienodus vaizdžius ne tik tai vandens, bet ir politikos bei religijos požiūriu. Vieniems užkli va Dievo, kitiems nomenklatrininko s vokos, o dažnai ginijamasi d l pa ios nežinios.

Ilgai ir aš nežinojau, kad 1920.07.12 d. Maskvos susitarimu būvau priskirtas Lietuvai, 1921.03.18 d. Maskvos ir Varšuvos susitarimu atitekau Lenkijai, 1939.09.23 Maskvoje mano t višk priskirta Rytpr si valdžiai, o 1945 m. sausyje, dar karui nepasibaigus, iš Stalino malon s Maskvoje v l mane pri m Lenkijos premjeras savo šal. Visa tai vyko be Dievo ir nomenklatrinink (tada ir tokio vardo nebuvo) žinios.

Tikriausiai gal ne visi žino, kad Maskvoje vykusio perversmo planas - parengtas Sniekaus Palangoje; ir gal ne be Lietuvos nomenklatrinink par mimos Gorbaiovos nustojo bti prezidentu... Nomenklatrininkai dar savo dienorašį neskelbia...

...Jei kai kieno prisiminimai ir išspausdinti, ir bendraamžininkai iš j pasišaipu, taiaiu kas, iš ko, kod l ir kaip tepasisako patys. Aš tik tai stebtojas.

J. Vaina,
Punkskas

MIELI ŽURNALO SKAITYTOJAI IR SKAITYTOJOS,
PRAŠOME PRATISTI SAVO PRENUMERATAS SAU
IR ŽURNALO SKAITYTOJAMS LIETUVOJE.
PASINAUDOKITE SU ŠIUO NUMERIU GAUTAIS
VOKELIAIS.

Administratorius

IDEALIZMAS IR OPORTUNIZMAS LIETUVOJE IR IŠEIVIJOJE

VYTAUTAS ANTANAS DAMBRAVA

Nuo Lietuvos ir nuo didžiųjų išeivijos židinių mane bent laikinai skiria dideli nuotoliai. Nežinau, ar šie padėtis man kenkia ar mane gelbsti. Nepalietus ranka žaizdos, yra sunku viską objektyviai vertinti. Tačiau, stebint iš perspektyvos mūsų meto reiškinius, galbūt trumpa analizė ir kritiškas žvilgsnis yra naudingi.

Ši laikų oportunistai, suprantama, nenorėtų tų tavo vardu vadinami - jie surado savo stabams kitus vardus. Ir ne vienas mūsų moderniam, numoralus jusiame pasaulyje klausiam, kiek beliko mumyse idealizmo? Kodėl idealizmas blizga? Kaip ilgai jis išsilaikys ir ar pajausime jį sugrąžinti atgal mūsų gyvenimui? Tai apokaliptinis nuogstavimas, primenantis Kristaus žodžius švento Luko evangelijoje: „Ar atjūs Žmogaus Sūnus beras žemėje tik jį?“

Visi, be išimties, savyje nešiojame gerio ir pikto pradus. Idealizmas ir oportunizmas yra ne kas kita, kaip tų pačių priešiško gerio ir blogio - apraiškos mumyse. Kovą tarp gerio ir blogio tiesi vis gyvenimui, ir nuo mūsų pačių priklauso, kuri tų jėgų liks nugalėtoja. Toje dvikovoje glaudžiam žmogaus gyvenimo prasmę; ji apsprendžia kiekvieno likimą amžinybėje.

Pasaulis mamonos šimtmečiuose mūsų akyse nesulaikomai rieda bedugnėn. Rieda joni oportunistai, kurie vergiškai taikosi prie kiekvienos padėties, ieškodami naudos, rieda ir apsimetę liai idealistai, kurie, rodydamiesi avi kailyje, viduje jau yra tapę plėšriais vilkais... „Jūs pažinsite iš vaisių“ - sako ir mus spja Kristus.

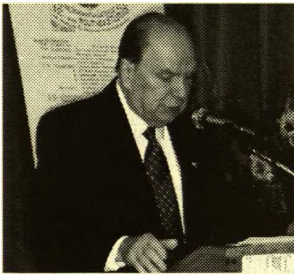
***

Kai aš buvau jaunas, turbūt nežinojau žodžio „oportunistas“, tik nuolat girdėjau žodžius: idėja, idealas, idealizmas, idealistas. Tie, sakyčiau, šventi žodžiai buvo kartojami ir šeimoje, ir mokykloje, ir bažnyčioje.

Kokiu idealizmu spindėjo jaunoji kunigijos karta, kada jaunas vikaras, vos spėjus atlaikyti mišias, būgdavo krautuvėn pirkti vaisių, o po to skubėdavo kaimą aplankyti sunkiai sergančios motinos, jį paguosti,

---

Ambasadoriaus dr. Vytauto A. Dambrovos kalba, pasakyta 1999.01.30 Los Angeles Lietuvių Fronto biulien studij savaitgalyje

*Amb. Vytautas A. Dambra skaito paskait
Los Angeles LFB pol. studij metu. Nuotr. J.
Pupiaus.*

Bernard Brazdžion - yra davusi m s Lietuva. Kokius hierarchus tur jo Katalik Bažny ia: anks iau Palaimint j Matulait , v liau - Rein , Borisevi i , Matulion . Visi jie - pirmieji sovietinio barbarizmo taikiniai, visi jie - m s kankiniai ir šventieji. Kas, jei ne idealo siekimas, Lietuvon atved šveicar Juoz Eret , kada jis Šveicarijoje mirštan iam lietuviui studentui dav žod vykti jo vieton Lietuv ir skirti savo gyvenim Dievui ir tautai.

Okupacijoms nusiaubus m s šal , lietuviu idealizmas neužgeso n Sibiro taigose. Lietuvis vykd Fatimos misij , suledijusion Sibiro žem n kaldamas krikš ionyb s, o drauge ir savo išganymo simbol - kryži . O k ir besakyti apie m s apverktus ir apdainuotus miško brolius, kurie krauju ir gyvybe paliudijo ištikimyb t vynei. Jie nuplov g d , kuri Marijos Žemei užtrauk svetimi paverg jai, j niekindami. Tie taurieji idealistai išpirkio mums laisv , baigdami tautai užtraukt prakeikim , kai ne vien svetimi, o jau ir savieji savus skriaud , išdavin jo, skund ir žud . Ni rios buvo Lietuvai ir lietuvi tautai dienos, pavirtusios dešimtis met .

Taip, lietuviai savo prigimtimi yra idealistai. Daug m s sesi ir broli atliko herojiškus žygius, kai j idealams gr s pavojus. Katalik Bažny ios kronika, Baltijos kelias, 1991 m. sausio vykiai tai rod . Lietuviai didvyriškai atlaik tremties, lageri , smurto, kankinim ir mirties išbandymus, ta iau nemažai j v liau neatsispyr pinig , turt , valdžios pagundai.

Rinkdami 1990 metais Lietuvos Aukš iausios Tarybos atstovus, Lietuvos žmon s jais tik jo kaip idealistais - didžiavyriais. Skaudu, o drauge ir apmaudu, kad tarp t didžiavyri atsirado nemaža dalis ir toki , kurie, kaip privilegij , išsir pino sau Vilniuje sklypus ir kitas materialines vertybes, nors gal per daug ir nenusižengdami statymams. Tuo tarpu daugelis iš Sibiro gr žusi paliegusi tremtini dar netur jo teis s eiti savo namus, ir ne vienas toli nuo gimtin s ieškojo kampo kur

išklausti išpažinties, palaiminti ir dovan atvežti - apelsin , apie kuriuos ji gyvenime n nesvajajo. Arba kokiu idealizmu deg gimnazijos jaunimas - ar jie b t ateitininkai ar skautai, literatai, jauni filosofai ar poetai! Kiek daug Lietuva tur jo vyresn s kartos idealistiškai nusiteikusi katalik vad : profesorius Šalkausk , Dovydait , Skrupskel , Pakšt ; jaun j intelektual eil se - Macein , Ivinsk , Ambrazevi i - Brazait , Girni . Kokius rašytojus, kok pasaulinio garso poet -

prisiglausti. Šie kryžiaus keli pra j tremtiniai kaip elgetos gal jo Lietuvoje rodyti tik savo žaizdas, kurias jiems padar neteisingumas. O dal t m s „didžiavryi " jau buvo pagav s oportunisto kipšas. Prasid jo nauja, anks iau ironiškai skamb jusi gyvenimo ritmika: „Ta id ja ne id ja, kur kišen n ne d jo". Gyvenimas buvo rikiuojamas pagal graik filosofo Epik ro d sn: „Carpe diem, quam minimum credula postero" (Naudokis proga, mažiausia pasitik damas rytojumi). Gyvenk ir linksminkis dabar - amžinyb s n ra.

Ta ligi šiol neatsl gusi oportunisto banga daugiau ar mažiau paliet ir paskesnius seimus, o k bekalb ti apie bankus, nes žiningus teis tvarkos pareig nus, apie policijos pagalb kontrabandininkams, apie klestin i korupcij ir nusikaltimus. Prisiminus Pirožnikov , gim „medin s sielos", kurios, iš vienos pus s degdamos, iš kitos pasiliko visiškai šaltos. Ar reikia steb tis, kad siel lietuvio, kuris 1991 metais šventai tik jo Lietuvos ateitimi, yra siskverb s bausis nepasitik jimo ir abejingumo virusas. Dažnas pasako: nežinau kam ir kuo dabar tik ti, ko laukti. Ta iau tauta intuityviai tiki, jog anks iau ar v liau j svajon matyti savo šal darbš i ir dor išsipildys, o jos vyriausyb apvalys nusikaltim purvus ir tarnaus bendram g riui, kad laisv je atgims idealai ir iškils naujos idealist bangos. Juk idealo galimyb s prielaida yra laisv , o vidinis idealo pagrindas yra tai, ko žmogus gali siekti b damas laisvas ir drauge tai, ko žmogui verta siekti, kad savo laisv prasmint pilnu savo esm s išskleidimu. Maironis mums pranašavo: „Užgims darbai, prašvis laikai, pakils nauja t vyn ". Taip, mielas Maironi, pakilo nauja t vyn , atgimsta darbai ir laikai švinta, bet kod l toks ilgas apyaušris ir toks l tas? Kas darosi, kad lietuviui idealistin tautos nusiteikim reikia gelb ti, kaip krintant brang kristalin ind , kad jis nesubyr t šipulius?

***

Manau, kad atsakymo reikia ieškoti ne vien m s žmogiškoje prigimtyje, bet ir pus šimto met tautos idealistin nusiteikim slopinusiame sovietiniame režime, kuris gimd ir bailius, ir pataik nus. Jo metu okupantas ir tas pa ias idealizmo ir oportunisto s vokas s moningai iškraip , apversdamas m s m stysen aukštyn kojom.

Atsiverskime tarptautini žodži žodyno 1969 met sovietin laid . Ten idealizmo s voka taip aiškinama: „Idealizmas yra glaudžiai susietas su religija ir savo kovoje prieš materializm per vis filosofijos istorij stoja kaip reakcin klasi pasaul ži ra".

Taip idealizmo s vok pateikia lietuvi rankomis redaguotas sovietinis žodynas.

Iš kurgi lietuvis gal jo išgirsti ir dar mažiau skaityti, kad „idealizmas - tai nusiteikimas vadovautis savo gyvenime idealais ir jiems nesuinteresuotai tarnauti, kad bendriausi ja prasme idealo s voka savyje

talpina tiesos, g riu ir grožio siekim , tikin io žmogaus žvilgsniui tapat su šventumo siekimu?". Ir ar daugelis šiandien supranta dr. Juozo Girniaus filosofin mint , kad „žmogus, b damas laisvas, yra tokia b tyb , kuriai pa iai yra patik tas jo esm s išskleidimas idealo siekimu, o idealo s voka gija prasm s tik ten, kur yra laisv , kur yra tarpas tarp faktin s tikrov s ir idealistini siekim . Kur yra laisv , ten iškyla tampa tarp „yra“ ir „privalu“. Ir jeigu ne vienam idealistui prikišama realizmo stoka, tai d l tokio idealizmo, kuris esm je yra oportunizmas, tai yra vergiškas taikymasis prie kiekvienos pad ties. Kas nori s kmingai siekti ideal , tas turi blaiviu žvilgsniu vertinti savo laikmet ir suvokti, kokius uždavinius virš laiko ribos egzistuojantis idealas kelia duotuoju momentu. Taigi, idealizmo priešingyb yra egoistinis visko matavimas tik materialine nauda".

Oland valstybininkas Hugo Grotius, laikomas tarptautin s teis t vu, yra pasak s: „Homo homini lupus est“ (žmogus žmogui yra vilkas). Jei taip, tai idealizmas, kaip nukrypimas idealistines vertybes, yra kaip tik saitas žmoni sutelkimui iš to „vilkinio“ vis prieš visus karo solidarias bendruomenes. Lengva suprasti, kad, jei kurioje bendruomen je bl sta idealistiniai nusiteikimai, jai iškyla pavojus b ti dezintegruotai oportunistin mis pagundomis. Be idealizmo n ra jokios ištikimyb s nei kasdienyb s pilkumoje, nei tais momentais, kai tenka j liudyti herojine auka. Tik idealizmas gali žmog žiebt herojiškam ryžtui, ir lietuvi tauta ši ties atvej atvejais patvirtino.

Tas pats sovietinis tarptautini žodži žodynas sudark ir oportunizmo s vok , pritaikydamas j saviems pasaulin s revoliucijos tikslams ir tam žmogaus „vilkiškumui“ pilietinti. Štai j pateiktas oportunizmo apib dinimas. Skaitome: „Oportunizmas - tai susitaik liškumas, bendradarbiavimo su buržuazijos politika, darbinink klas s išdavimo politika: atsisakymas kovos d l socialistin s revoliucijos ir proletariato diktat ros, d l komunizmo. Oportunizmas reiškia buržuazijos politik ; darbininkijos jud jime reiškia smulkiosios ir nežymios suburžuaz jusi darbinink dalies s jungos su „sav ja“ buržuazija interesus prieš proletar mases, engiam j klas s interesus“.

Kaip matote, tai mažne politinis - ideologinis traktatas, iškreiptai ir suveltai apib dinantis ši s vok .

Bostone išleistoje Lietuvi enciklopedijoje oportunizmui apib dinti nereik jo n penki vienos skilties eilu i . Cituoju: „Oportunizmas - tai taikymasis prie aplinkybi d l naudos; beprincipiškumas, teži rint kaip besikei ian iomis aplinkyb mis pasinaudoti“. Tai ir viskas.

Sovietinis marksizmas savo tendencingais, s moningai išgalvotais ir pagal kompartijos linij nubr žtais reikalavimais kaip tiktai ir suleido tauton oportunizmo nuodus. Jis išmok taikytis prie aplinkybi d l naudos, jis išmok beprincipiškumo.

Nelaim , didel nelaim , kad pus šimto met lietuvi tautai, o ypa priaugan ioms kartoms teko išgyventi iškreipt gyvenimo filosofij .

Dviem lietuvi kartom buvo trukdoma sužinoti ir dar mažiau suprasti ir sis moninti, kad idealas yra laisv s vertyb ir nesuinteresuotai siektinas kiekvieno žmogaus tikslas savo egzistencijai prasminti. Tuo tarpu Leninas proletariato diktat r vadino sistema, kurios pagrindas yra smurtas, nevaržomas joki statym . Ir neži rint šios kriminalin s sistemos, neži rint dvasinio ir sistemingo lietuvi tautos nuodijimo melu, daugelis lietuvi intuityviai laik si s žin s, r m si savo protu ir sveika intucija, ieškodami šiame košmare aukštesnio gyvenimo tikslo. Ir nors caristin baudžiava ir nuožmi sovietin priespauda lietuvius niekino, robotais vert - daugelyje idealistin dvasia išsilaik . Žala betgi buvo padaryta. Ne visi buvo lygiai stipr s ir lygiai atspar s. Ne vienas pakluso melo doktrinai, daugiausia iš baim s, iš reikalo prisitaikyti, o kai kurie pasirinko ir išdaviko keli , siekdami gauti privilegij ir patekti valdži . Didžiama ved dvigub gyvenim : vaidinti atliekant okupanto užd tas prievoles, o priva iai klausyti s žin s balso ir bent patylomis maldos žodžiais kartoti amžin sias tiesas.

Subyr jus Soviet imperijai ir Lietuvai naujai atk rus savo valstyb , atsiv r galimyb s atstatyti vieš j ir privat gyvenim normalias v žes, gr žinti teisingum , moral ir kitas praeityje okupanto paneigtas vertybes.

Pra jo devyneri nepriklausomyb s metai ir jau galima kelti neraminant klausim : koks yra šiandien j g santykis tarp idealizmo ir oportunisto Lietuvoje, o taip pat ir išėivijoje?

Viena yra aišku: idealizmas Lietuvoje n ra išbl s s. Aišku yra ir tai, kad oportunistas veržiasi pirmyn. Moralini vertybi atstatymas Lietuvoje vyksta l tai, o jis yra b tinas. Steb dami vieš j ir privat gyvenim bei pa ius žmones, skaitydami spaud , mes esame grumtyni tarp idealizmo ir oportunisto liudininkais.

Negatyvios j gos, kurios ilgus metus m s taut buvo užgožusios, greitai prisitaik prie pakitusi s lyg , ta iau savo viduje liko piktos ir nuodingos. M s gyvenime tebedominuoja elementai, tarnav diktat riniam melo ir smurto monolitui; jie torpeduoja valstyb s atstatymo darb . Spaudoje skaitome, kad asmenys, priklaus ar net vadovav Komunist partijai ir bendradarbiav su jos teroro vykdytojais - KGB strukt romis, yra naujai sipilietin , siskverb teisin s valstyb s ir pilnavert s demokratijos siekian i Lietuv . Neseniai netik damas skai iau, kad panašaus nusiteikimo atstovai su vyriausyb s pritarimu (tikrai nesinori tik ti) rado užuov j ir prezident roje, ir vyriausybe, ir seime, ir diplomatijoje.

Atrodo, kad šiandien Lietuvoje labiau privengiama padoraus, ypa nuo soviet daug kent jusio žmogaus, negu to raudonojo raugo, kuris chameleoniskai keisdamas spalvas, taikosi prie nauj s lyg ir siekia vesti „savo tvark ". Ir koks kyla sambr zdis, kai yra keliamas reikalas bent laikinai juos išformuoti iš atsaking viešosios tarnybos post . Niekas j negalvoja deportuoti Sibir , si sti lagerius, kal jim , kas

sovietiniame režime buvo tap gyvenimo norma. Norima betgi, kad jie, vardijus Komunist partijos ir KGB strukt r nusikaltimus lietuvi tautai, bent penketui ar dešim iai met palikdami aukštas ir atsakingas vietas, nedrumst politin s ir socialin s ramyb s. Sunkiai suvokiamu humaniškumo principu, mes iki šiol, atrodo, labiau jaudinam s d l j likimo, o ne d l likimo t kstan i savo broli ir sesi , kurie tiesiogiai ar netiesiogiai buvo sovietinio teroro aukos. Senojo režimo aukšti pareig nai šiandien yra tap turtuoliais, jie valdo fabrikus, j takoje spauda, tarnaujanti ne tiesos ieškojimui, o interes , ir neb tinai švari , politikai. Jie nuolat kartoja, kad reikia užmiršti praeit , bet kal i neišpaž sta, vengdami atsakomyb s. Jie yra ir kito oportunisto sinonimo - karjerizmo - atstovai, nes vaikosi karjeros, siekia aukštos tarnybos, nepaisydami priemoni .

Kada neseniai Lietuvos valstyb s prezidentas Valdas Adamkus buvo paklaustas, kuo jam yra tek nusivilti per dešimt jo administracijos m nesi , jis atvirai pasak : „... kad negaliu daug ko pakeisti, kad negaliu pagerinti bendro žmoni gyvenimo, ko labai nor iau... Ne sivaizdavau, kad tiek yra biurokratin i , politini kli i , kurios kartais labai paprastus dalykus sukomplikuoja ir, užuot pri mus greitus sprendimus, jie sunkiai gyvendinami... Nor iau, kad m s teismai efektyviai ir atsakingai spr st bylas. Nor iau matyti, kad m s socialiai remtini žmon s gal t normaliai gyventi. Nor iau, kad pagaliau jaunoms šeimoms pastatytume b stus. T nor daug, bet nežinau, kur pad ti tašk ". Ir dar prid jo „Negalime sustoti ir tik dejuoti“.

Tai žodžiai, kuriems pritaria kiekvienas idealistin s dvasios tautietis, susir pin s pad timi Lietuvoje.

Manau, kad šiuo metu yra skubu priimti desovietizacijos statym . Jei jis b t buv s priimtas laiku ir tinkamos formos, Lietuva b t kitokia. Vokietija pasmerk nacių. M s kaimyn s valstyb s jau pasmerk sovietinius komunistus, o mes kažkod l tebedelsiame, lyg pataikaudami r ksmingai mažumai, ignoruodami „tyli j daugum ". Bijoma trinties, sukiršinimo. Kaip suprasti tok perd t jautrum ? Kur m s principinis nusiteikimas, nekaltant jau apie idealizm ? Kai kam gal atrodo, kad lietuviai stojo partij ne id jos vedini, o d l praktišk tiksl - tik siekdami užimti geresn post , gauti be eil s didesn but , geresn gydym bei kitoki privilegij , ir kad ia nieko blogo n ra. O kad jis, gaudamas geresn darb , išst m tinkamesn , talentingesn , bet nepartin ; kad jis išsir pindamas but ne tik sau, bet ir savo vaikams ar „perkamiems" draugams, paliko vargstan i šeim gatv je; kad jis, užimdamas vadovaujan ias pareigas, klusniai organizuodavo susirinkimus, kuriuose „vienbalsiai" b t priimti nutarimai, ir pasirašydavo deklaracijas, pasmerkian ias bet kokius lietuvi laisv s sieki pasireiškimus - negi ir ia nieko blogo? Juk stodamas partij ir netik damas j teiginiais bei matydamas j nusikaltimus, dar negarbing sand r su savo s žine. Ar žinomas nors vienas atvejis, kad

daug piktadarybi ir nusikaltim padar s komunistas b t prareg j s ir susidegin s ar viešai save pasmerk s, ar nors atgailav s, gr žin s neteis tai gyt nuosavyb , atlygin s skriaud , pad j s d l jo kalt s daug iškent jusiam ir tebeken ian iam paliegiusiam savo broliui lietuviui? Gal vienas, gal du? Kaip taisykl , toki n ra. Tas brolis - jam dar vis ne brolis, o ko gero - priešas. Ir jie nori diktuoti valstybei, reikalaudami j nešvarius darbus užglostyti, užsl pti.

Dar daugiau - n vienas aukštas Lietuvos kompartijos pareig nas neapraš piktadarybi organizatori , nusikalstam partijos veiksm istorijos, panašios Rusijoje Igorio Buni iaus išleist knyg : „Partijos auksas“. Dabar buvusieji dedasi nieko pikto nedar , tik, ko gero, nario mokest rink . Betrukt , kad jie b t m s tremtiniam Sibire siunt maisto ryšuliukus. Visa tai prilygsta spektakliui, kur š tonas mus tikin ja, kaip jis nuod m s neken ia. Buvusieji dar ir šiandien viršininkauja. J rankose ir pinigai, ir žiniasklaida. Jie formuoja žmoni , ypa jaunosios kartos m stysen , pataikaudami žemesniems polinkiams. Vienas inteligentas tremtinys man kalb jo: „Jei toje pa ioje šeimoje senelis savo parašu m s taut Sibirian tr m , s nus komunistas ir soviet patik tinis šiandien užima aukšt diplomatin post , o an kas televizijoje naudoja visas išmones ži rov pasaul ži rai savaip formuoti - jei tokie dalykai dar pas mus dedasi, tai toji Lietuva n ra mano Lietuva“.

Lietuvos televizija perkrauta kriminalistine medžiaga, sensacijomis, joje vyrauja smurto filmai, erotika, s skait tarp atskir partij ir asmenybi suvedin jimas. Stokojame žmogaus asmenyb taurinan i laid , šiočia tokia išimtis - dalis Lietuvos televizijos program , kuriose nemaža religini ir kitoki dvasing laid , kaip „Nakviša“, „M s miesteliai“ ir kitos. Sunku susigaudyti, kas yra tikrieji Lietuvos dienraš i šeiminkai ir ko jie siekia, nes dažnai faktus nustelbia kryptingi komentarai ir išvados. Didžioji spauda sitv rusi laikosi spaudos laisv s principo, kai pagrindinis informacijos uždavinys tur t b ti tarnauti tiesai ar bent jos ieškoti.

Radijo laidos dvasingesn s. Jomis iš tikro siekiama tarnauti dorai ir gerovei. Jose nemažai pasakojama apie m s kilnias ir domias asmenybes, pateikiama daug medžiagos apm stymams. Nor t si išskirti laidas, vedamas Vaidoto Žuko ir Balio Urbono. Jos gr žina gyveniman tikr j lietuvi tautos veid . Ta iau yra galyb kit komercini program , kurios daro pinig , nesir pindamos aukl jamuoju poveikiu ir jam kenkdamos.

Švietimo srityje daug mokytoj , ypa lietuvi kalbos ir istorijos, dar pilnai neišnaudoja savo galimybi ir dar neatlieka savo pareigos.

Didžiausi teigiam vaidmen vaidina atsigaunanti ir kaskart labiau stipr janti Katalik Bažny ia. Ji palaiko žmoni viltis ir nor siekti idealo, ištikimai bei nesavanaudiškai tarnaujant Dievui ir artimui. Jos vaidmens ne manoma pervertinti.

Jau vien iš ši pavyzdži matome, jog Lietuvos padang giedr ja. Jos

idealistin dvasia pamaži atkariauja savo viet tautos gyvenime. Daug, labai daug Lietuvoje daroma gero savo artimui. Tai ir privat s vaik namai, kai sutuoktiniai su meile augina b r svetim vaik , ir kaimo žmoni r pinimasis ligoniais kaimynais, ir auk rinkimas sunkiais gyvenantiems.

Kas antri metai vyksta respublikin s tremtini dain švent s. Ypa sp dinga švent buvo surengta 1997 metais Klaip doje. Kasmet Ariogaloje vyksta Laisv s gyn j švent s. Pra jusiais metais Vilniuje vyko Pasaulin lietuvi dain ir šoki švent . Vilkaviškyje sik r pavyzdingas jaun j tremtini choras; jis dalyvauja variose švent se, gieda katedroje, yra kvie iamas parapij bažny ias. Netur dami ištekli , jaunieji giesmininkai visas išlaidas padengia savo paskutiniiais centais. Vyriausyb s ir savivaldybi ranka j nepasiekia, bet jie visk atlieka su meile nuostabioje gryno idealizmo dvasioje.

Ko Lietuvoje šiandien daugiau: idealist ar oportunist ? Sunku atsakyti. Yra daug abejing , cinišk žmoni . Vis d lto idealist yra daug. Vilt žadina kai kuri tautie i nuomon , kad, nors sovietin priespauda bei nesiliaujan ios oportunistin s apraiškos ir truko kone pus šimt met , vistiek apie aštuoniasdešimt procent tautos yra pador s žmon s. Ta iau j pad tis teb ra sunki. Jie ken ia didel varg , nepriteklius. Svarbiausia betgi - tr ksta vad , ypa jaunimo tarpe, kurie, kaip kadaise, jiems ištiest rank , tarnaut , drauge vargt ir rodyt keli ateit . Idealistini nusiteikim pažadinimas jaunuolyje ir s moningo idealistinio nusistatymo suformavimas yra pagrindinis dorovinio aukl jimo uždavinys. Dorin s vertyb s iš esm s yra idealistinio pob džio, ir tod l idealizmas yra dorin s s mon s siela. Idealistinis nusiteikimas yra lygiai reikšmingas veiksnys ir visuomeniniu atžvilgiu. Idealizmas ir yra ta j ga, kuri neleidžia bendruomen užvaldyti sovietiniu, oportunistiniu „žmogus žmogui - vilkas" d sniu.

Vilniuje gyvenanti Loreta Paulavi i t , pirmos grup s invalid (tai aukš iasia invalidumo grup) sako: „Aš negaliu vaikš ioti, bet pas mane ateina daugelis, ir visi jie yra tikri idealistai. Dvasios gali n Lietuvoje daug. Rodos, tarybiniai metai dav ne vien tik blog . Jie žmones gr dino, dar dr siais, stiprino dvasi ir meil savo artimui. Turiu ir rodyt . Ne turtuoliai pas mane ateina. Aš platinu religines knygas. Daugelis ir už paskutinius centus nuperka. Pavyzdžiui, Džoidžerio knyga „Tik jimo žvalgos" - tris t kstan ius egzempliori išpirko per kelis m nesius. Ateina pas mane namus gydyti aukš iausios kvalifikacijos gydytojai. Gydo veltui, joki pinig iš man s ne ma. Visi skub kim daryti gera".

Su šia paskutine sugestija - daryti gera - atsigr žkime sav j realyb - išeivij .

Kada prieš penkiasdešimt met traukiniai stojo, laivai met inkarus, iš j išlipome mes - tremtiniai, su ašaromis palik gimtin , pasiryž kovoti už j . Visus jung tas pats likimas. T syk susirink bažny ias ar min jimus, su skausmu širdy giedodavome „Marija, Marija", su ašaromis

„Lietuva brangi, mano t vyne“. T syk visi buvome idealistai, visi iki vieno. Visi jung me j gas darbu ir kovai prieš sovietin melo imperij .

Pra jo kelios dešimtys met ... belaukiant. Laikui dur neužtrenksi, laikui kelio nepastosi. Lietuva tolte tolo, kiti kraštai priart jo. Laisv s kraštuose prasid jo lenkty n s vyti s doler . Pagal žydišk princip : kai turtingas, tai ir išmintingas. Tiesa, ne visi pinig vijosi, ne visi turtus žvejojo. Buvo nemaža donkichot , tebemylin i savo Dulcin ja - Lietuv . Jie pasirinko kukl gyvenimo b d , ištikimai tarnaudami tautai, dirbdami ir kovodami už jos nepriklausomyb . Koks šventas žodis tur jo b ti „nepriklausomyb “! Tie rinktiniai idealistai mok jaunim tautini šoki , dain ir giesmi , leido spaud , knygas, raš poezij . Pramok krašto kalbos ir gav šiek tiek takos visuomen je, prad jo aktyv darb už t vyn s laisv : ir dokumentais, ir demonstracijomis, ir plakatais, ir rezoliucijomis - žodžiu, visais manomais b dais. Darbai buvo b tini, kiln s. Visi tie projektai pinigini s naudos neneš . Priešingai, jie reikalavo pinigų - daugiau, negu j lietuviai tur jo.

Ilgainiui idealist gretos gerokai praret jo, oportunist - augo, šakoj o ir lapoj o. Lietuviškam reikalui pinig likdavo vis mažiau... Lietuva tolo, tapdama antraeil s svarbos reikalu. A i Dievui, buvo labai kilni išim i , bet jos taisykl s nepakeit .

Ir štai Soviet S junga subyr jo. Lietuva išsilaisvino. Staiga, kaip iš kibiro pasipyl nauj patriot banga - nematyt ir negird t , nes praeity jie lietuviškam reikalui laiko negaišino. Patriotizmas tapo mados reikalu: reikia juk pasirodyti, kad ir mes turime nuopeln . Kaip rody m , mes vienur kitur parodome sauj žali doleri ar gal net surizikuojame pinig dal investuoti Lietuvoje, nes, taip jau prasta, pinigas daro pinig ... Pasteb jome, kad turting ir m s valstyb grei iau pastebi, pagerbia, kartais net apdovanoja. Daug juod darb dirbusi dvasios milžin buvo ir lieka užmiršti. Laimei, tauta j nenust m užmarštin, o Lietuvos žem su meile priglaud ne vieno iševio idealisto k n ar dulkes. Tauta pradeda atskirti žodžius nuo darb , tikr j idealizm - nuo „persimet li “ oportunist , kuriems tinka Henriko Ibseno pastaba: „Susimildamas, nevertok to svetimo tarptautinio žodžio ‚idealas‘, kai m s kalba turi puik sav pakaital - melas“.

***

Belieka m s pa i ideologinius bendramin ius nuoširdžiai paklausti: o kaip su mumis? Ar mes likome ištikimi savo idealams? Ar mums tikrai r pi pilnutin s demokratijos gyvendinimas Lietuvoje? Ar mes neprad jome savo pasaul ži ros modifikuoti, moderninti? Galb t jau supatog jome? Kaip mes t tiksl sieksime, netur dami prieauglio, netur dami stiprios spaudos? Iš kur semsime j gas? Saky iau, iš Lietuvos. Jei taip, kaip mes jiems pad sime? Pagalvokime, kiek reikia j g , kiek laiko ir sunkaus darbo siekti bendro g rio, kada taip lengva

pilotiškai nusiplauti rankas, pasirenkant mažesnį blogą? O gal mes s žin lieka šviesa, nes mes jos nebenaudojame?

Kokį veidą, kokį pavyzdį šiandien rodo tautai tie, kurie vien dileriais reklamuodami savo patriotizmą, dar nepastebi nelaimės išlikti savo broliams. Žinokime, jog ir dosni turtingojo auka nėra taip sunki, kaip vargas, kurį teko mes broliams išvargti, kaip darbas, kurį reikia ir šiandien reikiai tvirtinti. Esu tikras, kad mums dar bujoja idealistinis dvasia. Jūsų dalyvavimas šiame studijų savaitgalyje tai paliudija. Savo svarstymuose betgi neužmirškime, kad ir išėjimoje oportunizmas leidžia nuodūsintis šeimai, mūsų bendruomenei, neduok Dieve, gal ir mūsų Bažnyčiai. Turime budėti. Vašingtone Senato vestas politinis teismas mums rodo, kuri pusė rieda pasaulis.

Lietuvių Frontas visuomet buvo idealus tarnyboje. Jis turi likti idealus sargyboje. Los Angeles Lietuvių Frontas būtų labai nuolat ragino kritiškai žvelgti save ir rikiuoti jį, padėti tiems, kuriems yra sunkiausia. Lietuvai būtinas stiprus dienraštis, kuris tarnautų kilniems tautos ir valstybės interesams - kaip kadaise „XX Amžius“. Mes turime dėti visas pastangas tremtiniams ir partizanų palikuoniui socialiniam klausimui išspręsti. Mes turime siekti, kad Lietuva greičiau baigtų nusiplauti praeties apnašą, kad ji taptų teisine valstybe ir sąžiningai tarnautų bendram gerumui, pirmiausia - teisingumui.

Mūsų gyvenimo kelrodis yra idealizmas. Tiesa, dažnai idealistai yra ir purvu drabstomi. Lietuvių tautoje pavydo kipšiuokas dirba viršvalandžius, ir ne vienas oportunistas, ypač jei jis yra turteivis, yra net mūsų pačių aukštinamas. Kas gi tada yra visa ko matas: tavo sąžinė ar žmonių nuomonė? Tu esi, kas tu esi. Tiems, kurie tavimi tiki, joks rodymas nereikalingas; tiems, kurie tavimi netiki, joks argumentas ne tikins.

Idealus nevykdymas tikrovėje nepaneigia, o teisia pačių tikrovę. Ir save reikia vertinti pagal tai, kuo žmogus privalo būti. Tai ir suteikia idealams gyvenime jų prasmę. Mūsų filosofas dr. Juozas Girnius sako: „Idealas žmogui drauge yra ir ta šviesa, kuri nušviečia jo laisvei kelią, ir tas nuolatinis žadinimas, kuris neleidžia jam nurimti farizejiniame pasitenkinime, lyg tobulybę būtų amžinai laimėta. Tapat vaidmenį, kur idealai vaidina atskiro žmogaus gyvenime, jie apskritai turi ir istorijos vyksme. Idealai veda istoriją, teikdami šviesos kiekvienam laikui, o drauge jį teisia, kiek visais laikais vyksta įšdavimas“.

Dėkome Dievui, kad savo tarpe turime taurius idealistus. Ir politikoje, ir literaturoje, profesijose ir, aišku, poezijoje. Baigdamas iš širdies pageidauju, kad ir poetas Bernardo Brazdžionio eiliuotas lobis būtų mums šviesybių audringoje gyvenimo juostoje, kad jo pranašiškas balsas ir spėjimai padėtų mums laimingai priplaukti teisybės ir šviesos salą, o juose surasti susilaukiamas idealizmo brangenybes, kurias Viešpats yra paskyręs mums ir ateities kartoms.

LIETUVOS UŽSIENIO POLITIKA TARP KASDIENOS IR BANALYB S

ALGIRDAS SAUDARGAS

Lietuvos Respublikos vyriausybės programoje tvirtinama, kad strateginiai vyriausybės tikslai užsienio politikos srityje yra: „užtikrinti šalies nacionalinį saugumą integruojantis transatlantinį bendruomeninį ir jos institucijas; stiprinti nacionalinę ekonomiką ir kelti žmonių gerovę, siliejant Europos prekių ir kapitalo rinką.“

Siekdama minėtų tikslų, Vyriausybė vykdys užsienio politiką šiomis kryptimis: „politiniams diplomatinėms priemonėms sieks kuo greičiau stoti Europos Sąjungai (ES) ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijai (NATO); aktyviai rengsis deryboms su Europos Sąjungos dalyvių, siekiant kuo geriau patenkinti Lietuvos kaimyninių ir gyventojų ekonominius bei socialinius interesus; sieks pradėti šias derybas kartu su pirmosiomis šalimis kandidatėmis; plėtos abipusius naudingus dvišalius santykius su kaimyninėmis valstybėmis, ypač su Lenkija.“

Pateikiu šiuos teiginius ne tam, kad jais abejojčiau ar norčiau paneigti, ir ne tam, kad siūlyčiau juos aptarus pataisyti bei patobulinti. Žinoma, nemanau, kad jais negalima abejoti ar jų žodinė išraiška yra tobula. Tiesiog manau, kad tai nebloga programa, ir iki šiol neprireikė iš esmės ją tobulinti. Tai yra vyriausybės programa ir ją vykdu.

Pasvarstykime apie programinių teiginių prasmę ir vartojimą. Galima būtų radikaliai paklausti: kam apskritai programiniai teiginiai reikalingi, ar jie nėra tik abstraktūs ir negyvi teiginiai? Toki suabejojimą, šiais žodžiais subanalizavimo laikais, dažnokai tenka išgirsti.

Iš tiesų, išskyrus kelias, beje svarbias išimtis, neteko girdėti kokių nors minėtų teiginių abejojant, nors labai ir labai daug kartų teko girdėti šiuos ar jiems tolygius teiginius kartojant. Kitaip tariant, užsienio politikos turinio prasme jie tapo banaliais. Išimtis tik paryškina sąlydą. Pateikus programos projektą Seimo užsienio reikalų komitete, sakinyje: „plėtos abipusius naudingus dvišalius santykius su kaimyninėmis valstybėmis, ypač su Lenkija“, užkliuvo Lenkija. Kodėl „ypač su Lenkija“? Jei būtų sakinyje tik apie gerus santykius su visais kaimynais – niekam nekliūtų. Galime pastebėti: būtų pakankamai banalus. Kasdieniame užsienio politikos darbe, šie teiginiai taip ir klajoja iš kalbos į kalbą, iš dokumento į dokumentą.

Kartais lyginamos išplėstinės ar išvestinės formulės prieš kokius nors

*Min. Algirdas Saudargas LFB politini studij savaitgalyje skaito paskait .
Nuotr. J. Pupiaus*

virš ni ar šiaip ypatingesn susitikim . Tuo tarpu tikroji užsienio politikos kasdiena yra pripildyta labai konkre i dalyk , pradedant importo tarifais ar eksporto kvotomis ir baigiant m s pilie i užsienyje b domis ar j pa i susikurtomis problemomis.

Kyla pavojus pasimesti tarp ši nuolatini formuli , kurias prantame žvelgti kaip nuobodžias banalybes ir kasdienini smulki reikal ir reikal li Lietuvos užsienio politikos kasdienoje. Kad užsienio politikos srityje tarp regimos banalyb s ir šurmulingos kasdienos neprad t rasti minties tuštuma, reikia labiau suprantam gairi , kurios pralaužt banalyb s kiaut , nukreipt gyv mint užsienio politikos reali vyksm srautus.

Pažintin je plotm je vis pirma dera nusakyti sklaidos matmenis. Erdv s atžvilgiu dera apsvarstyti valstyb s stiprum (kuris priklauso nuo vidaus politikos) santykiyje su valstyb s aplinka (geopolitinis kontekstas). Laiko atžvilgiu tinka aptarti kasdien s tikrov s santyk su strategin mis linkm mis. M s kasdieniai darbai dažnai b na aktual s nedideliame laiko tarpe, tuo tarpu bendros strategin s pozicijos gali atspind ti ilgame ius polinkius, trunkan ius gal ne vien šimtmet .

Be to, kiekvien uždavin reikia apsvarstyti viariose sklaidos plotm se. Tai pirmiausia politika (ypa saugumo srityje) ir ekonomika (kuri eina finansai, prekyba ir visa kita). Atskirai reik t apžvelgti energetik (gavyba, perdirbimas, tranzitas) ir transport . Labai svarbu yra ekologija, kult ra ir tautiniai reikalai. Pamatysime, kad šitaip skleidžiant užsienio politikos uždavin , jo banalumas greitai nyksta ir atsiveria kartais netik ti, dom s ir gil s poži riai.

Imkime vien t „banali j " prioritetini teigini , pavyzdžiui, „užtikrinti šalies nacionalin saugum , integruojantis transatlantin bendruomen ir jos institucijas". Pasidav m stymo inercijai, nesunkiai

galime apsibrasti su, deja, dažnokai girdimais argumentais: Lietuva yra maža ir todėl silpna valstybė; ji niekuomet negalės pati apsiginti; tauta, pasinaudojusi palankiomis aplinkybėmis, kad tik paspruko iš Rusijos okupacijos ir kol Rusija silpna, prašosi po Vakarų branduoliniu skėčiu. Nesunku tuojau pat suformuluoti užsienio politikos tikslus: geriausia narystė NATO, išbandyti ES. Žinoma, mes su visais geruoju sugyvensim, kad tik nekiltų problemų. Kantriai palauksime ir kas nors už mus nuspręs. Mes juk maži – mes vis tiek niekas neklausia.

Dabar pamąstykime apie patį „banalų“ uždavinį, lengvai galintį paslėpti pateiktą interpretaciją, griežtai išskleisti minėtus matymus, suskaidyti plotmėmis.

Valstybės vidaus stiprumo ir jos aplinkos priešstatoje galime perskaityti daug dabartinių teiginių apie NATO plėtrą, štai reikalavimas priimti visus siūlymus, pritaikyti savo ginkluotą pajėgumą prieš standartą ir apskritai būti pasirėngusiu pajėgumais yra tvirtinimas, kad NATO plėtra apima valstybes, o ne teritorijas. NATO yra nusiteikusi priimti naujas stiprias valstybes ir visiškai nėra suinteresuota vien tik plėsti teritoriją. Nes silpna valstybė anksčiau ar vėliau virsta tikta teritorija (su gyventojais ar be jų...). Kita vertus, stipri valstybė – tai nebūtinai didelė ar galinga valstybė. Valstybės stiprumas yra santykinis dydis. Dažnai pasvarstoma, ar Lietuva yra apginama ar ne. Dar sutinkami tvirtinimai, kad NATO šalis (pavyzdžiui, JAV) nelinkusi siūlyti savo karių ginti kokios nors neapginamos šalies (pavyzdžiui, Lietuvos), šitokie teiginiai kyla iš klaidingos ir ydingos prielaidos, kad šalies apginamumą apsprendžia jos dydis ar geopolitinė padėtis, kad nedidelė ir nepatogiai situacija šalis iš anksto pasmerkta didžiulių sauvalei. Iš tiesų šalis yra apginama tada ir tik tada, kai ji pati pasirėngusi ir pasiryžusi gintis. Jokia šalis, net ir didelė, viena pati neatsilaikys, jeigu ji užpuls žymiai didesnis priešas ar susitelkę daug šalių. Istorijoje pavyzdžiui apstu. Stipri valstybė, nepriklausomai nuo jos dydžio, privalo būti pasirėngusi patikimais ginklais savo proporcingai, jei nori tapti partnere stiprioje sąjungoje. Tuomet kalbos apie jos neapginamumą tampa beprasmiškos. Todėl tvirtinimus apie neapginamumą ar neapsimokėjimą ginti turime suprasti kaip NATO nesuinteresuotumą teritorijomis ar takos sferomis, o NATO tvirtinimus apie atviras duris plėtrai, kaip suinteresuotumą naujais nariais – stipriomis valstybėmis, atitinkančiomis sąjungos standartus. Naujas narys turi stiprinti sąjungą. Tai yra naujas matymas atremtas lygiavertę partnerystę, o ne seną protą pasidalinti takos sferomis.

Kita vertus, nuo geografijos nepabėgsi. Todėl NATO suinteresuota plėstis pirmiausia kaimynines valstybes. Jiems kasdieniai darbai, nukreipti stiprinti valstybę ir rengti ją narysčiai sąjungoje, susiduria su strateginiais polinkiais ir ilgalaikiais vyksmais. Pažvelgus Lietuvos aplink žemėlapyje, rasime daug peno diskusijoms. O jei dar panorime apžvelgti Lietuvos valstybės raidą istorijos būgyje, ta diskusija nesibaigt

*Po min. A. Saudargo paskaitos diskusijose kalba Seimo narys Algirdas Patackas.
Nuotr. J. Pupiaus.*

labai ilgai. Tod l teks labai suprastinti. Paimsiu tik dvi linijas, kurios gan tinai pastovios, nors valstybi sienos ir labai main si. Tai linija tarp Ryt ir Vakar krikš ionyb s, tarp rytietiškosios ir vakarietiškosios krikšioniškos civilizacijos atmain . T linij galime pamatyti Samuel Huntington knygoje „The clash of Civilizations and the remaking of world order“ (p. 159), kuri jis vadina „fault line“ - r žiu tarp civilizacij . Jei nubr šime dar kit linij - tarp protestant ir katalik , tai šios linijos susikirs Lietuvoje (maždaug ties Ignalinos atominė elektrine), š paveiksl galime pamatyti Fernand Braudel knygoje „Grammaire des Civilisations“ (p. 382).

K reiškia gyventi tokiame taške? Palyginimui paieškokime kito panašaus taško. Prats Ryt - Vakar tarpcivilizacin r ž pietus atsiduriame kit , pastaruuju metu labai karšt r ž tarp krikšioniškos ir islamo civilizacij , ši linij susikirtimo aplinkoje labai nesunkiai atpažinsime du tarp židinius. Vienas j tarp islamiškai - vakarietiškos Turkijos ir ortodoksiškai - vakarietiškos Graikijos. Abi NATO nar s. Kitas židiny s trigubame taške - Bosnijoje. Mat me, kas atsitiko, kai totalitarizmo presas nustojo sl g s. O kaip Lietuva? Kod l nesprogo šis taškas, kod l ia neatsirado neapykantos židiny s? Atsakymo reikia ieškoti istorijoje. Tai b t atskiros studijos tema. Ta iau nesunku nustatyti, kada permains ciklonas ap m m s tašk . 1990 kovo 11, 1991 sausio 13 ir 1991 rugpj tis - tai laiko momentai, kai gyvenome ciklono akyje. Tuomet nedideli poky iai, pavieniai sprendimai gal jo nulemti šimtme i eig . Ar nul m ? Dar nežinome, bet pagrindin kryptis nusp jama. Lietuva iš Ryt persik l Vakarus. Dar neaišku, šiaur je ar

pietuose.

Gal jo b ti ir kitaip. Dr stu tvirtinti, kad Lietuvos likimas ir jos raidos kryptis gal jo b ti visai kita, jei b t pritr k valios ar politin s orientacijos prieš Kovo 11. Daug gal jo pasikeisti, jei, pavyzdžiui, Vytautas Landsbergis b t susirg s 1990 vasario m nes ir negal j s kokius metus eiti savo pareig , o tuo pa iu tapti tuo, kuo tapo. Ciklono akyje Tautos likimas kartais labai daug priklauso ir nuo vieno žmogaus valios j gos.

Šie saugumo plotm s faktai ir vykiai turi tiesiogin t s kitose srityse. sijungimas Europos S jung apima ekonomik visais aspektais ir ne tik ekonomik . Energetikos srityje nesunku žvelgti strategin matmen ir investicijose naftos perdirbim bei tranzit , ir elektros linijos

Lenkij projekte, ir pagaliau, Ignalinos atomin s elektrin s likime. Kiekviena ši tem verta paskaitos ar net ištisos studijos. Transporto srityje svarb s yra Baltijos kelio ir europin s v ž s geležinkelio projektai.

Pažvelkime dabar kit teigin : „pl tos abiem pus ms naudingus dvišalius santykius su kaimynin mis valstyb mis, ypa su Lenkija“. Apžvelgdami kaimynines valstybes, nesunkiai sitikinsime, kad tie tarpusavio santykiai turi šimtamet , o kartais ir t kstantmet istorij . Pavyzdžiui, Rusija šiuo metu žvelgia Lietuv 90-im ia procent pro Kaliningrado srities prizm , šio geopolitinio darinio pradžios istorijai apie 800 met , o jis vis dar traukia geopolitik d mes . Pacituosiu vien ištrauk iš Aleksandr Dugin'o knygos „Geopolitikos pagrindai. Geopolitin Rusijos ateitis“, išleistos Maskvoje 1997 metais:

„Grynai teoriniame lygyje problema sprendžiasi dviem etapais:

1) Atkuriamą naują etno-konfesin erdv istorin s Pr sijos ribose. Iniciatoriai - Maskva ir Berlynas. Iš to išplaukia min tos ašin s fig ros lojalumas Rusijai, kuri suteiks jam gyvyb , užleisdama dal pr sišk j žemi , gyt Antrajame pasauliniame kare (Kaliningrado srit)

2) Aplink Pr sij prasideda strateginio Baltijos valstybi jungimosi viening blok procesas. blok eina Norvegija, Švedija, Vokietija, Estija, Suomija - Karelėja, Danija, gal b t Olandija. Ypatingas statusas deleguojamas Lenkijai, Lietuvai ir Latvijai. B tina s lyga yra vis šali iš jimas iš NATO ir sudarymas Baltijoje demilitarizuotos zonos. Perspektyvoje strategin kontrol pereina Maskvai ir „neutralios“ Europos karin ms paj goms, t. y. euraziniam gynybiniam kompleksui.“ (Aleksandr Dugin p. 372).

Iš kur šie samprotavimai dvelkiantys Karl Haushofer ir kunigaikš io Trubeckojaus dvasia? Beje, šios knygos mokslinis konsultantas - Rusijos Federacijos Generalinio štabo Karin s akademijos Strategijos katedros ved jas generolas leitenantas N. P. Klokotov. Iš pirmo žvilgsnio šie samprotavimai gali pasirodyti fantazijos. Bet sivaizduokime, kad d l pasaulin s finansin s kriz s, po keli JAV prezidento kadencij amerikie ius užvaldo izoliacionistin s nuotaikos ir jie pasitraukia iš Europos. Nupieštas scenarijus pasirodys ne toks jau fantastinis.

Prisiminkime neseniai Rusijos prezidento si lytas saugumo garantijas, samprotavimus apie Rusijos, Indijos, Kinijos trikamp .

O štai kas toliau rašoma šioje knygoje: „Vienintelis silpnas elementas šioje sistemoje - Lenkija ir Lietuva, kur vyrauja katalikyb ". Primins k apie Lenkij ir Lietuv raš Oswald Spengler, autorius sako: „Taigi Lenkijoje ir Lietuvoje pagrindiniu geopolitiniu Eurazijos partneriu turi tapti j gos, pabr žian ios nekatalikišk ši šali politikos orientacij - šalininkai pasaulietin s ,socialdemokratijos' ,neopagonys', ,etnocentristai', protestant , pravoslav religiniai sluoksniai, etnin s mažumos. Be to, etnin tampa lenk - lietuvi santykiuose yra ypa vertingas elementas, kur dera išnaudoti ir, kiek manoma, gilinti."

Kaip ia neprisiminti autonominink rytin je Lietuvoje ir ,neopagoni ' pasaulini suvažiavim Vilniuje? Pabaigti nor iau akivaizdžia išvada: valstyb gali b ti tiktai stipri, nes nestipri valstyb , didel ji ar maža, vis vien išnyks. Tod l vyriausyb s programos teiginiai tur t b ti suprantami šioje dvasioje. Toki program ir vykdome.

Lietuvos užsienio reikal ministras Algirdas Saudargas skait ši paskait Los Angeles LFB politini studij savaitgalyje, 1999 sausio 31 d.

Los Angeles LFB 32-j politini studij dalyviai. Nuotr. J. Pupiaus

VALD IR VALDOMIEJI

VYTAUTAS VOLERTAS

statymo balsas minioje

Kiekviena valstyb yra tarsi milžiniškas plaustas atviruose vandenyse. Kai šviečia saulė, nevalgina šaltis ar kokia tropinė sutra, plūdi dūriukai, švilpukai, uždainuok. Bet kelionė tokioje vairoje srovės, veikdamos kryptį. Užgriau audros, švilpia viesulai. Kaimynystė atsiranda koks piratas ar šiaip bjaurybė plūdi durys, graso paskandinti, verčia gintis. Jei plausto namiai yra sumanūs ir drausmingi, visus pavojus galima su kmingai prastumti. Vairininkai ir jų pagalbininkai tvarkingai atlieka savo pareigas, keleiviams mas supranta padėtį, be murmūlimo jį gelbsti. Plaustas neišyra, tvarka ir susiklausymas jį išlaiko net ir trankom labai stipri bangė.

Tvarkingoje valstybėje svarbiausias balsas yra statymo. Tai moraliniai normai, istorijos laikotarpio nuotaikė ir valstybės piliečiai, kalbantys savo galiotini balsu, gyvenimui sukurti nuostatai. Jie tariasi žodžiais, o ne prezidentas, ne vyriausybė, ne jos ministrai, ne partijos ar sukti advokatai. Apie JAV konstituciją, taigi apie šios valstybės gyvenimo nuostatą pagrindą, štai ką pareiškė išgarsintasis prezidentas F. D. Roosevelt: „JAV konstitucija pasirodė esanti nuostabiausias vyriausybės taisyklės klasikinis rinkinys, bet kada parašytas“ (1930 m.). O už trejų metų jis papildė: „Mūsų konstitucija yra tokia paprasta ir praktiška, kad visuomet galima pasiekti specialius tikslus, jei tai vienur, tai kitur paryškinant“ (1933 m.).

Taigi Roosevelt lyg taigojo, kad tai „nuostabiausi rinkinys“ galima „paryškinti“, arba palankstyti. Bet lankstant atsiranda skilimai. Ypač kai savo teises pradeda ryškinti prezidentas ir vyriausybė; ypač teismams apsileidus statymų priežiūroje; ypač savo pareigą nesuprantaniam seimui nevykusiai kaitaliojant statymus.

Vyriausiam plausto vairininkui ir jo padėjėjams darbu lengvina arba painioja juos supanti minia. Nuo aplinkos priklauso prezidento ir vyriausybės sukūrimas. Ta minios aplinka - valstybės piliečiai. Jie kartais drįsta kaltinti vadovus ir už tuos nebaigtus darbus, kuriuos jie patys neleido vykdyti. Beveik visur piliečiai savo vadovams yra nedrąsūs, neatlaidūs, net žiaurūs. Laiminga ta valstybė, kurios gyventojai turi širdį ir protą.

*Dr. Kazys Ambrozaitis, Vytautas Volertas (šio straipsnio autorius) ir dr. Adolfas Damušis
Dainavoje. Nuotr. V. Maželio.*

Kantrioji dauguma

Yra suprantama ir pateisinama, kad išties kaklus žvalgom s Lietuv . Juk net paukš iai ieško t viet , kuriose gim jie patys ir plunksnuoti, jau visai jiems neatpaž stami, t vai. Skrenda t kstan ius kilometr , palik malonesn klimat . Paukšt veda instinktas, m s kaklus suka ilgesys ir „patrioto idiotiškumas“. (Teb na ia panaudota nauja s voka, idiotiškaai filosofiška.) Žvalgom s ir apkalbame, k pamat me ir išgirdome.

Ten žuvo Sausio tryliktosios aukos. Ten sunkiai dirba šimtai t kstan i r pesting t v , aukl dami, mokydami ir apr pindami savo vaikus. Gausu dor politik , ne sau naudos ieškan i , dar nesuskubusi nieko valdiško pasisavinti, o besistengian i valstybei vadovauti, nors ir savus sitikinimus peršant. (Tod l jie ir yra politikai.) Mokytojai, amatininkai, verslininkai, kininkai - gyvenimas reikalauja iš j ir jie atkakliai reikalauja iš gyvenimo, atkakliai su juo grumdami, kontrabandinio spirito požeminiais vamzdžiais nepompuodami.

Šios kantriosios daugumos beveik negirdime. Kas iš korespondent dom sis tvarkingomis šeimomis, jei yra pilna išvirtusi mam , savo vaikus palikusi be globos? O jei k nenuslepiamai pasig r tino pastebime, džiaugiam s ir tariame - taip ir turi b ti. Apie g r nesiderama.

Daugiau d mesio susilaukia š kaujanti ir zirzianti visuomen , nes jau tokios akys ir ausys yra viso pasaulio, nes tokios akys ir ausys yra m s . Šioms ausims blogis varpais skambina, g ris lietuviško karklo švilpyn le suokia. Kai gatve plaukia rami minia, j vos vos regime. Kai

joje simaišo keistuolis, stebime j ateinant , gr žiam s nueinant .

Gerasis duondavys

Nenuostabu, kad dažnai pakalbame apie mums keis iau atrodan ius vykius ar žmones Lietuvoje. Kokie iš tikr j ten yra daugiausia r pes io ir nepatogum sudar pilie iai?

Jie n ra panaš s vakarie ius. Vyriausyb s jie nelaiko tvarkan iu ir organizuojan iu veiksniau. Vyriausyb jiems yra duondavys, iš kurio galima sukta išprašyti daugiau, negu priklauso, ir pasivogti. Tai rusiško komunizmo ty iomis taip išaukl ti verksniai, vagišiai ir „kombinatoriai“, netur jokios nuovokos apie pareigas valstybei. Tai ruso palaid brouž prisirankioj ner pestingi zirzliai ir plev sos.

Pavyzdži yra t kstan iai. Kelis pamin kime.

Vidurinio amžiaus aukšt j moksl baigusi lietuvi šeimoje kalbama apie gyvenimo sunkumus, apie aukštas elektros, vandens kainas. „Tai kiek mokate už vanden?“ - paklausama. „Mes nieko nemokame. Prieš trejus metus pasistat š nam ir prisijung miesto vanden , apie tai dar nepraneš me.“ „Kaip tada gali miestas išsiversti?“ „Kas mums r pi? Pinig iš kitur prisipl šia gl bius.“

Štai ištrauk l iš laiško: „Lietuva visai nusivylusi. Nuolatin s rietenos, kova d l k dži , dešimt t kstantin s teis j algos ir ubagai. Tai b t galima t sti iki begalyb s. Ir kartais jau nebežinai, gal ir gerai, kad tokie kaip Štusauskas akis valdžiai pabado.“

Štai kitas pasakoja: „Lietuva dabar taip pat kaip Roma prieš savo žlugim - gyvena tik pramogomis. Net pykina nuo nuolatin i festivali , visoki misi rinkim , visoki šven i .“

Seka ištrauka iš laiško, adresuoto septyniems vyskupams (Vilniaus, Kauno, Telši , Panev žio, Vilkaviškio, Kaišiadori , Šiauli) su jais iš anksto nepasitarus: „Be Dievo pagalbos ir Šv . M. Marijos užtarimo neprisikelsime. Tai patvirtina šv. Raštas ir šv . M. Marijos apsišaukimai pasaulyje. B tina, kad kuo daugiau geros valios žmoni kreipt si pagalbos iš Aukštybi .“

Šiais metais rugs jo 13 d. (sekmadien) Šiluvos šv . M. Marijos Gimimo bazilikoje bus atnaujintas Lietuvi Tautos pasiaukojimas Šv . M. Marijos Širdžiai.

Mes, žemiau pasirašiusieji, prašome J s Ekscelencijas:

- apie š pasiaukojim , jo prasm ir reikšm kuo pla iau informuoti per spaud , radij ir televizij vis taut ir pakviesti šiame pasiaukojime dalyvauti visus geros valios žmones, kad kiekvienas žmogus pats pasiaukot ir per save paaukot savo T vyn ;

- pareigoti vis parapij klebonus t dien vienu metu š pasiaukojim atlikti savo parapijose. Prieš tai kiekviena proga kuo pla iau paaiškinti šio pasiaukojimo prasm ir pakviesti dalyvauti jame.“

Laišk rašo grup inteligen i moter ir sakin ja vyskupams, k jie

tur t daryti, sakin ja parapij klebonams. Vyskupai, žinoma, nepakluso. Tod l kilo moter li , pamaldži sieleli tarpe, Ganytojus daug smerkian i kalb .

Niurzg jimo, nepasitenkinimo, vairi keistenybi girdime kiekvien dien . Ateina visokie reikalavimai ir iš pašalies. Pavadinkite Vilniuje gatves Izraelio ir Jeruzal s vardais. (Gal net ir Zuroff vardu?) Tuojau pat, kol dar nesp jo numirti, pasmerkite Lileik . Išteisinkite Burokevi i . Mok kite pensijas buvusiems KGB darbuotojams. Gražiai globokite ir gerbkite „Jedinstvos" Ivanov . Keiskite istorij , gerbkite generol Želigovsk , nusilenkite Liublino unijai. B sime draugais, jei tapsite vergais.

Svarb s ir galingi

Tokioje aplinkoje, kai visose pus se zirzia pilie iai, kai iš nebi iulišk tolum valstyb s savarankiškum bado beveik žeidži reikalavimai, vyriausy b darbas n ra golfo laukas ar teniso aikštel . O š karnavalo triukšm su atskira muzika jungiasi valdininkijos biurokratija.

Valdininkai didele savo dalimi tarnybose žvalgosi užtikrintos duonos, kad nereik t kasdien j r pintis. kininkai, prekybininkai, amatininkai pasitiki savimi. J gyvenimas dažnai rišasi su rizika: ateis blogi derliai; nukris prek i kainos; nebus klient ros. Ir politikai dr s s: gali b ti išrinkti ir neišrinkti, gali b ti piktai apr kti, o gal ir patys r ks! O valdininkas stengiasi susikurti gyvenim be r pes i , be rizikos, be savo iniciatyvos. V liau, kai sitvirtina, išmoksta vaidinti svarb ir galing tip . Ši dien Lietuvos valdininkij supa dar neišdži vusi Sovietijos pelk , tod l valdininkija iš tkr j jau iasi svarbi ir galinga. Tai biurokratijos marmurinis pagrindas. Tik ant šios staig ir staig li galyb s stovi biurokratijos raganosis.

Biurokratija erzina gyventojus, budina j irzlum , kenkia vyriausybei. Žinoma, biurokratijos pabaisa turi du kailius, kuriais gaubstosi: potvarki raizgyne ir nedraugiškas valdinink elgesys su pilie iais.

Jei potvarkiai reikalauja, kad užregistruojant šuniuk reikia trij valdinink paraš , registruoj s raštininkas neturi teis s š proces suprastinti. Tai vyriausy b reikalas. Ministerijos privalo perži r ti savo darb tvark ir nuostat raizgyn supl šyti. Iš kitos pus s, jei valdininkas prieš klientus yra pasip t s, nekantrus, neduod s aiški nurodym , institucija, kurioje jis dirba, valdininkus turi keisti tarnautojus arba juos nukišti ten, kur jie nesutiks žmoni .

Partijos ir kitos vairyenyb s

Ir dar viena vyriausybinio darbo duob - opozicin s partijos. Jos šaukia ir miegodamos, taigi nieko neveikdamos, ir mirtinai sunegalavusios, pasek j nustojusios, ir blaivios, ir apsvaigusios. Šauksmai, kaltinimai, nelogiškumas, gyrimasis, žad jimas ir netes jimas

yra b tinos partij žym s. Politiniai samb riai netur t b ti taip aptariamai, ta iau kol kas j negalime kitaip suprasti. Štai V. Paulausko ty inis prezidento sp jimas d l „art jan ios nelaim s“, V. Šustausko „ubag valsas“, vidin s rungty n s krikdem ir konservatori viduje, socdem „konstituciniai teismai“, buvusi komunist g sdinimai art jan iu žlugimu (. Jurš nas). Opozicin s partijos yra pozicijos prieži rai ir apsaugai nuo klaid . Ir jos tur t vadovautis svarstymais, k pozicija gali vykdyti ir ko negali. O š kauti moka ir pel dos.

Lietuvoje matome ir keist pramog , kurios jauni ir mažai valstybei lyg netikt . Tai aklas pam gdžiojimas Vakar kvailys i : „Vasaros gale buvo tokia švent Kaune, Laisv s al joje prie Merkurijaus, kur dirbtiname baseine suvert 2 tonas pomidor padažo ir jame vis dien voliojosi, stumd si, maud si velnius panaš s keli piemenys ir piemen s beveik visai nuogi.“

Kita istorija: „Spalio gale einu skersai Laisv Daukanto gatve. Girdžiu greitosios pagalbos signal . Matau nuo Soboro didžiul mini , priekyje greitosios pagalbos mašina signalizuoja visu garsu. Žmon s sustoja, ži ri, kas ia dedasi. Avarija kokia, ar kas. Priart ja, pasirodo galyb student baltais chalatais, su baisiomis kauk mis, griuvin ja, stumdosi, voliojasi. Ant šaligatvio visokiausi kvailiausi plakatai, nešasi švirktus, popierinius, baltomis medik kepur mis su raudonu kryželiu ir t.t. Pasirodo, šita gauja tai Kauno medicinos akademijos studentai šven i fuks krikštynas.“

Žinome, kad medikai gauna labai mažus atlyginimus. O tose „iškilme“ dalyvavo jauni žmon s, savanoriškai žengi varguoli luom . Tod l linksmyb s prieš pasmerkim yra atleistinos.

Buvusioms, esamoms ir b simoms vyriausybm s taip pat daug kas yra atleistina. Darbo aplinka kol kas yra sunki, nervinga. Tik neatleistina budrumo stoka, nevyk s ministr pasirinkimas, j pl šikavimas Respublikos ižde, vergiškas nuolaidavimas reikalavimams, ateinantiems iš užsienio bei švelni pirštin li elgesys su nusikalt liais.

Vyriausybm s nariams, iš tolo galingai atrodantiems, bet sunkiai vargantantiems, retkar iais tur tume ir užuojautos nepagail ti. Sužeista tauta palengva sveiksta, mokosi savomis kojomis vaikš ioti. Ji br sta, br s ir jos sudaromos vyriausybm s, o šiuo metu labiausiai reikalinga yra žmon i kantryb .

Vyriausybm atsako už valstybm saugum , už pilie i ekonomin gerov ir j moral . Tai milžiniški uždaviniai. J tinkamai ne vykdyt komediantai su nuotyki ieškotojais. Ne vykdyt ir paj g s, rimti žmon s, jei nebus jiems leista dirbti. Surištomis rankomis net pasikasyti tinkamai nevyksta.

LIETUVA IR UŽSIENIO LIETUVIJA NEPRIKLAUSOMYB S KELYJE

ALGIRDAS J. STEPAITIS

Ši vasario 16-toji diena, minint Lietuvos Nepriklausomyb s 81-j sukakt , yra paskutin šiame XX šimtetyje. Dvidešimtasis amžius, nors ir pasižym j s didžiule technologijos pažanga, yra vienas siaubingiausi žmonijos istorijoje, atneš s du pasaulinius karus, o taip pat nacizm ir komunizm su koncentracij stovyklomis ir Sibiro gulagais, kuriuose buvo sunaikinta milijonai nekalt žmoni . Lietuvi tauta neteko beveik vieno milijono savo žmoni . Tod l, žengiant XXI šimtmet , vert t prisiminti ir pagalvoti apie Lietuvos Nepriklausomyb s keli , kuriuo Lietuva ir užsienio lietuviai (Lietuvija) jo praeityje, eina dabartyje ir eis ateityje.

Gr žkime mintimis devynioliktojo šimtme io pabaig , kai Lietuva, tebeke nianti Rusijos okupacij , po 1831 m. ir 1863 m. sukilim Rusijos carui uždraudus spaud ir uždarius Vilniaus universitet , Lietuvos šviesuoli apsisprendimu pasiryžta eiti keliu, vedan iu Lietuvos laisv . Pirmiausia reik jo pažadinti tautos s mon ir priminti pasauliui garbing Lietuvos praeit ir jos teis atkurti savo valstyb . Tas Lietuvos šviesuomen s apsisprendimas buvo ypa paremtas Amerikos lietuvi , kurie tuo metu buvo labai paveikti Kraži skerdyni , vykusi 1893 metais. Kaip tik devyniolikto šimtme io pabaigoje ir XX-jo pradžioje, Amerikoje k r si lietuviškos parapijos.

Lietuvoje tuo metu pasirodo „Aušra“, redaguojama dr. Jono Basanavi iaus ir spausdinama Pr suose, o knygneši gabenama Lietuvon. „Aušra“ pasiekia ir Amerik , ten platinama jau grynai lietuviškose parapijose. Tuo metu svetur mažai kas žinojo apie Lietuv , tod l užsienyje gyvenantys lietuviai pirmiausiai užsimojo garsinti Lietuvos vard ne tik Amerikoje, bet ir visame pasaulyje. Štai 1900 m. Amerikos lietuvi pastangomis, Lietuva buvo atstovaujama Pasaulin je parodoje Paryžiuje. Tais pa iais 1900 metais, Amerikos lietuvi kunig pastangomis, yra kuriama „Motin l s“ draugija norint paremti lietuvius

---

Algirdo J. Stepai io paskaita, skaityta Vasario 16-tos dienos min jime, vykusiame 1999 m. vasario 7 d., Šv. Antano parapijos sal je, Cicero, Illinois.

studentus, studijuojančius Europos universitetuose.

„Aušrai“ užg sus, gimsta „Varpas“, redaguojamas dr. Vinco Kudirkos. „Aušros“ spinduli nušviesta ir „Varpo“ gaudimu „Kelkite, kelkite!“ raginama, Lietuva išgirsta š „Varpo“ gaudes ir su viltimi pasitinka XX-j šimtmet, vedama jau savo išsimokslinusio ir tautiškai susipratusio jaunimo. Tie šviesuoliai idealistai - tai Petrapilio Dvasin s akademijos, Sein seminarijos, bei Petrapilio, Maskvos, Varšuvos ir Šveicarijos universitet studentai, kurie uoliai sijungia Lietuvos Nepriklausomyb s keli . Jie žino, kad tas kelias bus sunkus: tai ne puikuojantis greitkelis, bet vingiuotas, duob tas, dulkinas kelias, ved s per pavojingus tarpeklis, prarajas. Ta iau to kelio tolumoje, jie regi laisv s žibur l, kuris suteikia j g ir vilties kovai.

Pagaliau šio šimtme io pradžioje pasirodo pirmieji laisv s žiburiai: 1904 metais caro valdžia panaikina Lietuvoje spaudos draudim ; 1905 metais sušaukiamas Lietuvi Seimas Vilniuje, o Amerikoje lietuviai, prasid jus Pirmajam pasauliniam karui 1914 m., sušaukia vis lietuvišk organizacij kongres ikagoje, kuris vyksta t met rugs jo 21-22 d. d. Kongresas paskelbia rezoliucij , reikalaujant politin s autonomijos Lietuvai, Mažajai Lietuvai ir Suvalk kraštui. Taip pat šis kongresas pareikalavo, kad Lietuva b t atstovaujama tarptautin je Taikos konferencijoje Paryžiuje. 1917 m. Lietuvoje sušaukiamas Vilniaus Seimas ir išrenkama Taryba, kuri, kaip vienintel tautos atstovyb , 1918 m. paskelb visam pasauliui, kad remiantis pripažint ja taut apsisprendimo teise yra atstatoma Nepriklausoma Lietuvos Valstyb .

Paskelbt Nepriklausomyb reik jo apginti nuo lenk , bolševik ir bermontinink . Lietuvos jaunimas stoja savanoriais ginti savo t vyn ir savo krauju patvirtinti Nepriklausomyb . Taip pat atvyksta savanoriai ir iš Amerikos, kaip St. Darius ir kiti. O Paryžiaus Taikos konferencijoje užsienio lietuvi atstovai dalyvauja kaip patar jai bei vert jai. Kol Amerika dels pripažinti Lietuvos Nepriklausomyb , lietuviai surinko vien milijon paraš ir 1922 m. geguž s 20 d. teik juos JAV prezidentui Harding'ui, reikalaudami Lietuvos „de jure“ pripažinimo. JAV Lietuv pripažino „de jure“ 1922 liepos 26 d.

Pirmosios Nepriklausomyb s metais užsienio lietuvi pagalba Lietuvai t s si aukomis, paskolomis, o taip pat ir kuriant pramon , steigiant sporto organizacijas.

Deja, Lietuva neilgai gal jo džiaugtis savo laisve. 1939 rugs jo 1 d., prasideda Antrasis pasaulinis karas, o 1940 m. birželio 15 d. Soviet S junga okupuoja Lietuv . Tuojau prasideda Lietuvoje žmoni su mimai, o netrukus ir pirmieji Lietuvos gyventoj tr mimai Sibir . Pasinaudodama prasid jusiu vokie i - soviet karu, 1941 m. birželio 22 d. Lietuva, vadovaujama L.A.F., sukyla prieš sovietus ir atstato Lietuvos Nepriklausomyb , bet vokie i naci valdžia nepripaž sta Lietuvos sukil li auk ir užgniauzia lietuvi laisv s viltis. Lietuva ken ia ir naci valdoma: vyksta tr mimai koncentracijos stovyklas, žudymai, jauni

vyrai gaudomi karo pramonės darbuotojai Vokietijoje. Po trejų metų naci okupacijos, grįžta į Sovietų valdžią ir teroras.

JAV lietuviai ir visai beldžiasi valdžios duris. 1940 m. kuriamas ALT'as, kurio pastangomis JAV pasmerkia soviet okupaciją ir leidžia veikti Lietuvos atstovybei Washington'e. Antrasis pasaulinis karas baigiasi 1945 m. gegužės 7 d., bet Lietuvos laisvės viltys neišsipildo. Sąjungininkai užmiršta savo pažadus.

Tu kstantieji lietuviai yra priversti pasitraukti. Vakarais ir po kelių metų laukimo pagaliai stovyklose vairiuose Europos kraštuose, pasklinda po pasaulį, papildydami lietuvių gretas JAV, Kanadoje, Australijoje, Piet Amerikoje ir, žinoma, kai kurie pasilieka Vakarų Europoje. Amerikoje atkuriamos Lietuvos vienuolijos, jaunimo organizacijos - ateitininkai, skautai, steigiamos liuanistinės mokyklos, politinės ir visuomeninės organizacijos. Pagyviau lietuvių kultūrinis gyvenimas, sustiprinami esantieji bei leidžiami nauji laikraščiai ir žurnalai. Pirmą kartą Lietuvos istorijoje yra išleidžiama Lietuvių Enciklopedija, Broniaus Kviklio „Lietuvos Bažnyčia“, „Mūsų Lietuva“ ir daugelis grožinės literatūros, bei poezijos knygų.

Politiškai veikloje užsienio lietuviai dalyvauja kaip piliečiai JAV Kongreso Kersten'o komitete, kuris tyrinėjo soviet okupaciją Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Tie komiteto apklausinėjimai turėjo didelę reikšmę, tolimesnei JAV politikai komunistų atžvilgiu. ALT'as labai uoliai dirbo su šiuo komitetu ir tuo pačiu labai prisidėjo prie Lietuvos laisvės bylos iškilimo.

Tuo tarpu Lietuvoje verda žibintinė kovą už laisvę. Lietuvos gražiausias žiedas - jaunimas tarsi nelygi kovą už laisvę, pradėję 1941 metų sukilimu. Pavergta tauta kovoja ginklu ir kitais pasipriešinimo būdais: susidėgina Romas Kalanta, susiburia disidentai, leidžiama Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika, kuri pasiekia Vakarais, išverčiama kitas kalbas ir paskleidžiama po visą pasaulį. Tauta, negalinti laisvai balsuoti, išlieja savo laisvės troškimą gyvu tikėjimu Dievui ir atsiranda tu kstantieji kryžiai Kryžiu kalne. Laisvės troškimas ir viltis lieka gyvi. Tauta kenčia, tremiama Sibire ir mirdama šaukiasi Dievo pagalbos, prašydama laisvės Lietuvai.

Pagaliam 1988 metais gimsta „Sąjūdis“, atgimsta laisvės dvasia, aplaistyta partizanų krauju ir Sibiro kančia bei aukomis. Lietuva apsisprendžia siekti laisvos ir niekam nepriklausomos Lietuvos valstybės. Gimsta dainuojanti revoliucija, kuriai vadovauja ramiai kalbantiesiems muzikos profesorius VYTAUTAS LANDSBERGIS. Tarp profesoriaus rimtis raminauiai veikia Lietuvos žmonės, o priešams klišės myš, baimė ir pyktis. Pasaulis nustemba lietuvių drąsa bei susiklausymu. Pagaliau Atkuriamasis Lietuvos Seimas ryžtasi paskelbti visam pasauliui, jog, pasiremiant Vasario 16-tos akto, yra atstatoma Lietuvos Nepriklausomybė. Tai vyksta 1990 m. kovo 11-tą dieną. Užsienio lietuviai džiaugiasi, didžiuojasi ir eina kartu su atgimstančia

Lietuva. Rengiamos demonstracijos, kreipiamasi žiniasklaid, savo atstovus Kongrese. Ir ne tik Amerikoje, bet ir Kanadoje, Europos kraštuose, Australijoje.

1991 m. sausio 10 d. Lietuva gauna Gorba iovo ultimatum atsisakyti savo laisv s ir sugr žti Soviet S jung . Lietuva to ultimatumo nepriima! Ateina tragiškoji Sausio 13-ta diena. Beginkliai žmon s stovi prieš tankus, apsiginklav tiktai laisv s troškimu ir moraline j ga. V l liejasi kraujas - naujos kartos kraujas.

Pagaliau po rugpj io m n. pu o Maskvoje subyra Soviet imperija. Lietuva laimi ir tampa laisva. Pasaulis pripaž sta Lietuv kaip nepriklausom valstyb , kuri pagaliau bando v l atkurti savo gyvenim , suniokot per 50 žiaurios okupacijos met . Lietuvai reikia pagalbos v l atsistoti ant savo koj .

Lietuviai visame pasaulyje mato laisvos Lietuvos varg ir sunkumus. Šalia BALF'o susikuria naujos šalpos organizacijos, globos, bei šalpos b reliai. Amerikos lietuvi mokytojai kasmet ruošia APPLE kursus Lietuvoje, o Amerikos dant gydytojai padeda Lietuvos dantistams, ruošdami savo seminarais dant higienos specialistus - žinovus. O kur dar vis išeivi tiesiogin asmeniška pagalba gimim ms ir vairioms organizacijoms: ateitininkams, skautams, bažny i ir paminkl statyboms. Visa tai daroma geranoriškai ir savanoriškai. Renkamos aukos, r bai, avalyn , medicinos rengimai, vaistai. Padedama Lietuvos Tremtini gr žimo fondui ir Sibiro tremtini vaik mokyklai Vilniuje. Ši pagalba plaukia Lietuvai iš Europos, JAV, Kanados, Australijos, Piet Amerikos. Prisideda prie šios pagalbos ir geros širdies nelietuviai. Niekas dar turb t nesuskai iavo t vis auk vert s, bet neabejojant galima sakyti, jog tos aukos siekia milijonines sumas, neskaitant paaukot valand tas aukas surenkant ir pervežant Lietuv .

Pastarajame dešimtmetyje užsienio lietuviai sijung ir Lietuvos politin veinkl . ia tenka pamin ti, jog buvo nuoširdžiai aukomis ir darbu prisid ta prie Seimo rinkim 1992 ir 1996 metais ir prie prezidento rinkim 1992 ir 1997 metais. Visi žinome t m s pastang pasekmes: 1996 met Seimo ir 1997 met prezidentiniuose rinkimuose Lietuva ir Lietuvija laim jo, išrinkus Lietuvos konservatorius ir Lietuvos krikš ionis demokratus Seim , o prezidentu Vald Adamk .

Nors jau artinasi antros Nepriklausomyb s dešimtmetis, bet Lietuva dar vis kovoja su sovietlige, pasireiškian ia sužalota lietuviška dvasia, stoka idealizmo, tautos nudvasinimu. Tad b tina pam styti, kaip, sustoj prie XXI šimtme io vart , sutiksime ateit ? Štai pora veiklos gairi :

1. Švietimo srityje supraskime, kad m s ateitis - tai jaunoji karta, kuri turime atkreipti didžiausi d mes . Visomis j gomis pad kime atkurti lietuvišk švietim , mokyklas ir jaunimo organizacijas, kurios aukl t jaunuolius lietuviškoje aplinkoje. Išeivijoje reik t kartu pasitarti visiems fondams (Lietuvi Fondui, Tautos Fondui, Vyd no, Ateitinink ir kt.), kaip surasti tinkamiausi b d paremti studijuojant jaunim

Lietuvoje bei užsienyje.

2. Politin je veikloje užsienio lietuviai, pasiremdami Kersten'o komisijos surinkta medžiaga, tur t pad ti Lietuvai paruošti komunizmo teism , panašiai, kaip 1934-35 metais, kada Lietuva buvo pirmoji valstyb , suruošusi naci teism (Neuman'o - Sass'o byl). O po 10-ties met vyko, kaip prisimename, 1945 m. didžioji Nuernberg'o byla.

Tik kime, jog užsienio lietuviams ir Lietuvai žygiuojant kartu, tas Nepriklausomyb s kelias virs gražiu vieškeliu, kuris su Dievo palaima ir pal. Jurgio Matulai io užtarimu, išves ateinan ias kartas piln g rio, sutarimo, džiaugsmo bei vilties XXI-j amži .

NUORODOS:

1. Lietuvi Enciklopedija, Boston'as, JAV
2. Lituanus, 1998 m. Nr. 4, Vol. 44-4, Chicago, JAV
3. P. Klimas „Iš mano atsiminim ", Vilnius, 1990
4. V. Valiušaitis, red., „Žygio draugams", Vilnius, 1996

Nuotr. V. Maželio

AR LABAI SUNKU MYL TI T VYN ?..

ALOYZAS VILKYS

Tok klausim 1997 met vasar kelion s po Lietuv metu poetui Bernardui Brazdžioniui Naujojoje Akmen je akmeniški poezijos gerb j vardu pateik Akmen s rajono laikraš io „Vienyb " redaktorius. Manau, toks tiesmukiškas ir net vylingai retorinis pasmalsavimas, atsiduodantis „laisvos ir nepriklausomos spaudos" paleidžiamomis dujomis, subtilesn žmog , ypa dvasinio meno k r j , gali sugluminti. Ar ne juokingai skambantis klausimas? Bet ko ia, gerbiamieji lietuviai, steb tis? Juk, atvirai kalbant, dabar nepriklausomoje Lietuvoje dauguma m s gyvena tokia nuostata, kad „iš t vyn s meil s koš s nevirsi". Tai, dievaži, autentiški vieno rajoninio masto politiko žodžiai, žmogui išspr d iš l p kartaus nusivylimo valand , kai po pralaim t rinkim nepavyko užimti aukšto posto savivaldyb je. Tiesa, iš poeto „interview imantis" žurnalistas savo m slingam klausimui suteik dar kit potekst , atseit, ar sunku buvo myl ti T vyn gyvenant taip toli ir taip ilgai nuo jos. O k poetas atsak tai? - Dieve, juk tai buvo nenormalus gyvenimas!

Visi dorieji ir padorieji Lietuvos žmon s (ia nereikia vartoti net liberaliai kairuojantiems žmon ms dant skausm sukelian io žodžio „patriotai") prieškario Lietuvoje jau buvo išaug iš savo T vyn s nepažinimo (ir nepripažinimo!) marškin li . Tod l dr stu tvirtinti, kad ir poetui Bernardui Brazdžioniui ir t kstan iams t nuo „raudonojo maro", anot V. Kr v s, besigelbstint Vakarus b gan i moksleivi , student , karinink , verslinink , pramoninink , artist , muzik lyg iš švyturio prie Baltijos j ros kruvinomis raid mis padang je šviet žodžiai, at j iš senov s lotyn rašt : „Patria dat vitam, raro largitur honores" (T vyn duoda gyvenim , bet garbe retai apdovanoja). Mus visus pagimd viena T vyn lyg motina. O meil motinai svarstykl mis nesvarstoma. Tu tik d koji Dievui, kad vienos motinos asmenyje tave pašauk iš neb ties.

Aš tik po daugelio daugelio kag bist ir „id jini komunist " (koki b davo pilna rajonuose, kuriuose man teko dirbti žurnalistu) persekiojim , paty i , grasinim , g sdimim ir šantažo met , dažnai klupdamas ir visomis priemon mis protestuodamas ir taip gindamas savo žmogišk j garb , suvokiau, jog ateizmas, užmaskuotas „didžiosios gyvenimo tiesos" suradimu, arba konkre iai kalbant, lenininis komunistinis marazmas pus amžiaus lietuviams kal ir dabar tebekala galvas, es mes neturime jokios sielos, o tik esame „savo gyvenimo kalviai". Socialiniai kalviai. Daugelis iš m s t komunist filosofij , kaip prieštaraujan i žmogaus prigim iai, kategoriškai atmet me šiek tiek palaisv jusio gyvenimo metais, kilus Atgimimo S j džiui. Kai dr siai m me skaityti ir iš kažkur gauti anks iau draudžiamus raštus, kai pl stel jome mitingus ir akcijas, kai verž m s „Baltijos keli ", o paskui važiavome ginti Lietuvos Parlamento ir Televizijos bokšto...

Bernardas Brazdžionis N. Akmen je vedamas sal. Tuoj už jo Stas Ni niavait ir meras Anicetas Lupeika. Nuotr. j. Šalvai io

Štai kod l man to „nepriklausomo rajono laikraš io“ žurnalisto, anks iau buvusio LKP RK biuro nariu, klausimai, lyg ir pafilosofavimai, poetui Bernardui Brazdžioniui pasirod ir retoriški, ir ne vietoje, ir nenuošird s. O poetas be išsisukin jim r ž nomenklat rininkui: „Mano poezija - tarp Dangaus ir T vyn s“. Ir ia nieko nepaprasto. Gal tik ne prasta tiems, kuriems tik jimo tiesos ir apskritai religija buvo išbraukta tema poezijoje, prozoje bei dramaturgijoje. Žinoma, neišbraukta tada, kai iš tik jimo buvo atvirai ty iojamasi, vadovaujantis „socialistinio realizmo“ sprendimais, kurie yra niekas kitas kaip marksizmo dogmos estetikos srityje.

Tad ir Bernardas Brazdžionis Akmen s rajono laikraš io redaktoriaus klausimus religijos tema atsak nat raliai, kaip atsakoma marksizmo nesužalotiems žmon ms: „Manau, mano santykis su religija nat ralus, koks tur t b ti kiekvieno žmogaus santykis su K r ju. Davatkiškumas visai kita s voka, ir savyje aš to nematau. Domiuosi šventuoju raštu, Biblija, man tai nat ralu. Apskritai man tas motyvas artimiausias. Religin tematika, o paskui - patriotin , o iš visko išeina bendražmogiška“.

Taigi ji bendražmogiška didžiajam poetui Bernardui Brazdžioniui. O kokia ji buvo tiems poezijos dien dalyviams, sekantiems paskui poet jo kelion s po Lietuv metu? Aš ma iau, kad daug „poezijos myl toj “ at jo sal vien tik tam, kad „susišvejot “ žymiojo poeto autograf . D l mados. Net ir toki mat si, kurie komunistin s nomenklat ros klest jimo laikais pagal savo pareigas tur jo spjaudyti Bernard Brazdžion . Iš ties , kokie buvo klaik s laikai, nenuoširdžiai atsid sta tos kategorijos „poezijos gerb jai“. Tod l nieko doru negaliu pasakyti apie nemaž dal

ton sal n susirinkusi „brazdžioninink ". Šiluma gal tik padvelk poet iš poezijos vakaro organizatori . Saky iau, didel šiluma... Mat k tik iš Šiaur s ir Baltijos šali dain švent s namo buvo sugr ž s (iš Lietuvos politiniu aspektu žinomos Gotlando salos) Naujosios Akmen s mišrus choras, kuris net keturias dainas pagal Bernardo Brazdžionio žodžius padainavo. Poetas labai susijaudin s pasak , kad šitaip gražiai ir aiškiai žodžius tariant chor n ra gird j s niekur, net ikagoje. O pagrindin Brazdžionio atviliotoja, visame Akmen s rajone ir net toli už jo žinoma šviesuol , turtingos sielos, tragiško politin s kalin s ir tremtin s likimo moteris - Stas Ni niavait viena pati organizaciniu poži riu padar tiek, kiek neb t steng s visas tuntas buvusi nomenklat rinink , iš kuri ir dabar ne vienas užima aukštus Akmen s rajono savivaldyb s postus.

Bernardas Brazdžionis patik jo jai, kad mums „mirtinai reikia bent kart pamatyti gyv Brazdžion ". Su tais Stas s Ni niavait s žodžiais gal jome sutikti daugelis. Turiu pasakyti, jog tai buvo neeilinis vykis ir mano, jau ne trump gyvenim nuyvenusio žmogaus, kelyje. Kiek daug, dar b damas studentu, o paskui žurnalistaudamas po Lietuv , buvau mat s ir klaus sis „tarybini poet ", valdžios pašlovint ir pirmas knygeles išleidusi , laureat ir nuo tilt up n nušokusi , prasig rusi „berž " ir brolius pardavusi ekist ! Bet didelio sp džio jie man nepadarydavo. Retai aš iš j tegaudavau ir autografuot knyg , nes nem gau tos tuštyb s - rankioti svetimos šlov s trupinius. Gal ir d l to, kad jau iau, jog ta poezija vis d lto ne tai, ko alksta mano vidus... Nuoširdesni žodži , man atrodo, iš poet l p išgirdavau tik tada, kai s d damas su jaunyst s draugu poetu Jonu Jakštu kur nors „Palangos" restorane Vilniuje, išvysdavau po sal si buojant beveik kariškai apsilvikus Pauli Širv ir reikalaujant stiklin s konjako, o už t konjak b davo atsid kojama širdies krauju parašytais eil raš iais ir tikromis skausmo ašaromis...

Ta iau vieno poeto, kuris v liau iškop tarybin s poezijos olimp , ir

kurio galva b davu vainikuojama laur vainikais, šlykšt s epigramos žodžiai, išspausdinti „Tiesos“ laikraštyje ir skirti išeivijos poetui Bernardui Brazdžioniui, sir ž mano atmintin visam gyvenimui. sir ž ir nupurt pasišlykšt jimo virpuliu, nes mane, Lietuvos mokytojo vaik , buvo išmok skaityti ir myl ti ir Vyt Nemun I, ir Bernard Brazdžion , o štai tarybinis poetas rašo: „Per pasaul keliauja... šuva.“ Atseit užj riuose gyvenantis išgama, kurio ir poetu nepavadinsi, nes jam r pi buržuazin Lietuva, kryžiai, maldos, Sibir ištremti taryb valdžios priešai ir pan. Vienu žodžiu, šuva, ir tiek tas Bernardas Brazdžionis. Nuo to laiko tas iškilusis tarybinis poetas - laureatas man kaip žmogaus sielos brolis mir . Kaip ir daugelis to meto tarybini poet . Užtat mano viduje atsirado gyva priešprieša tam, k gerbia ir garbina „šlovingoji“ partija. Tad 1968 metais tarybini atsargos karinink apmokymuose Telši pulke pagars jau kaip antitarybini dain propaguotojas. Už tokias dainas Pabaltijo karin s apygardos kontržvalgybos buvau perduotas KGB ir visus tuos metus dreb jau - pateksiu kada nors lager ar ne...

Štai prie ko kartais mus privedavo susipažinimas su poezija - vienokia ir kitokia. Bernardas Brazdžionis kai kam iš m s buvo kaip s žin s priekaištas. Ir štai jis dabar Naujojoje Akmen je! O aš j matau pirm kart . Tam istoriniam vykiui pasiruošiau: iš kny g spintos ištraukiau per visus karus ir pokarius, per visus okupacij dešimtme ius t vo išsaugot paskutin B. Brazdžionio Lietuvoje išspausdint poezijos knygut „Kunigaikš i miestas“, kuri kiek nusteb s poetas užraš „A i už išsaugojim ”.

Poeto Bernardo Brazdžionio, tapusio Lietuvos laisv s šaukliu bei simboliu išeivijoje, ir to laisv s žygio buvusios kankin s Stas s Ni niavait s draugyst s d ka vyko šis susitikimas Akmen s žem je su paprastais provincijos žmon mis, kuriems dar š t reiškia tikros poezijos žodis, laisvos Lietuvos vardas ir kitoki , ne televizijos programose rodom dvasini vertybi troškulys.

Išlyd dama poet Brazdžion Stas Ni niavait dar pasak : „Tu, Poete, mums visiems per okupacijos dešimtme ius nualintos dvasios žmon ms davei b simos Lietuvos k rimo Sutvirtinimo Sakrament . Pašlakstei savo didingos poezijos gyvuoju vandeniu... Manau, daugeliui iš m s to tr ko. Ir daugeliui dar turb t tr ksta. Neapleisk m s žmon i , nes tik tavo dvasia tai paj gia...”

Viešpatie, kaip gražiai Tu tada pasakei Bernardui Brazdžioniui, Lageri Madona Stase!.. Iš ties , kaip teisingai pasak ir Lageri Evangelij k r jas poetas Antanas Miškinis, t kstan ius žmon i pro savo akis gyvenimo kelyje praleid s, kuriam aš dar prieš mirt sp jau nulenkti galv : „Omnia mea mecum porto“ (Visa, k turiu, nešuosi su savim), nes tikrasis žmogaus turtas ir yra jo vidin s savyb s.

NACI VYKDYTAS LIETUVOS GYVENTOJ GENOCIDAS

Vytautas J. Šli pas

Apie naci vykdyt genocid labai daug jau rašyta, kalb ta, rodyta filmuose ir televizijoje, steigti muziejai ir pastatyti j primenantys paminklai. Visuomen je sudaryta nuomon , kad naci vykdytas genocidas (Holocaust) buv s tiktai žyd tautos žudymas. Tikrumoje šis genocidas ap m visas Europos tautas, visas tautines mažumas, neišskiriant ir lietuvi . Naci vykdytas genocidas (ir vadinkime j "naci ", ne "vokie i " arba "fašist ", nes paskutinysis žodis, vis labiau paplintantis, turi kitoki reikšm) sunaikino apie 20 milijon žmoni , iš j tarp 3 ir 6 milijon žyd . Palyginus j su sovietiniu genocidu, kuris sunaikino apie 100 milijon žmoni , naciškasis genocidas buvo mažesn s skal s nusikaltimas prieš žmonij , bet jis yra labiau pasaulyje išgarsintas, jo vykdytojai jau nubauti, o vokie i tautai ir pasauliui nuolat vis primenama apie t teror . Ateis laikas, kada pasaulis pamatys, kad ir sovietinis genocidas turi b ti pilnai išaiškintas, visuotinai pasmerktas ir jo kaltininkai nuteisti.

Savo pranešime kalbu daugiausia apie lietuvi tautyb s žmoni naikinim , nes tai palyginus dar nepilnai išnagrinta tema. Tuo tarpu Lietuvoje žyd išnaikinimas, kuris proporcingai buvo milžiniškas, yra jau išsamiai dokumentuotas ir paskelbtas. (Noriu pabr žti žod Lietuvoje žyd išnaikinim , o ne Lietuvos žyd išnaikinim , tod l, kad Lietuv tuo metu buvo atb gusi daug žyd iš karo sužlugdytos Lenkijos, o v liau Lietuv naikinimui naciai atveždavo žydus iš Vokietijos, Austrijos, Olandijos bei kit viet .)

Štai keli asmeniškai mano ir kit asmen prisiminimai iš pirm j vokie i okupacijos dien . Buvau vienuolikos met , kai Palang ženg pirmieji vokie i kariuomen s daliniai. M s namus kelias dienas buvo už musi kažkokio karinio štabo grup - gana padoriai besielgi Wermacht'o karininkai. Kada, frontui einant pirmyn, jie tur jo išsikelti Latvij , vienas iš j mano t vui pasak : "Daktare, j s ia tur jote kult ringus reguliarios kariuomen s vokie ius, o dabar susipažinsite su kitokiais - dabar Lietuvos valdym perims naciai, rudmarškiniai,

---

Pranešimas, padarytas Los Angeles LFB politini studij savaitgalyje

Kalba Vytautas J. Šli pas. Prie stalo - Angel Nelsien, Gediminas Leškys, Algirdas Patackas ir Algis Raulinaitis. Nuotr. J. Pupiaus.

esinininkai, gestapininkai ir kitokie niekšai." Ir tikrai, prisimenu, nuotaikos Palangoje iš karto pasikeitė. Tuoju gestapininkai pradėjo areštuoti Palangos žydus. Mačiau jų grupelę vedamą Vytauto gatvę link Klaipėdos, o po kurio laiko girdėjome miške šaudymus ir sužinojome, kad pietus nuo Birutės kalno jie buvo sušaudyti.

Mano tėvas antrąjį karo dieną žmonėms buvo prašytas tapti miestelio burmistru. Žinau, kad vokiečiai surenkant žydus, jis, kaip Palangos burmistras, iš jo autobus stoties aikštės ir kalbėjo susirinkusiems žmonėms, kad nesielgti kaip barbarai. Už tai kažkieno buvo naciams skystas, areštuotas, bet paleistas su sąlyga, kad pasitrauktų iš pareigų ir nesikištų vokiečių reikalams. Dabar dar sužinojau, kad tėvas buvo nušautas ir žydų pionierių surinkimo patalpas, bandė juos iš vokiečių išgauti, sakydamas, kad "vokiečiai juk nekovoja su nepilnamečiais vaikais", taigi buvo sargybinio pertrenktas ant žemės, o vokiečių karininkas su revolveriu jam grasino, kad "nušausi su kaip pasiutusį šunį, jeigu nenustos kalbėti".

Kas iš tikrųjų vyko Lietuvoje? 1941 metais Lietuvai jo naujas - "rudasis" okupantas, išstūmė lauk "raudonąjį". Mes manėme, kad vokiečiai mus išlaisvino nuo rusų, bet tai buvo netikras padėties supratimas. Vokiečiai atėjo į Lietuvą ne kaip draugai. Jau pačioje pradžioje jie panaikino mūsų sukurtą laikinąją Vyriausybę ir paskelbė atstatomą Nepriklausomybę. Pirmieji vokiečių veiksmai parodė tikrąsias intencijas, ir jeigu jie būtų turėję daugiau laiko, būtų išnaikinę lietuvius gal net greičiau ir sistematiškiau negu "raudonieji" okupantai.

Nekalb siu apie gerai žinomus ir plaiai aprašytus nusikaltimus - gen. Plechavičiaus Vietininkų ir Savisaugos batalionų sunaikinimus, jų karių sušaudymus ir karininkų kalinimus Salaspilio koncentracijos stovykloje, apie mūsų Laisvųjų kovos jungos vadovų areštus, apie 47 garsesnių areštuotų lietuvių kait ištrėmimus Stutthof, arba apie gaudymus, šaudymus ir jaunuolius trėmimus Vokietijai darbams ar priešlėktuvinę apsaugos vienetams. Tai jau visiems žinomi faktai, nemažai prisiminimų ir knygų apie tai parašyta. Priminsiu tik keletą mažiau žinomų vykių, suteikiančių bendrą vaizdą to nacių vykdyto genocido prieš lietuvius ir prieš kitas tautines mažumas. Pasiremsiu trijų žmonių patirtimis - istoriko Jono Dainausko man juostelėmis kalbais faktais, teisininko dr. Aleksandro Mauragio ir mano mokytojo Martyno Kleinaičio spausdintais prisiminimais.

Jau 1941 birželio 22 d., t.y. pirmąjį karo dieną, vokiečiai užėmė Tauragę. Išlaisvinę kalėjime rastus gydytojus Juozą Toliušį, buvusį iki 1939 m. Pagėgių apskrities veterinarijos gydytoją, vokiečiai kariuomenės dalinio viršininkas birželio 23 d. paskyrė jį burmistru. Sekančią dieną atvykę iš Tilžės gestapininkai, Toliušį pasiėmė, išsivežė ir tušiam pastate nužudė. Už ką? Už tai, kad dar Pagėgiuose jisai, turėdamas reikalų su vietos vokiečiais susiginėdavo su jais dėl arklių prekiavimo ir jiems trukdydavo. Tai buvo pradžia nacių banditizmo Lietuvoje.

Kaip matyti iš SS generolo Walter Stahlecker'io reporto, randamo Nuernbergo bylose, Vokietija buvo pasiruošusi Lietuvai okupuoti kaip Sovietų Sąjungos dalį ir ją kurti "lebensraum" vokiečių kolonistams. Rengėsi kurti Hitlerio fantazuojamą Tūkstančio metų Reich'ą! Tam planui trukdė ten gyvenantys lietuviai ir kitos tautinės mažumos, taigi reikėjo juos prašalinti, išnaikinti, išstremti.

Pirmąjį karo dieną, birželio 22 vakarą, Tilžę atvyko sukurtos Einsatz grupės A vadovas gen. Stahlecker'is sakė Tilžės Gestapui ir Klaipėdos policijai Lietuvos teritoriją 25 km, ruože nuo Kretingos iki Vištyčio ežero apvalyti nuo "komunistų" (tas paaiškino iš taip vadinamos Ulmo bylos, kur tuoj po karo buvo teisiami keturi Klaipėdos ir penki Tilžės gestapininkai). Tai reiškė sunaikinimą lietuvių ir žydų. Tą pačią naktį Gargžduose jau ir prasidėjo masiniai areštai, o sekantį dieną ir sušaudymai. Po to teroras buvo vykdomas visoje Lietuvoje. Kentėjo daugiausia žydai, bet taip pat ir lietuviai, ir tie gyvenantys lenkai, rusai, igonai. Birželio 24 d. Stahlecker'is atsirado Kaune ir iš tenai toliau organizavo Lietuvos gyventojų naikinimą. Netrukus buvo kurtas Ostland'as, vienas iš keturių Reicho komisariatų, su Alfred Rosenberg'u jo vadovu. Lietuvos, kaip tokios, egzistavimas buvo panaikintas.

Beveik tris mėnesius prieš prasidedant Vokietijos - Sovietų Sąjungos karui, 1941 m. balandžio 2d., Rosenberg'as savo memorandumu Nr. 1 išsklaidė Baltijos kraštus liepiant klausimui. Jis norėjo jį apgyvendinti vokiečius kolonistus iš Vokietijos, Pavolgio vokiečius kaimiečius, dar pamaišant

kiek oland , norveg , dan . Rasiškai tinkamus lietuvius jis nor jo sumaišyti su vokieiais, o lietuvišką inteligentiją perkelti centrini Rusij . Tokiu būdu Lietuva dviejų generacijų būgyje turėjo būti suvokietinta ir prijungta prie Didžiojo Reicho.

Trims savaitėms praėjus nuo karo pradžios, Alfred Rosenberg liepos 14 d. paskelbė politines gaires civiliniam valdymui, sakmiais nurodydamas, kad jokia Vokietijos staiga negalės pripažinti jokios tautinės vyriausybės ar kariuomenės. Liepos 25 d. Ostland'o gen. komisaru buvo paskirtas Heinrich Lohse. Rugpjūčio 5 d. buvo sustabdyta Lietuvos Laikiniosios vyriausybės veikla. Tik norint lietuviams sukurti vaizdą, jog Lietuva yra valdoma savąj, gen. komisaras paskyrė savo generaliniu tarpu gen. Petr Kubilėn . Rugpjūčio 18 d. Ostland'o civilin valdžia Reicho komisaro potvarkiu visoje savo teritorijoje perėmė buvusios Sov. Sąjungos turtą . Kadangi Lietuvoje Sov. Sąjunga jau buvo nacionalizavusi vis žmonių turtą - žemę, namus, bank santaupas, monetas, gamyklas, - tuo būdu Ostland'o valdžia pasiglemžė sau vis lietuvių kilnojamą ir nekilnojamą turtą . Lietuviai ir jų turtas perėjo pilnai vokiečių rankas.

Reicho teismų jurisdikcija Ostland'e buvo vesta spalio 27 d. Ji pradėjo spręsti visas baudžiamąsias ir civilines teismų bylas. Taigi labai sistematiškai Lietuva buvo perimta vokiečių žinion, krašto priežiri pateko Gestapo rankas, kuriam iš pradžių vadovavo SS pulkininkas Karl Jeger. Vokiečiai nepavykus Lietuvoje suorganizuoti SS legiono, Gestapui pradėjo vadovauti Wilhelm Fuchs, kurio vadovaujamas Gestapas pasidarė dar žiauresnis ir kraugeringesnis. domu, kad nuo pat karo pradžios tarp trijų Gestapo centrų - Kauno, Tilžės ir Klaipėdos - vyko didelis trintis. Tilžės ir Klaipėdos gestapininkai labai nemėgo lietuvių, nes dauguma jų patys buvo lietuviškos kilmės, taip vadinami "memelanderiai". Kaip sakoma patarlėje - "nėra didesnio niekšo, kaip savas niekšas".

Štai keli pavyzdžiai, kaip kartais lietuviai kentė davo nuo Klaipėdos gestapininkų . Juos dar 1976 m. parašė buvęs mano pradžios mokyklos vedėjas Martynas Kiemaitis.

M. Kiemaitis 1942 m. vasaros atostogų metu buvo tuomet sarguliuojančio burmistro paprašytas perimti Palangos miesto vadovavimo pareigas. Jis tuoj save atkreipė vokiečių dėmesį . Mat Klaipėdos gestapininkai buvo sitraukę kontrabandos biznį, vykstant tarp Vokietijos ir Palangos bei Kretingos. Norėdami pateisinti tą dažną važinėjimą Lietuvai, jie sukurė byles Palangoje veikiančių pusiau ginkluotą antivokišką grupę, kuriai vadovauja Kleinaitis. Tam užtvirtinti gestapininkai "parpino" ir du liudininkus - abu buvusius komunistinius pažiūrus, žmonių nemėgiamus palangiškius. Visiškai nekaltas mokytojas Kleinaitis 1943 m. pradžioje buvo areštuotas, išvežtas

Klaipėdą ir kelis mėnesius žiauriai kankintas Klaipėdos gestapininkų - kurie patys ir buvo kontrabandininkai.

Pagaliau žmonos pastangomis pavyko Kleinait perkelti Kaun . ia jo nebekankino, ir po kiek laiko Kauno gestapininkai išaiškino, kad visa šitoji byla buvo sufabrikuota Klaip dos gestapinink . Kadangi tarp t dviej Gestapo skyri vyko trintis, kaunie iai buvo patenkinti gal dami pakenkti klaip die iams, ir Kiemaitis buvo išlaisvintas. Kauno sunki j darb kal jime s d damas kartu su kitais lietuviais inteligentais ir keliais Laisv s kovotoj štabo nariais, Kiemaitis savo atsiminimuose apraš , kaip Kauno kal jime tuomet reguliariai vykdavo taip vadinami " kal jimo išvalymai". Jis rašo:

"Dažnai rytais, vos tik sukilus, išgirdavome kieme savotišk triukšm : žia automobili motorai, gird ti savotiški sužv r jusi žmoni riksmi, keiksmi... Kieme stovi dengtas sunkvežimis ir kita mašina, ant kurios yra kulkosvaidis. Švaistosi siut gestapininkai - egzekucin komanda. Jie visuomet girti... Vienas kalinys man sako - "šiandien kal jimo valymas"... Atsidaro durys ir priži r tojas sako vilnie iui, jaunam lenkui gydytojui - "Flor ikai, pasiimk daiktus ir einam"... Pro langel ži rintis kalinys mums reportuoja - "Gestapininkai jau met Flor ik sunkvežim ..." Už keli minu i priži r tojas v l atidaro duris - "Raudonikis, pasiimk daiktus..." Po to sunkvežimis, prigr stas mirti pasmerkt j , lydimas ginkluotos lengvos mašinos ir motociklinink , išvyko iš kiemo".

Prieš pat išleidžiant j iš kal jimo Kiemaitis mat ir kit "kal jimo išvalym ":

"Tai buvo rugpj io pabaiga ar rugs jo pradžia (1943)...Ši diena buvo skirta igon naikinimui. Kauno apylink se gyvenan ius igonus, kuri ia buvo gana daug, ištisiomis šeimomis vokie i Gestapas prad jo vežti

Kauno sunki j darb kal jim . Prirink didok grup , veždavo juos sunaikinti...Taigi ir t vidurdien , žiant mašin motorams, kal jimo kieme išgirdome moter ir maž k diki šauksmus ir aimanas... Girta egzekucin komanda r kavo ir m t dengt sunkvežim moteris ir mažus vaikus. Klyksmai nustelb motor žes ... Buvau liudininku šiuurpaus vaizdo, kurio niekad nepamiršiu... Egzekucin komanda buvo sužv r jusi budeli gauja. Savo uždavim vykdydavo žiauriai, žiauriai elgdavosi su mirti pasmerktaisiais. Senius, moteris ir vaikus m tydavo sunkvežim lyg kokius daiktus. Sunkvežimy suguldydavo lyg malk kr vas vienas ant kito. Ne vienas mirdavo nepasiek s egzekucijos vietos... Savo akimis ma iau, kaip budeliai, nutv r k dikius už sprand ar koj , m t sunkvežim ... Kitus dauž lazdomis, kapojo nagaikomis..."

Šiuo savo trumpu pranešimu nor jau pateikti kelet fakt , parodan i , kad naci vykdytas genocidas žiauriai paliet ir lietuvius bei m s krašte gyvenusias tautines mažumas. Šis genocidas (Holocaust) buvo nukreiptas prieš visus žmones, kurie tiktai pastojo keli Hitlerio kuriamam "T kstanties met Reichui". Jeigu naciai b t tur j nors keliolik met daugiau laiko, tai šiuo metu lietuvi , kaipo tautos, nebeb t buv .

APIE DIDVYRIŠKUM

Icchokas Meras

1941 met liepos mėnesio 28 dieną mane var žyvrduob sušaudyti. Atsitiktinumo dėka keliolik vaikų grąžino iš pusiauokelių. Dar vieno atsitiktinumo dėka aš patekau tarp žmonių, kuriems buvo brangi septynerių metų vaiko gyvybė.

Aš kaip maldatorių pavardes tarp žmonių, kurie fašistinai okupacijos metais Kelmėje ir jos apylinkėse slapstėsi ir gelbėjo keletą žydų vaikų, tarp jų ir mane, - tai Bronė ir Juozas Dainauskai, Michalina Legantienė, Adomas Urbelis ir Petronėlė Urbelienė -Unikauskienė, Šalkauskai, Stas Damanskaitis, Stefa Kulevičiūtė, Elena Kaušaitė ir jos seserys, Konstancija Norkaitė, Butkai, Urbeliai, Aleksandra Grišaitė, Žukauskai, Damanskai, Šimuliai ir daugelis kitų, kurių pavardžių aš nežinau.

Aš kaip maldatorių vardus tarp žmonių, pažįstamų ar nepažįstamų, kada nors matytų ar niekada neregėtų, kurie visoje Lietuvoje, miestuose ir miesteliuose, kaimuose ir bažnytkaimiuose, nepaisydami žiauraus teroro, gelbėjo pasmerktuosius mirti.

Aš kaip maldakartojų vardus tarp žmonių, kurie vairiose Europos šalyse, apimtose rudojo maro, ties pagalbos ir draugystės ranka, gyvybę ir duoną nešančiomis rankomis, kuriuos norėta sunaikinti dvasiškai ir fiziškai.

Mes neužmirštame ir niekadoms neužmiršime. Nei vieni, nei kiti. Ne tik iš dulkų ir ne iš pasitenkinimo, atlikus tauri žmogišką pareigą. Dar ir dėl atsakomybės. Istorija lieka istorija. Jos lapai, išmirkusių asarose ir kraujuje, paženklinant kančiomis ir pasiaukojimu, žudynėmis ir didvyriškumu, niekam nevalia išplėšti, niekas neturi tokios teisės ir galios tokios.

Mes negalime užmiršti.

Ir ne tik negalime - neturime teisės, nes šiandieną yra vakardienos, o rytojūs - šios dienos tarpinys.

...

Mūsų prieštarais laikais, kai rašomos Juodos knygos ir Baltos knygos, mes dažnai susimestame, stengiamės surasti ir vertinti tikrąsias žmogaus dvasines vertybes.

Juoda ir balta. Nusikaltimas ir nekaltumas.

O koks didvyriškumo spalvinis simbolis?

Aš nežinau tos spalvos, kuria turėtų būti ženklinamas didvyriškumas.

Bet aš žinau ir tvirtai tikiu tuo, kad mūsų prieštarais laikais, kai knygos skirstomos spalvas, kai mes nuolat mestame, stengiamės surasti ir vertinti tikrąsias žmogaus dvasines vertybes, mes turime garbinti didvyriškumą.

ILIUZIJOS IR REALYB

HENRIKAS KUDREIKIS

Penkiasdešimt metų Lietuvos siaubė bolševikinis teroras. Istorikai tai galbūt labai ilgas laiko tarpas, bet vis dėlto tada negalvojome, kad jis taip ilgai užtruks. Tai buvo iliuzijų ir vilioni laikai. Laikai, kai dauguma mūsų vaikiškai tikėjome Atlanto Charta. Tai buvo mūsų politiško trapumo laikai.

Bevartant senus laikraštis ir žurnalus, beskaitant juose Maceinos, Girmėnas ir kitų stytojų straipsnius, dažnai matome, kad tais laikais buvo keliamos nors ir nedidelės viltytės, jog kultūringasis Vakarų pasaulis praręgęs ties ir pagaliau pakels savo balsą prieš tironus. Mes skendome iliuzijose ir retai iš jų išsiblaivydavome. Gaudydavome kiekvieną bent pusę lėpos užsimenant kieno nors pasisakymą, kuris atrodydavo vedęs arčiau prie vilni išsipildymo. Net ir diplomatai kalbėdavo, kad "laikas veikia mūsų naudai".

Nėra abejonių, kad tokiu atveju iš Vokietijos būtų visi grįžę namus. Atsimenu, kad jau gyvenant Kanadoje, prasidėjus Korėjos karui, visuose kampuose pasklido šnekos, kad dabar jau tikrai greit grįšime Lietuvon. Niekas nenorėjo galvoti apie politinį realizmą - tikrovės lėpą nuo savo akių.

"...Bet valstybės nepriklausomybės netekimas buvo ne viena blogybė - skaudus smūgis mūsų tautai. Turime neužmiršti, kad mums yra iškilęs dar didesnis pavojus - pačios tautos žūtis..." Taip 1950 metais "Aiduose" rašė dr. Juozas Girmėnas. Ir iš tiesų, tiems, kurie esame išsisklaidę svetimuose kraštuose, tebegresia dvasinė sąvižudybė sąpagunda - nutautėjimo grėsmė. Tad šiandien, kai Lietuva laisva jau beveik dešimt metų, pažvelkime tuos praėjusius penkiasdešimt metų ir dabartį, kuri tokia sudėtinga ir pilna neaiškumų.

Pirmaisiais mūsų atvykimo Šiaurės Amerikos kontinentu metais (1947-1955), JAV ir Kanadoje mes radome jau anksčiau atvykusius angliakasių, miškakirius ir kitokių darbininkų lietuvių sukurtas parapijas ir organizacijas. Seni ir jauni tautiečiai beveik visi kalbėjo lietuviškai. Prisimenu, kartą 1949 m. važiuodamas traukiniu Michigano valstijoje, sutikau bėrį jaunų merginų. Dideliam mano nustebimui, jos visos tarp savęs kalbėjo lietuviškai. Užkalbinęs sužinojau, kad tai A. Steponavičienės moterų ansamblio choristės grupės ikagos. Visos buvo jau gimusios Amerikoje. Tai buvo prieš 50 metų... O dabar - ar daug jaunimo rasime šiandien, kurie čia tarp savęs kalbėtų lietuviškai. Nekalba tarp savęs lietuviškai net ir nauji ateivių vaikai, (domu, kur šiandien tos ikagos choristės? Gal koki slavų, airių, italų ar kitų amerikiečių žmonos? Neatsilieka netrupu ir pokario ateivis nės bei dukterys: veda svetimtautes ir teka už svetimtautių. Penkerius metus iš eilės stebėjau vieno Kanados didmiesto, kuriame veikia mūsų jaunimo organizacijos, ansambliai ir chorai, vedybų statistiką. Pagal parapijų skelbimus, iš vienuolikos tik viena lietuviška pora. Be keletos gražių išimčių, visos tokios maišytos vedybų šeimos tenka nurašyti iš lietuvių

tautos tarpo. Lietuviškoje veikloje jos nepasirodo.

Ar geriau paioje Lietuvoje? Tkstani jauna vyr ir mergin veržiasi užsien .. Merginos nepaprastu grei iu išteka už svetimtaui . "Lietuvos aido" duomenimis, viena Lietuvos universitet baigusi lietuvait , ištekt jusi už jugoslavo, Berlyne pareišk , kad Lietuva jai nieko nedavusi, kad ji esanti internacionaliste. Toki pavyzdži ia matome pakankamai ir Amerikoje. Su dideliu nusivylimu Sibiro tremtini atsiminimuose randu, kad tremtin s lietuvait s išteka už rus , kai kurios d l didesnio duonos kampo net už kag bist . Minima graži Lietuvos generolo dukt , ištekt jusi už rus karininko. Nemalonu skaityti, kai katalikiško žurnalo redaktor s pavard baigiasi gal ne -enska, valstyb s prezidento patar jos -ova, prezidento sekretor s -ovska. Toki pavyzdži yra daugyb .

Ko mes tik jom s, kai svajodavome apie nepriklausom Lietuv ? Atsakymus galime rasti senoje išeivi spaudoje. Kiek gal dami (bent dauguma) steng m s kaip nors, visokiausiais b dais pad ti Lietuvos nepriklausomyb s atstatymo reikaluose. Šiandien ta iau kartais tenka pasakyti, kad tos m s pastangos ir viltys tebuvo tik gražios svajon s. Neseniai b nant Kaune, teko dalyvauti vienoje vakarieni je su giminais iais. Vienas iš j buvo Kauno universiteto docentas. Ilgo pasikalb jimo metu pasakytos jo mintys ir išvados mane supurt . Pama iau, kad mes išeivijoje tikrai gyvenome iliuzij pilname pasaulyje. Per penkiasdešimt met bolševikai sugeb jo iš buvusios krikš ioniškos ir padorios tautos nulipdyti naujus ir baisius sutv rimus, kurie šiandien ir viešpatauja Lietuvoje.

M s iliuziniame optimizme niekad nekilo mintis, kad Lietuvos prezidento valdžios sudarytoje grup je vyraus buv komunist kadriniai, kad jie pas save ne sileis nei vieno rezistento ar politinio kalinio, nors j tarpe juk yra daug baigusi aukštuosius mokslus ir patyrusi valdinink . Neman me, kad ši jau patriot išrinkta vyriausyb nesistengs pašalinti biauri ir kyri biurokrat tak , kad nieko nepad s Lietuvos kininkams, kurie šiandien jau šaukiasi pagalbos. Po Antrojo pasaulinio karo visos buvusios okupuotos valstyb s savo pirmuosius išleistus pašto ženklus atžym jo rezistent veidais. Tik Lietuvos vyriausyb s dar neišleido nei vieno tokio pašto ženklo ir, atrodo, neketinama leisti dar ir kitais metais. (Paskutin mis žiniomis, 1999 metais, kurie paskelbti kaip Laisv s kov min jimo metai, tokie pašto ženklai bus išleisti. Red.)

Negana to, valdan i j partij koalicija pešasi tarp sav s. Yra užuomin , kad raudonasis elementas yra infiltrav s visas partijas ir tik laukiama proga susprogdinti jas iš vidaus. Tautinis idealizmas Lietuvoje šiais laikais neegzistuoja.

Art jant naujiems Seimo rinkimams b t pats laikas partijoms prad ti r pintis savo ir valstyb s ateitimi. Juk horizonte savo galv tebekelia raudonas slibinas, pavarde Paulauskas. Ne tik rusai, lenkai, paraudonav lietuviai už j balsuos, bet daug ir moter ar raudon j išaukl to jaunimo.

Na, o d l išeivijos nereikia b ti n aiškiaregiu ar pranašu: dauguma m s savo kaulus paliksime svetimose žem se.

VIENAS IŠ T KSTAN I

Janina Jazdauskienė

Apie pokario met Lietuvos gyventoj pasipriešinimo kovas dabar spaudoje yra daug medžiagos iš archyv ir likusi gyv tos kovos dalyvi betarpišk prisiminim . Daug kur minimas ir mano vyras Šar nas Jazdauskas. Mano tikslas - apjungti tuos fragmentiškus duomenis ir nuosekliau apžvelgti jo nueit keli . Tai n ra išsamus vis to meto vyki , kuriuose mano vyrui teko dalyvauti, aprašymas, nes jis nem go daug pasakoti apie save, nenor jo prisiminti viso to, k teko išgyventi.

Š. Jazdauskas gim 1922 m. vasario 28 d. Kaune, bet augo Palangoje. Išaug s prie j ros, jis iš mažens svajojo b ti j rininku, tod l 1940 m. liepos n nes su draugu baidare slapta perplauk siena su Vokietija ir sidarbino vokie i prekybiniame laive. 1942 m. pavasar , motinos spaudžiamas, gr žo Lietuv . Dirbo Radviliškio geležinkelio stotyje, nes geležinkelinink vokie iai ne m kariuomen . T pa i met rugs jo m nes buvo komandiruotas Vilniaus geležinkeli valdyb . ia jis ir sijung pagrindin veickl .

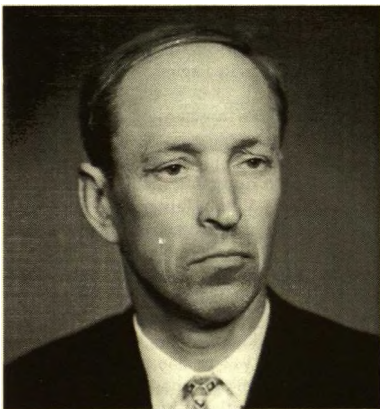
Vilniaus geležinkeli valdyboje susik r Geležinkelinink Laisv s Kovotoj S junga, kurios tikslas buvo, iškilus represij pavojui, sutrikdyti geležinkeli eism . Tuo pa iu metu k r si ir Lietuvos Laisv s Armija (LLA), kuriai vadovavo kadriniai Lietuvos karininkai. 1943 m. LLA sijung ir geležinkelinink pagrindin organizacija.

1943 m. pabaigoje Lietuvos geležinkeli valdyb per m vokie iai, Š. Jazdauskas iš darbo pasitrauk ir per jo nelegali pad t. Gyveno Vilniuje Jurgu io pavarde ir dirbo LLA centrinio štabo ryši skyriuje.

1944 m., art jant Raudonajai armijai, dalis LLA vadovyb s ir nari pasitrauk Žemaitij . Ten buvo atrinkta vyr grup ir pasi sta trumpalaikius kursus Rytpr siuose pasimokyti ryši , žvalgybos ir kit karini dalyk . ši grup pateko ir š. Jazdauskas. Kursai buvo vokie i žinioje. Vokie iai tik josi juos panaudoti savo tikslams, bet lietuviai tur jo kitus tikslus. Jau buvo aišku, kad vokie iai kar pralaim s, taigi reik jo ruoštis pasipriešinimui soviet okupacijai. Reik jo ginkl , radijo ryši , k vokie iai žad jo duoti.

Pasimokius kursuose 3 m nesius, 5 vyr grup - Adolfas Kubilius (grup s vyresnysis), A. Šertvytis (radistas), š. Jazdauskas, J. D da ir S. Semsis - 1944 m. spalio 17 d. parašutais buvo nuleisti Telši apskrit netoli Als dži . Jie iš anksto buvo susitar susitikti Skirps i kaime Š. Jazdausko tetos O. Pocien s sodyboje. Ten sireng sl ptuv ir laik si iki 1945 m. pavasario. Tur jo sl ptuvi ir kitose vietose, kad iškilus pavojui

Žmonos prisiminimai apie savo vyr Šar n Jazdansk - buvus partizan ir Sibiro tremtin

*Partizanas ir Sibiro tremtinys
Šarūnas Jazdauskas.*

bet kur pasislėpti.

Pasitraukus iš Lietuvos vokiečiams, Žemaitijoje buvo daug vyrų, besislapstančių nuo raudonųjų okupantų. Vieni slapstėsi bijodami, kad nepatektų kariuomenė, kiti - nespartisitraukti Vakarais. Slapstėsi baltieji ir pavieniai. Reikėjo juos visus suburti organizuoti į junginius.

A. Kubiliaus iniciatyva buvo nutarta organizuoti kovai kurti Žemaitišką Legioną. Legijonui vadovavo pats A. Kubilius, Šarūnas Jazdauskas buvo jo pavaduotojas, o A. Šertvytis - radijo operatorius. Jie daug važinėjo, rinkdami žinias apie besislapstančius partizanbaltiejičius, mezgė ryšius, spausdino ir platino vairius informacinius lapelius, aiškindami apie organizacijos tikslus ir uždavinius, aiškino gyventojams kaip elgtis su okupantais.

Adolfas Kubilius 1945 m. pavasarį išdavystės, ar atsitiktinai buvo areštuotas ir 1946 m. sušaudytas. Po jo arešto nutarta slapstytis Skirpsiuose likviduoti. Eidami sodybų pasiimti ten buvusius daiktus, partizanai, tarp jų ir Šarūnas Jazdauskas, pateko į ekistų pasalą. vyko susišaudymas, bet daugumai pavyko pasitraukti. Sunkiai sužeidė A. Šertvytį, taigi grupė liko be radijo.

Po A. Kubiliaus arešto Žemaitišką Legioną organizavimui vadovavo Šarūnas Jazdauskas. Jis susirišo su keliais kuriais Lietuvos karininkais, kurie Žemaitijoje gyveno su suklastotais dokumentais arba slapstėsi, bet, kaip pats sakė, daug pagalbos iš jų negavo. Tik 1945 m. rugsėjo mėnesį pagaliau buvo sukurtas Žemaitišką Legijono štabas. Legijono vadu buvo išrinktas majoras Jonas Semaška, slapyvardė „Liepa“, jo pavaduotoju - Šarūnas Jazdauskas - „Nurmis“, štabo viršininku - Fortunatas Ašoklis -

„Pel da". Legion sudar 8 rinktinės, kuri kiekvienai priklaus tam tikra apskritis. Jos turėjo savo vadovybes. Nuo 1946 m. rugsėjo 11 š. Jazdauskas vadovavo „Šatrijos" rinktinei, kuri veikė Telšiu apskrityje, o 1947 m. balandžio mėn. vėl grįžo Žemaičių Legiono, kuris jau buvo vadinamas Žemaitijos apygarda, štabu.

1947 m. pavasarį ir vasarą Žemaitijos apygarda patyrė didelius nuostolius. KGB, padedama savo agentų, rengė operacijas viena po kitos. Žuvo arba buvo suimti daug partizanų, jų ryšininkų ir rėmėjų. Apygardos štabas suskilo, jo vadais tapo du žmonės, kurie tarpusavyje nesutarė. Rudenį Š. Jazdauskas išvyko į Vilnių, kur nelegaliai gyveno Stasio Jakubausko pavarde. Nežinau, kokių užduočių jis turėjo Vilniuje atlikti. Tardomas sakė, kad iki suimimo užduočių nebuvo gavęs.

Š. Jazdauskas buvo pažįstamas su aktyviu pasipriešinimo judėjimo organizatoriumi J. Markuliu – kvalifikuotu KGB agentu. Nors jau 1946 m. pabaigoje kai kurie partizanų vadai tarė, kad J. Markulis – „Erelis" yra KGB agentas, bet ne visi dar buvo tuo itin tikri. Manau, kad tarp jų buvo ir Š. Jazdauskas. Būdamas Vilniuje, jis 1947 m. lapkričio 23 d. su J. Markuliu susitiko, pasikalbėjo. Atsisveikindamas J. Markulis jį pabučiavo. Kitą dieną Š. Jazdauskas gatvėje buvo sulaukytas ir nugabentas KGB rėmėjų. Po naktinio tardymo, 1948 m. vasario 23 d. buvo paskelbtas prokuroro sprendimas persiųsti jį į SSSR Valstybės saugumo ministerijos Ypatingajai komisijai, vadinamai „Trojka", su pasiūlymu skirti aukštesnį bausmę – 25 metų katorgos, šis pasiūlymas Ypatingoji komisija ir patvirtino.

Š. Jazdauskas buvo ištremtas į Norilską. Dirbo „komjaunuoliškose" statybose, kaip rašė sovietiniai laikraščiai. Kaliniai buvo varomi sunkiausius darbus: amžino šalo žemėje kasė griovius namų pamatams ir vamzdynams, statė namus, dirbo atviruose rėdynuose, anglies šachtose. Dirbdavo po 12-14 valandų per dieną, išbadė, neturėdamas šiltų drabužių ir avalynės, nors šaltis siekė 40 ir daugiau laipsnių. Ypač davė sunku, kai šalia tokio speigo dar prisidėjo ir tai, kada stiprus arktinis vėjas skverbiasi per kiekvieną drabužių plyšelį prie nuogų kūno, verčia iškoti, snaiginti kerta veidą.

Per metus buvo leidžiama parašyti namiškiams tik du laiškus, ir tik rusiškai, kad tikrintojai galėtų perskaityti. Buvo ribojami ir siuntiniai. Jazdausko sesuo, pati gyvendama nelengvai, siuntė siuntinius, kiek buvo leidžiama. Gyvendamas, o tiksliau – tik egzistuosdamas tokiomis sąlygomis, Š. Jazdauskas 1951 m. susirgo džiūva. Beveik negydoma liga progresavo ir iš uždaro formos išsivystė atvira. Darbas, liga ir prasta mityba organizmą labai išsekino. 1953 m. Š. Jazdauskas, jau pripažintas invalidu, buvo perkeltas į Irkutsko srities lagerį, kur bent jau klimatas buvo švelnesnis, negu tolimojoje šiaurėje. Nebebuvo varomas ir darbus. Sesuo atsiuntė sunkiai tuo metu gaunamą antibiotiką – streptomyciną.

Po Stalino mirties, 1954 m. mąstė gandai, kad invalidus išleis laisvą nepasibaigus kalnimo terminui. Tik buvo neaišku, ar leis grįžti

namus, ar pasi s tremt . Reik jo pereiti speciali medicinos komisij Krasnojarske, kad pripažint invalidum , o po to laukti galutinio Maskvos sprendimo. Taip tikintis laimingo likimo ir v l puolant neviln prab go beveik dveji metai. Pagaliau 1956 m. balandžio 20 d. at jo sprendimas, kad š. Jazdauskui, kaip nepagydomam lagerio s lygomis ligoniui, leidžiama gr žti Lietuv pas seser , gyvenan i Šiauliuose.

Gr ž s Š. Jazdauskas ilgokai gyd si ir pasveiko, bet plau iai liko surand j . Buvo sunku gauti darb , nes buvusio politinio kalinio niekur nenor jo priimti. Nuolat lank si saugumie iai priekaištaudami, kad nedirba. Si l rašyti atgailaujant straipsn , kur paskelbus žad jo apr pinti geru darbu. Š. Jazdauskas griežtai atsisak atgailauti d l savo praeities. Pasak jo, tai b t buv s išsižad jimas savo sitikinim ir jaunyst s ideal . Nors ir nepatenkin s saugumie i reikalavim , jis vis d lto darb gavo.

1961 m. ruden š. Jazdauskas persik l Vilni ir prisiregistravo pas mane. Po m nesio buvo išregistruotas motyvuojant, kad netur s teis s gyventi Lietuvoje. Tai buvo labai netik ta ir nesuprantama, legaliai gr žus Lietuv ir ia jau išgyvenus beveik septynerius metus. Bet toks jau buvo sovietinis teis tumas, kuriam reik jo paklusti. Š. Jazdauskas išvyko Kaliningrado - Karaliau iaus srit ir prisiregistravo Sovetske (Tilž je). Prad jome ieškoti teisyb s. Raš me vairias vyriausy b ir teis tvarkos staigas, buvau nuvažiavusi aiškintis net pas SSSR vyriausi j prokuror . l m s pareiškimus buvo arba visai neatsakoma, arba patariama kreiptis Vilniaus miesto milicijos valdyb , kur laukdavo atsakymas, kad „toks žmogus mums Lietuvoje nereikalingas“. Taip t s si iki 1964 m. pabaigos, kol pavyko iš Saugumo komiteto gauti leidim gyventi Lietuvoje, bet tik ne Vilniuje ir Kaune. Mano vyras pasirinko Jonav . Ten gyvenant ir dirbant pavyko pasikeisti pas . Jame nebebuvo atžymos, kad jis buv s politinis kalinys. Su tuo pasu 1968 m. persik l Vilni . Jau nebebuvo trukdym prisiregistruoti ir dirbti, nors vis laik jutome, kad KGB jo iš savo akira io nepaleido. Po sunkios ligos 1991 m. birželio 29 d. Šar nas mir , nesp j s pasidžiaugti atkurta Lietuvos nepriklausomybe, d l kurios paaukojo didel dal savo gyvenimo ir sveikat .

ATIDUOK T VYNEI, K PRIVALAI!

V. ŠEGŽDIEN

Gražiai prasmino Šiauli apskrities moksleiviai ir mokytojai Ginkluoto pasipriešinimo judėjimo Lietuvoje 54-ias metines - 1998 m. gegužės 20 d. jie keliavo apskrities kova ir keliais. Ši kelionė - tai t sinys puikaus projekto, kur paruošė Šiauli apskrities Socialini reikal ir švietimo departamentas kartu su Lietuvos politini kalini ir tremtini s jungos Šiauli skyriumi. Prieš pus met buvo organizuotas konkursas „Šiauli krašto kov ir kan i keliai“. Moksleiviai ruoš k rybinius darbus, rinko kraštotyrin medžiag : tremtini ir partizan prisiminimus, dainas, dokumentus. Aktyviausi moksleiviai ir j mokytojai buvo pakviesti dalyvauti pažintin je - mokomojoje ekskursijoje.

Išlyd damas per pusšimt ekskursant apskrities Socialini reikal ir švietimo departamento direktorius J. Bosas kalb jo: „Simboliška, kad kelion pradeda te ia, prie apskrities pastato, kur gyveno, dirbo žymus politikos veik jas, pasipriešinimo okupaciniam režimui vadovas generolas Jonas Noreika - V tra. Noriu tik ti, kad aukštoje, neišbraidytoje partizan žol je išminsite plat tak ...“

Vis mažiau lieka galin i paliudyti did j m s tautos išbandym . Žole užž l dvidešimties t kstan i partizan kapai, du šimtai t kstan i ši kov dalyvi , j talkinink ar liudinink buvo ištremta Sibir , kalinta sovietiniuose lageriuose. Sunku vertinti, koki unikali galimyb tur jo ekskursijos dalyviai, vis kelion s met gal dami betarpiškai bendrauti su Prisik limo apygardos vado adjutantu (jusiu ir vado pareigas), Lietuvos laisv s kov s j džio (LLKS) Visuomenin s dalies viršininko adjutantu, Maironio rinktin s vadu, apdovanotu net dviem Vy io kryžiais, vyresniuoju leitenantu Viktoru Šniuoliu.

Nors Prisik limo apygarda susik r v liau už kitas Vakar Lietuvos srities apygardas, jos štabas suformuotas tik 1948-aisiais, ta iau apygardos geografin pad tis - buvo sik rusi pa iame Lietuvos viduryje - l m specifin paskirt : ia vyko 1949- j visos Lietuvos partizan vad suvažiavimas, ia bazavosi aukš iausioji partizan vadovyb , per Prisik limo apygard jo ryši keliai su visomis Lietuvos apygardomis, jos funkcijas jo vyriausiosios partizan vadovyb s apsauga ir darbo s lyg užtikrinimas, Lietuvos laisv s kov s j džio direktyv ir

---

V. Šegždien, šio straipsnio autor, yra Šiauli m. Šventupio vid. mokyklos vyresnioji mokytoja

Viktoras Šniuolis ekskursijos metu prie gen. Jono Žemaičio paminklo Šiluvoje.

dokumentu platinimas visoje Lietuvoje. Prisiklimo apygarda garsiojo savo leidiniais. Kartu su poetu Broniumi Liesiu - Naktimi, dailininku Laurynu Mingaila - Džiugu, laikraščiu ir partizano broliu Vytautas Šniuolis - Vytenis - Svajnas, poetas. „Atiduok T vynei, kavalalui!“ - toks Lietuvos laisvės kovos šūkis kartu buvo ir „Prisiklimo ugnies“ šūkis.

***

Kokia yra žmogaus pareiga savo tautai ir valstybei? Kodėl tauta pasirenka vien ar kitą kovos būdą? - panašūs klausimai neramina ir mokytojus, ir moksleivius. Pilietinio auklėjimo dilemos atsiskleidžia visu aštrumu. Vertindami partizaninį judėjimą jau šiandien susiduriame su įvairiomis nuomonėmis: vieniems jis buvo betikslis jaunosios kartos sunaikinimas, kitiems - kriminalinio elemento siautėjimas, gi dauguma jame pirmiausiai mato tautinio idealo - laisvės siekimo prasminimą, tarsi mūsų tautos kovą už tautos išlikimą, išplaukiančią iš 1918-ųjų metų ir net tolimesni amžiai. Kad tai buvo didelė aukasutinkama, bet ji buvo pateisinama, nes tai yra tautos moralinio stiprybės, iš kurios šiandien semiamės jėgų. „Mirti, bet nepasiduoti gyviems!“ - tokie priesaikai duodavo partizanai. Sovietinė okupacija, kaip neteisėybė, buvo tokia didelė ir brutali, kad laisvės dvasia išaugusi karta pasirinko kovą ir žūtį, o ne prisitaikymą ir bedvasę egzistenciją.

Už tą pirmiausia skubame nusilenkti žuvusiems ir aplankome Radviliškio kapines.

Kovos bendražygiai 1991 metais čia pastatė paminklą žuvusiems Prisiklimo apygardos partizanams. Radviliškyje prie mūsų prisijungęs Algirdas Kamantauskas apgailestauja, kad aplinka neprižiūrima,

„dirvonuoja piktžol s“. Greta kit partizan ia ilsisi Vyriausiosios partizan vadovyb s štabo ir organizacinio skyriaus viršininko P. Liesio, spaudos skyriaus viršininko Vytauto Šniuolio palaikai, surasti Me ioni sodyboje.

Me ioni sodyba stov jo Radviliškio pakraštyje. Šeiminkams pab gus nuo tremties, ia sik r garnizono kareiviai. B tent ia, šios sodybos šulinyje gyvuliams girdyti, buvo sumesti Radviliškio saugumo kieme išniekinti partizan lavonai. Kad jie nusk st , užmesdavo žab ir v l skandindavo kitus. 1992 m. partizanai, ieškodami palaik , 1,5 m. gylyje rado 5 žmoni palaikus, tarp j ir trij Prisik limo apygardos vadov .

Ni ri moksleivi ir mokytoj nuotaik praskaidrina nuostab s pavasario laukai. Kelias vingiuoja pro žydin ias pievas, pakel se pagarbiai dega kašton žvak s, kvepia alyv kek s.

Miežai iuose mus pasitinka pakel s kryžius, žuvusiems partizanams atminti. Vienišas palink s klevas prie kelio primena gimtuosius namus. J neb ra - tiktai klevas ir kryžius. „Ir dainel , ta lopšin , ta daina motul s...“, - skambiu, melodingu balsu A. Kamentauskas užtraukia dain apie gimtin . V jas gena dainos žodžius, rodos, ligi pat tolumoje m lynuojan i Liaudiški mišk . Net keista, kaip V. Šniuolis, žilagalvis partizanas, jautrios ir poetiškos sielos žmogus, sugeba suvaldyti sentimentalius jausmus ir toliau mums dalykiškai pasakoja:

„Liaudiški miškuose 1945 m. kurta Žalioji rinktin . Jai vadovavo Lietuvos kariuomen s kapitonas Izidorius Pucevi ius (Radvila). Rinktin tur jo apie 200 kovotoj Baisogalos, Radviliškio, Rozalimo, Pakruojos, Smilgi , Šeduvos apylink se. O liepos m nes šiuose miškuose vyko didelis m šis. ia stovyklavo apie 120 kovotoj , netoliese buvo sik r dar apie 50 Zubrio t vonijos vyr . NKVD daliniai apsupo mišk . Kariuomen s buvo daug, l ktuvai skraid . Netoliese eina geležinkelis, buvo atsi stas net šarvuotas traukinys.

Mano t vas buvo ryšininkas, persp jo partizanus. Deja, pats žuvo Mažuoli miške... I. Pucevi ius buvo geras taktikas, kovotojams pavyko prasiveržti iš apsupimo. Zubrio t vonijos vyrai pasiliko miške. M šyje tuomet žuvo 8 partizanai, dar du vietiniai gyventojai buvo sušaudyti už ryšius su partizanais“.

...

važiavus Mažuoli mišk , m s autobusai strigo miško keliuko prov žose. Ger kelio gal pa j kvartaline, išvydome paminklin akmen : „Šiame miške 1945 m. buvo Radviliškio partizaninio jud jimo užuomazga. ia gyveno ir dirbo vadai: Juozas Pali nas - Rytas, Juozas Mingilas - Vilkas, Petras Mickus - Zubrys“.

V. Šniuolis pasakoja: „1944 met ruden Dubysos sl niuose dar tebedund jo karo patrankos, o mes, nedidelis b relis vietos gyventoj ,

pasitrauk me mišk . k r me pirm j stovykl . Ši miško gl duma buvo gera priedanga bunkeriu rengti. Bunkeris buvo gynybinio pob džio: visose keturiose pus se buvo ruoštos atsišaudymo angos. Aplinkui žem užminuota, medžiuose taip pat minos. bunker ved vingiuotas jimas, kad granat neb t galima mesti. Kampe stov jo krosnel , aplinkui dviem eil m gultai. ia praleisti žiem pasipraš ir grinkiškie iai partizanai. Iš viso buvome apie 50 vyr . ia sutikome pirm sias 1944 met K ias. Giedojome „Tyli j nakt ...“. Nemanykit, kad vien baim šioje stovykloje sl g . Buvo ir romantikos. Tur jome radijo aparat . Brolis Vytautas buvo baig s Šiauli Berniuk gimnazij , gerai mok jo vokie i kalb , išversdavo mums radijo laidas, ruoš žini apžvalgas. Susitikdavome su vietos gyventojais, jie noriai r m mus. Nemanykit, mieli mokytojai ir moksleiviai, kad partizanauti jo vien nenor tarnauti svetimoje kariuomen je arba siekiantys išvengti kal jimo ar tremties. Iš ties buvo - T vyn s Meil . Šis jausmas atved partizan b rius šimtus dar gyvenimo nema iusi jaunuoli . Pasirinkti kovos keli , - nieko sau asmeniškai nesitikint, o rizikuojant viskuo - ne tik savo gyvybe, bet ir artim j likimu, - gal jo tik dideli patriotai. Lietuvos kariuomen nepasipriešino, reik jo tai daryti jaunimui. Partizaninis karas labai sud tingas. Netur jome patirties, nebuvo s lyg . M s guolis - gl belis eglėšaki ant sušalusios žem s, kareivin s - žalioji giria ir T vyn s dangus virš jos... Tik v liau k r me stiprias bazes, gijome partizanin s kovos g dži .

Šioje stovykloje partizanai praleido vis žiem . 1945 met pavasar išsisklaid : P. Mingilas suk r „Geležinio vilko“ t vonij , J. Pali nas - Maironio, P. Mickus - Zubrio t vonij . šit bunker partizanai jau nebegr žo. Jis sugriuvo, liko tik duob , pilna pavasario vandens. Gal kas ryšis atstatyti?

Dulk tas kelias veda Minai i kaime buvusi Prisik limo apygardos b stin . ia, Mikni sodyboje rengtame bunkeryje, 1949 m. vasario 2-22 dienomis vyko visos Lietuvos partizan vad suvažiavimas, kurio metu kurtas Lietuvos laisv s kovos s j dis (LLKS), išrinkta vyriausioji partizan vadovyb . LLKS prezidiumo pirmininku suvažiavimas išrinko „J ros“ srities vad - Lietuvos kariuomen s kapiton Jon Žemait (Vytaut). Jam suteik generolo laipsn . Pirmuoju jo pavaduotoju ir vyriausiuoju Ginkluot j paj g vadu išrinktas „Nemuno“ srities vadas Adolfas Ramanauskas (Vanagas). Jam suteiktas pulkininko laipsnis. Antruoju pavaduotoju ir LLKS visuomenin s dalies viršininku buvo išrinktas „Kaln " srities vadas Juozas Šibaila (Merainis). Sudaryta vyriausioji vadovyb , išrinkta LLKS taryba, kuri 1949 met vasario 16 d. pasiraš labai svarbi deklaracij , skelbian i , kad atkuriamą okupuotos Lietuvos nepriklausomyb .

Šiems vykiams atminti prie gyvenamojo namo Mikni sodyboje prikalta memorialin lenta. Viktoras Šniuolis (Vyt Vytis) - šio suvažiavimo dalyvis, vienintelis gyvas liudininkas. Kartu su broliu

Vytautu Šniuoliu (Vyteniu - Svaj nu) ypa daug pastang d jo ruošiant š suvažiavim . Reik jo išlaikyti konspiracij , suorganizuoti ryši sistem , apsir pinim maistu ir kt. Gerai, kad Prisik limo apygarda tur jo ger baz , puikius ryšininkus. Ypa puiki ryšinink buvo Izabel Vilimait (Stirna).

...

Aplank me ir antr j Prisik limo apygardos b stin Balandiški kaime. Prie paminklinio akmens pritvirtintas rašas: „šioje Stepono Sajaus sodyboje 1948 m. kurta Lietuvos laisv s kov s j džio vyriausios vadovyb s b stin ". Beje, V. Šniuolis pastebi, kad neteisingai rašytas Sajaus vardas: turi b ti Stanislovo, o ne Stepono. Sodyboje dar išlik trobesiai, bet niekas ia jau nebegyvena, viskas susmeg , ir betr ksta tik stipresnio v jo g sio, kuris galutinai sugriaut tai, kas dar mena partizan paliktus p dsakus. ia buvo gerai rengtas bunkeris, o gyvenamojo namo belang je kamarait je vyko pirmieji suvažiavimo pos džiai. Kai tapo nesaugu, buvo persikelta Minai ius.

„štai priešais matosi Užpelki miškai. Gavome užduot palyd ti štab LLKS prezidiumo sekretori Petr Bartk . Nakt atžygiavome Užpelki mišk . Buvome 5 vyrai. At jo ryšininkas, beje, išdavikas. Aš bud jau tuo metu ir pasteb jau, kad mus supa. Prad jome atsišaudydami trauktis. Kautyn ms vadovavo mano brolis Vytautas. Reik jo pralaužti apsupim ir pasitraukti miško gilum . Visai šalia man s sudejav s krito kulkos pakirstas Petras Bartkus, kitoje pus je - Bronius Liesis. Pama iau sužeist štabo dailinink Lauryn Mingil (Džiug). „Nepalik man s gyvo, nušauk mane", - praš jis. Mes buvome dav priesaik : gyviems nepasiduoti! Štai toki akimirk reik jo apsispr sti, k daryti. Gelb jau, nešiau. Už 20 metr gul jo mano brolis, jis deng mus ir... pats žuvo". Tai j k nai - P. Bartkaus, B. Liesio, V. šniuolio atsid r saugumie i rankose, buvo išniekinti, sumesti Me ioni sodyboje šulin ir tik visai neseniai palaidoti amžinon ramyb n Radviliškio kapin se...

„Sužeisto draugo ranka pusiau nutraukta, smakras peršautas, negal jo kalb ti, - toliau pasakojo V. Šniuolis. - Papraš bloknot lio, kaire ranka išvedžiojo: „Broli, nepalik man s gyvo...". Sulauk s vakaro, nunešiau j Mikni sodyb Minai i kaime. Nors j gos visai išseko, t pat vakar iš jau pas ryšinink I. Vilimait (Stirn), kuri buvo dirbusi vaistin je, nusiman medicinoje, pagalbos. Einant tykojo pasala. Padariau didžiul lankst ir bunker pasiekiau nepasteb tas. Iš mano veido partizanai suprato, kas atsitiko. Ypa netekt išgyveno m s vadas - J. Šibaila. O dailininkas, nežmoniškai sunkiomis s lygomis slaugomas,

Ekskursijos dalyviai Daug liškiu miške, netoli Ariogalos. Pirmoje eil je matosi kartu keliav partizanai: Valiusis, Bers nas, Smitrius, Šniuolis ir Skrasnodomskis.

pasveiko, toliau dirbo „Prisik limo ugnies“ redakcijoje. Tai jo piešta vinjet puošia velykin numer , kur dabar laikote rankose. V liau jis irgi žuvo netoli Tytuv n ”.

...

Iš tolo boluoja aukštas Šiluvos koply ios bokštas. Sakralinis m s tautos centras. Šalia bažny ios stovi g l se paskend s koplytstulpis Jonui Žemai iui (Vytautui). Jam vieninteliam suteiktas aukš iausias - partizan generolo laipsnis. Baig s Kauno karo mokykl , studijav s Pranc zijos artilerijos mokykloje, J. Žemaitis tarnavo Lietuvos kariuomen je. 1944 metais Šiluvos ir Tytuv n vals iuose suorganizavo 150 vyr Vietin rinktin . Vokie iams j išformavus, kur laik slapst si, o nuo 1945- j tapo Žebenkšties rinktin s, veikusios Raseini apskrityje, štabo viršininku. 1947 m. buvo išrinktas K stu io apygardos vadu. 1948 m. k r „J ros“ (Vakar Lietuvos) srit , tapo jos vadu. Tai jis m si organizuoti viening partizan vadovyb , sušauk visos Lietuvos partizan suvažiavim . Jam vadovaujant buvo parengti pagrindiniai LLKS programiniai dokumentai, numatyta veiklos strategija ir taktika. „Ketvirtasis Lietuvos prezidentas“ - taip j vadino partizanai. 1951 ištikus insultui atsisak pareig ir gul jo paralyžiuotas bunkeryje Jurbarko rajono Šimkai i miške. 1953.05.30 bunkeris buvo susektas, (met granat su migdomosiomis dujomis, ekistai j su m gyv . Okupacin valdžia (asmeniškai pats Laurentijus Berija) si l laisv ir gyvyb , nor dami palenkti J. Žemait bendradarbiauti. Atsisak s si lym ,

1954.11.26 buvo sušaudytas Maskvos Butyrk kal jime. „Buvo jautrus, žmogiškas, - prisimena V. Šniuolis. - Syk kartu žygiavome miškais. Man pakilo temperat ra, kr t šaltis. Apersistojome bunkeryje. Liep persirengti nusivilk s savo marškinius... Labai r pinosi kiekvienu kovotoju“.

Ariogaloje m s lauk partizanas Vytautas Smitrius (Gil). Susitikome su partizanis K. Berseinu (Stimiuku, Klajokliu), Antanu Skraskadamskiu (Vilku), Vladu Valiušiu (žuolu) ir Steponu Kondrotu (Žvirbliu). Sunku patik ti, kad V. Smitrius savo rankomis Ariogalos kapini pakraštyje, buvusiame šiukšlyne, pastat nuostabiai graži koply i . Jos viduje rengtas nedidelis altor lis, o marmuro plokšt se amžinti bendražygi vardai. Nuostabus vaizdas atsiveria nuo koplyt l s: žemai sl nyje vingiuoja Dubysa, o tolumoje dunkso Maironio apdainuoti miškai. ia veik J. Pali no (Ryto) Maironio rinktin . 1952 m. jam žuvus, rinktinei vadovavo V. Šniuolis (Vyt Vytis). Kiek jo draug atgul koplyt l s atšlait je? Prieš kelet met ia palaidoti žuvusi j palaikai. 53 kukl s kryželiai žvelgia Dubys . Juos laimina virš koply ios spindintys žodžiai: „Šlam k, Dubysa, amžin mald T vyn s karžygiams!“, šiuos žodžius V. Smitriui pad jo išrinkti V. Šniuolis. Dar labiau mus visus sujaudina jo suredaguota malda, kurios nuš iuv klaus m s:

„Tu vienas, Viešpatie, žinai, kokie jausmai mus jungia su tais, kuri neb ra m s tarpe. Jie buvo m s šeimos broliai, ses s, m s kov už T vyn s laisv nuoširdžiausi dalyviai. Tiesa, jie buvo žmon s, kaip ir mes, su savo doryb mis ir silpnyb mis. Leisk, Viešpatie, prisiminti juos ir paprašyk jiems Tavo gailingumo. Užskaityk, Viešpatie, ypa aukas t , kurie aukojosi už geresn T vyn s ateit . Suteik jiems ir visiems m s žuvusiems, nukankintiems Tavo ramyb ir švies per amžius...“.

Tauta stipri ne vien gyvaisiais, bet ir iš jusiais.

Laimingi ir mirusieji, kuriuos prisimena gyvieji.

Kai V. Smitrius mums pateik susipažinti š sn album su partizan nuotraukomis, dokumentais, iškarpomis iš pageltusi laikra ši , negalime neatsisteb ti, kada susp jo tiek daug surinkti? Kaip per tok palyginti trump laik - nepiln dešimtmet - partizanoi susp jo amžinti svarbiausias kov vietas, perlaidoti, pagerbti šimtus žuvusi j ? Atsakym surandame tik ilgiau pabendrav : per sunkius teroro, melo, pergyvenim metus šie žmon s sugeb jo išsaugoti prisiminimus, savitarpio solidarum , ryšius, pareig ir meil . „Atiduok T vynei, k privalai!“ - šis š kis jiems vis dar aktualus. Manau, kad po šios simintinos kelion s jis tapo suprantamesnis ir mums - mokytojams ir moksleiviams. Projektas „Šiauli apskrities kov ir kan i keliai“ dar nebaigtas. Kitais metais min sime visos Lietuvos partizan vad suvažiavimo 50-met . Moksleivi laukia nauji k rybiniai darbai, o ir apskrities partizan keliai dar ne visi išvaikš ioti.

1941 MET SUKIL LIAI SIEKIA TEISI PRIPAŽINIMO

Lietuvos 1941 met birželio 22-28 d. sukil li s junga iškilmingu min jimu Vilniaus karinink ramov je 1998 gruodžio 18 d. pagerb Lietuv i aktyvist fronto (LAF) Vilniaus štabo narius. LAF Vilniaus štabas 1941 met pavasar reng planus, kaip atkurti Lietuvos valstybingum , prasid jus vokie i - soviet karui. Buvo ieškoma geriausi sprendim - kaip atskirti lietuviškus kariuomen s dalinius nuo sovietin s vadovyb s, kaip suformuoti Lietuvos Laikin j vyriausyb , perimti krašto valdym anks iau nei žengs vokie i kariuomen . Ta iau likus maždaug dviem savait ms iki karo pradžios, dauguma LAF Vilniaus štabo nari , skaitant ir j vadov major Vytaut Bulvy i , buvo sovietinio saugumo suimti. Aštuoni iš j buvo sušaudyti Gorkio kal jime 1941 m. gruodžio 18 d. Dar aštuoni buvo nuteisti ilgus metus kal ti.

Min jimas gruodžio 18 dien prasid jo šv. Mišiomis, kurias aukojo vyriausias kariuomen s kapelionas kun. Alfonsas Bulotas. Jis v liau savo žodyje pabr ž , kad sovietiniams okupantams nepavyko ištrinti iš žmoni širdži ir istorin s atminties vardus t pasiryž li , kurie aukojosi d l tautos laisv s ir valstyb s nepriklausomyb s. Buv s Lietuvos karo lak nas Viktoras Ašmenskas papasakojo apie LAF Vilniaus štabo nari veikl . Prisiminimais pasidalijo ir j šeim nariai. Min jimo dalyviai pad jo g li prie atsiminimo lentos, m rytos namo, esan io Gedimino prosp. 29, sienoje. Šiame name 1941 m. kaip tik ir buvo sik r s LAF Vilniaus štabas.

1941 met sukil lius prad jo organizuoti Povilas Šilas, buv s teisingumo viceministras Laikinojoje vyriausyb je, v liau - Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto narys.

Dabartin buvusi sukil li veikla prasid jo 1993 m., kai buvo kurtas sukil li klubas prie žurnalo "Kardas" redakcijos. 1995 m klubas buvo perorganizuotas Sukil li s jung . Nuo 1998 m. rugpj io m n. Sukil li s jungai vadovauja vienuolikos asmen taryba, jos pirmininkas - kaunietis inž. Alfonsas Žaldokas. Taryba yra sipareigojusi:

- sutelkti visus 1941 met sukilimo dalyvius ir r pintis, kad jiems b t suteiktas kario -savanorio statusas;

- siekti, kad 1941 met sukilimas b t pripažintas kaip nat ralus ir teis tas lietuvi tautos kov už jos teises t sinys, o 1941 metais sukil li sudaryta Laikinoji vyriausyb b t pripažinta kaip teis ta Lietuvos Respublikos vyriausyb .

Jonas Antanaitis,
Sukil li s jungos tarybos sekretorius

KOD L PREZIDENTAS BUSH NEPAD JO LIETUVAI ?

ZENONAS PR SAS

George Bush and Brent Scowcroft, A WORLD TRANSFORMED
(Pertvarkytas pasaulis), Alfred A. Knopf, New York, 1998.

Kai 1990-91 metais Lietuva sunkiai kovojo dėl savo nepriklausomybės ir kai rizikavo tautos išlikimu, buvo pasigiesta didesnis Amerikos paramos. Po daugelį metų kartot užtikrinim, kad Amerika nepripažįsta Sovietų okupacijos, kai 1990 m. kovo 11 dieną Lietuva paskelbė nepriklausomybę su atstatymu, tuolaikinis JAV prezidentas George Bush lyg ir bandė užmerkti akis. 1998 m. pabaigoje knyga lentynose pasirodė storoka 590 psl. knyga, pavadinta "A World Transformed" (Pertvarkytas pasaulis). Jos autoriai yra buvęs JAV prezidentas George Bush ir Brent Scowcroft, tuometinis valstybės saugumo patarėjas Bush'o administracijoje. Knygoje rašoma apie 1989-1992 metų laikotarpį. Jį perskaičius, susidaro spūdis, kad dėl Lietuvos Bush lyg ir jau iš tam tikrų žinių graužim, nes knygoje Lietuvos vardas yra dažnai minimas. Vienas knygos skyrius - "A Careful Dance (Atsargus šokis)" yra beveik išties paskirtas Lietuvos temai. Per visą knygą autoriai, ypač Bush, bando teisintis, kodėl negalį daugiau padėti Lietuvai, kodėl dės.

Abu autoriai knygoje rašo pasikeisdami: tai vienas, tai kitas padaro savo pastabas. Vietomis Bush dar duoda ištraukas iš savo dienoraščių, atseit, iš juostelės rašyt savo pastabų. Kai kurias jo tokias mintis ir pastabas šiame straipsnyje perteikiu be jokių komentarų.

Knygoje didesnis dėmesys Lietuvai atsiranda su Gorbačiovo kelione Lietuvai 1990 m. sausio mėn., kada jis bandė žmones tikinti nereikalauti nepriklausomybės. Ir pats Bush pripažįsta, kad tokia Gorbačiovo "asmeninė diplomatija" tada labai pralaimėjusi. Kai 1990 m. kovo 7 dieną jau atrodė, kad Lietuva tikrai paskelbė nepriklausomybę. Bush dejuodamas rašė: "Aš esu labai susirpintis. Mes negalime priešintis Lietuvos nepriklausomybei. Iš kitos pusės, jei mes pažadėsime paramą tik minutę, kai tik Lietuva paskelbė nepriklausomybę - Gorbačiovas gali būti nušalintas, arba sovietų kariuomenė gali pasiegti savo nuožiorą. Jei būtų žiaurum, realistiškai JAV dėl to nieko negalėtų padaryti, ir mes turėtume kraują ant savo rankų... Labai rėpest kelianti situacija..."

Kai 1990 m. kovo 11 d. Lietuva nepriklausomybę paskelbė, ir kai kovo 16 d. Gorbačiovas pasiuntė Lietuvai ultimatumą, reikalaujdamas ją atšaukti, Baltieji Rėmai pradėjo jausti didelį spaudimą iš Kongreso, spaudos bei iš Baltijos kraštų kilusi amerikiečių, kad JAV tuoj pat pripažintų Lietuvos nepriklausomybę. Net ir labai sukalbama senator

Nancy Kassebaum paskambinusi ir raginusi pripažinti Lietuvai. O kovo 21 d. senatorius Jesse Helms nešs rezoliuciją, reikalaujančią Lietuvos pripažinimo, bet ši rezoliucija nebuvo priimta.

Scowcroft rašo, jog niekas labiau nenorįs matyti Lietuvai nepriklausoma kaip Bush'o administracija. Jos nepriklausomybę pripažinimas būtų buvusi labai maloni pareiga. Kartu būtų nutildyta ir kritika. Bet realybė buvusi ta, kad Baltijos kraštai galėjo tapti nepriklausomais tik su Kremliaus sutikimu. Bush'o administracijos užduotis buvusi tikinti Maskvą, tai padaryti geru. Konfrontacija būtų buvusi pati blogiausia išeitis. Būtų pralaimėjus ne tik baltai, bet būtų sustabdytos ir Sovietų Sąjungos reformos, gal nevyktų ir Vokietijai sujungimas. Todėl buvo pasitenkinta tik siekimu garantuoti, kad, sprendžiant Lietuvos klausimą, nebus naudojama jėga, o bus stengiamasi įsitraukti dialogu. Bush, pasitaręs su kai kuriais savo kabineto nariais, nutarė pasiųsti laiškus Gorbai ir Landsbergiui. Laiškas Gorbai, raginantis nenaudoti jėgų, buvo pasišalintas, bet dėl laiško Landsbergiui buvo apsigalvota, nes tai gal būtų suprasta kaip bandymas jį "paspausti". Buvo bandyta Gorbai paveikti per jo artimą draugą - Sovietų Sąjungos užsienio reikalų ministrą Ševarnadzą. Kai šis aiškino, jog nors konstitucija ir leidžianti respublikoms atsiskirti, bet tokiam žingsniui nesužinotame mechanizmo, Bush tada jam aiškiai pasakė: "Dialogas yra vienintelis kelias. Mes turime daug simpatijų Lietuvai. Nors mes dar nesame pripažinę Lietuvai, mes turime remti jūsų sprendimą". Iš vairių šaltinių Bush buvo susidaręs nuomonė, kad Gorbai buvo sprendimas neleisti Lietuvai atsiskirti.

Balandžio 16 d. Bermudoje Bush susitiko su Margaret Thatcher. Ji jam pasakė: "Jei Gorbai neįsprendžia Baltijos problemos, aš su juo negalėsiu daryti biznio. Tu ir aš esame kartu šiame klausime". Sekančią dieną Bush savo dienoraštyje taip rašė: "Ši rytą Lietuva radaro bangose rašyta didelėmis raidėmis. Spauda vis reikalauja: kaip jūs dėl to žadate daryti? Ji nori, kad mes padidintume spaudimą ir paskelbtume eilę veiksmų, bet jei mes tai darysime, sekanti kritika bus: kam jūs tai darote, argi nėra svarbesni dalykai... Aš vis dar tikiuosi, kad Gorbai bus pagaliau supras, kiek ši situacija jam atnešs didelį tarptautinį pralaimėjimą".

Bush'o užsienio reikalų sekretorius Jim Baker apklausinėjo daugelį Amerikos sąjungininkų, norėdamas sužinoti jų nuomones Lietuvos klausimu. Nė vienas nesiėmė drastiškesnių veiksmų, tik siūlydamas pasmerkti blokadą. Pats Bush apklausinėjo ir Kongreso vadus. Jie visi davė administracijai laisvas rankas, kiti siūlydami dialogą, tik vienas senatorius Jesse Helms buvo išimtis: jis norįs pripažinti Lietuvai.

Bush buvo labai supykęs ant Landsbergio, kai šis savo kalboje pradedė skelbti, kad Lietuva esanti "antrojo Muncheno auka" ir apkaltino Bush'ą nuolaidžiavimu. Jo manymu toks apkaltinimas būtų nepateisinamas. Jis nežinojęs, kad dėl daryti, tik per balandžio 25 d. spaudos konferenciją paminėjo, kad tokie Landsbergio kaltinimai

nepad s rasti išeities. Kai sekan i dien Pranc zijos Mitterrand ir Vokietijos Kohl paskelb j laišk Landsbergiui, prašydami j "suspenduoti" Lietuvos nepriklausomyb ir prad ti dialog su Gorba iovu, Bush tam j žingsniui pritar . Jis taip pat paraš s laišk ir Gorba iovui, sp damas j, jei šis neprad si s dialogo, Amerika negal sianti pasirašyti prekybos sutarties su Soviet S junga. Tame laiške pamin j s, jog jis pritaria Lietuvos apsisprendimui ir teisei kontroliuoti savo likim . Iš Gorba iovo gav s labai nedraugišk atsakym .

Knygoje rašoma ir apie Prunskien s vizit Baltuosiuose R muose. Aiškinama, kod lji buvo priversta išlipti prie vart iš limuzino ir p sia eiti Baltuosius R mus. Tai buv ne d l noro j pažeminti, bet papras iausiai d l to, kad buvo suged s vart atidarymo mechanizmas. Bet vis d lto nor ta pabr žti, kad jos apsilankymas nereiški s pilno Lietuvos pripažinimo. Prezidentas j pri m s ne kaip Lietuvos minister pirminink , bet tik kaip laisvai išrinkt Lietuvos žmoni atstov . J Bush rad s daug sukalbamesn ir realistiškesn negu Landsberg . Atsisveikinant Bush jai pasak s: "Aš pats ir mano administracija esame užsiangაžav už Lietuvos laisv . Mes tik galime gin ytis d l metod , kaip tai pasiekti".

Rusijai ir toliau spaudžiant ir bauginant Lietuv blokada ir teroristiniiais veiksmais, Bush savo nereagavim taip aiškina: "Labai sunkiai pasiektas progresas JAV ir Soviet S jungos santykiuose yra per daug svarbus mums ir kitiems kraštams, kad gal tume leisti vykiams Lietuvoje j torpeduoti".

1991 sausio 13 dienos vyki prie televizijos bokšto Vilniuje metu, kai ten žuvo 14 jo gyn j ir buvo daug sužeist , Amerika buvo siv lusi kar Irake. Ta iau Bush savo laišku Gorba iovui pagrasin s, kad jis nutrauksi s privilegin MFN prekybos sutart , jei Gorba iovas nesustabdys teroro veiksm Lietuvoje, ir pamin j s, kad tokie siaut jimai labai kenki Gorba iovo prestižui visame pasaulyje. domu, kad kai v liau per Maskvos konferencij Gorba iovas sužinoj s apie Medinink žudynes, jis labai pabal s. Bush galvoja, kad šios žudyn s vykdytos be Gorba iovo žinios. 1991 m. liepos m nes gr ždamas iš Maskvos konferencijos, Bush sustojo Kijeve ir band tikinti ukrainie ius, kad nebandyt atsiskirti iš "motin l s" Rusijos globos. Jam tai labai nepavyko. Kaip Scowcroft knygoje rašo, Bush buv s nesuprastas.

1991 m. rugpj tyje vyk s pu as Kremluje Bush'o adminstracij užklupo visai nepasiruošusi . Nežinojo, kas ten darosi. Bush savo dienoraštyje rašo: "Aš esu labai susir pin s Baltijos kraštais. Daug kas mums šauks - si sk pagalb Landsbergiui... Mano nuomone, šiuo laiku geriausia taktika yra ramumas, stiprumas, laikymasis princip ". Anglijos ministeris pirmininkas Jim Major pasi l ši suirut traukti NATO, bet Bush tai atmet s. Jis rašo: "Mums prad t skambinti Baltijos krašt vadai, kad jiems pad tume kariuomen s daliniais. Tai b t paskutinis

dalykas, kurio mes nor tume".

Net ir su mus pu o vadus ir daugumai SS respublik pasiskelbus nepriklausomomis, Gorba iovas vis dar nepripažino Baltijos krašt nepriklausomais. Bush irgi dels , lauk , kol tai padarys Gorba iovas. Scowcroft'o aiškinimu, JAV nor jusi, kad Soviet S junga atsisakyt Baltijos krašt savo valia, ne priversta. Tai gal t b ti svarbu, jeigu kada nors valdži v l sugr žt kietosios linijos komunistai. Taip pat Bush nenor j s užb gti už aki savo geram draugui, tod l, Gorba iovo paprašytas, sutiko palaukti iki 1991 m. rugs jo 2 dienos, kada Maskvoje Aukš iausiosios tarybos pos dyje b si svarstomi Baltijos krašt nepriklausomyb s reikalai. Kai pagaliau ir Gorba iovas dav sutikim , Bush iš Kennebunkport'o paskambino Estijos ir Latvijos prezidentams, pranešdamas apie greit j nepriklausomyb s pripažinim . Landsbergiui Bush neskambin s, nes su juo buvo kalb j s prieš por dien ir jam pasak s, kad su pripažinimu v lav s d l to, kad "nenor j s viešai suduoti dar vieno sm gio Gorba iovui".

Apskritai, atrodo, kad Bush buvo tiesiog susižav j s Gorba iovu ir galvojo, jog istorija j vertins labai palankiai. Skaitant ši knyg , susidaro sp dis, kad Bush tur jo panaši dilem , kaip ana šykšti kinink - miela tur ti sve i , bet gaila varšk s.! B t buv s malonus širdžiai jausmas stipriau pagelb ti Lietuvai, jei tai b t nieko nekainav , jei tai neb t prieštarav Soviet S jungos politikai, jei tai neb t kenk Gorba iovui...

Pabaigai galima padaryti sekan ias išvadas:

1. Knygoje daugelyje viet yra minimas Washington'ui spaudimas iš Amerikos balt pus s ir kad tai buvo kreipiama nemažai d mesio. Tai rodo, kad tokios kriz s atvejais m s laišk ' ir telegram vajai bei organizacij delegacij apsilankymai Washington'e gali suvaidinti svarbi rol .

2. Iš trij knygoje pamin t senatori , kurie spaud Baltuosius R mus pripažinti Lietuvos nepriklausomyb , du iš j - Kassebaum ir Helms - buvo iš valstij , kuriose beveik n ra lietuvi . (Tre iasis - Al D'Amato - buvo iš New Yorko valstijos). Tai rodyt , kad yra svarbu kreipti d mes ne tik savo valstijos, bet ir kit valstij senatorius ir kongresmanus, ypa esan ius vadovujan iose pozicijose.

3. Atrodo, kad knygoje aprašomo laikotarpio metu pasaulio vykiuose, išskyrus Irako kar , Amerika buvo ne vadov , o tik paprasta steb toja.

LFB literat ros popiet s reng jai ir programos dalyviai. Iš k. - V. Vidugiris, Dr.Z. Brinkis, kun. S. Anužis, S. Šakien, A. Ragauskas, E. Dovydaitytė, A. Raulinaitis, Al R ta, S. Pautienienė, B. Brazdžionis, J. Pupius. Nuotr. E. Arbo.

LITERAT ROS POPIET SU ALER TA

Los Angeles Lietuvi Fronto bi iuli samb rio surengtoje tradicin je literat ros popiet je, vykusioje 1998 gruodžio 6 d., dalyviai buvo supažindinti su k tik Lietuvoje išleistu nauju rašytojos Al s R tos romanu "Skamba tolumoj". Popiet malda prad jo kun Stanislovas Anužis. Atidarymo žodyje samb rio pirmininkas dr. Zigmas Brinkis pasteb jo, kad išėivijoje gyvenan i lietuvi rašytoj knygos vis re iau pasirodo, o ir pa i rašytoj eil s gerokai praret jusios. Jis pasidžiaug Al s R tos veržliu k rybingumu. V liau apie 150 popiet s dalyvi sigijo Al s R tos knygas, o autor jas mielai pasirašin jo. Nuoširdžiu žodžiu ji pad kojo organizatoriams ir literat r mylin iai auditorijai.

Apie nauj j Al s R tos roman "Skamba tolumoj" pla iau kalb jo poetas Bernardas Brazdžionis. Supažindin s su knygos turiniu ir jos vieta trilogijos "Išstumt j dalia" cikle, jis pasteb jo, kad knygos centriniai personažai - Voreli ir Kovalski šeim vaikai -neb tinai yra charakteringi pokario išėivijos vaik kartai. Jie nors dar ir kalba lietuviškai, bet Lietuvos r pes iais jau nebegyvena. Lietuviškos romantikos siužet neša prieš 50 met rašyti motinos Kovalskien s laiškai. Tie laiškai l m , kad tarp Astos Kovalskyt s ir Gino Vorel s išsivysto romantiški santykiai ir priveda prie j vestuvi . Ginas, lietuviškiausias iš tos kartos personaž , amerikie i spaudos žurnalistas, dažnai ir spaudoje atskleidžia savo lietuvišk šird . Ji gal neb ra karšta, bet dar visiškai neatv susi. Jis supranta komunizm ir jo daromas Lietuvai skriaudas, mato ir Amerikos neįautrum pavergtiesiems. Knygos aptarime poetas Brazdžionis gal labiau liet romano turin ,

POLITINI STUDIJ SAVAITGALIS LOS ANGELES

Los Angeles Lietuvi fronto bi iuli rengiamas Politini studij savaitgalis šiais metais vyko sausio mėnesio 30-31 dienomis.

Savaitgalis pradėtas svarstybomis: *Švietimas ir politinis partijos - lemtingi pažangos varikliai*. Jėmetu plačiau kalbėjo Juozas Kojelis, Lietuvos Seimo narys Algirdas Patackas ir Lietuvos užsienio reikalų ministras Algirdas Saudargas. Jėpasiakymai daugiau buvo nukreipti švietimui ir dabartiniams jo trūkumams - vis daugiau sigaliojant bei sistiprinant materializmą. Iškelta ir dabartinė vadovėlių leidimo problema. Juos padeda finansuoti Atviros Lietuvos (Soros) fondas. Iš esmės, nieko blogo, jei atsiranda kas finansuoja vadovėlius, bet jei tai daro ideologiškai užsiangažavusi organizacija, reikia elgtis labai atsargiai. Pavyzdžiui, leidžiamuose istorijos skaitiniuose, rašant apie partizanus, cituojama ne Lukšos-Daumanto „Partizanai“, bet Li to Mock no „Pavargusių herojus“. Pervertus vis vadovėlius nerasite žodžio Tėvynė. Buvo pabrėžta, kad reikia apriboti valstybės, o tuo pačiu ir partijėkišimėsi švietimo sritė, paliekant valstybei tik politiniai neužangažuotas sritis, tai yra, bendrojo lavinimo dalykų programėkėrimė, tautinio auklėjimo priežiūrė, mokytojų cenzos nustatymė, tinkamė patalpė parpinimė ir t.t.

Tolimesnėse svarstybose - „*Laikas užbaigti istorinį reikšėmė klausimė sprendimė*“ dalyvavo Gediminas Leškys, Algirdas Patackas, Algis

---

personažus, domėsnius momentus, nesigilindamas literatėrinė nagrinėjimė.

Tokiose literatėros popietėse ar vakaruose visada pasirodo ir kitė žanrė atstovai, šėkart dalyvavo Los Angeles vyrė kvartetas - R. Dabšys, E. Jarašėnas, A. Polikaitis ir B. Seliukas, akomponuojant pianistei Raimondai Apeikytei, ir Los Angeles lietuviė dramos sambėris. Kvartetas padainavo vairė kompozitoriė dainas, sukurtas Alė s Rėtos ir Bernardo Brazdžionio žodžiams. Aktoriai - S. Pautienienė, A. Ragauskas ir E. Dovydaitienė - skaitė ištraukas iš Alė s Rėtos trilogijos romanė. Vienė epizodė paskaitė ir pati autorė.

Programos pabaigoje savosė knybos posmus skaitė poetas Bernardas Brazdžionis. Jis, kaip paprastai, vis naujas, nepakartojamas, stebino klausytojus savo išradingais ir aktualiais humoristiniais motyvais.

Popietė užbaigdamas, Algis Raulinaitis linkėjo visiems pasimatyti 1999 metė pirmė gruodžio savaitgalė.

Juozas Kojelis

Raulinaitis ir Vytautas Šli pas, vadovaujant Angelei Nelsienei. Jose buvo svarstomi trys klausimai: a) Komunist partija ir jos struktūra ir nusikaltimų vertinimas; b) Genocidas okupacijos laikotarpyje ir c) Laikiniosios Lietuvos vyriausybės vieta Lietuvos istorijoje.

Apie komunist partijos nusikalstamumą kalbėjo Gediminas Leškys paminėdamas, kad po devynerių metų nuo Nepriklausomybės atstatymo jis vis dar nėra išspręstas. Bandydamas šį klausimą smulkiau panagrinėti jis suskirstė komunist partijos narius tris grupes: a) kurie buvo pasyvių kompartijos nariai; b) kurie buvo aktyvių kompartijos nariai ir c) kurie priklausė KGB. Juos jis dalino toliau tuos kurie stovėjo partijai, norėdami „padėti sau“, ir tuos kurie stovėjo partijai, kad padėtų Lietuvai, užimdami pareigas, kuriuos kitu atveju tektų rusams ar kitiems nelietuviams. Kategorijai „padėti sau“ irgi padalino tris grupes: 1) asmenys, kurie nepadėjo Lietuvai, bet ir nedarė jai žalos; 2) asmenys, padarę mažus nusikaltimus ir 3) asmenys, kurie žudė, trimis ir kankino lietuvius (pvz. sribai) ir kitaip žalavo Lietuvai. Klausimui, kaip reikėtų daryti, G. Leškys siūlo: 1) nubausti tuos, kuriuos mes tikrai žinome nusikaltusius; 2) finansuoti Lietuvos ar tinkamuose užsienio universitetuose doktorantus, kad jie rašytų savo disertacijas šiomis temomis ir 3) stipriai pasipriešinti prieš bet kokius užmetimus kaltinti visai Lietuvai, nesvarbu kur jie būtų keliami.

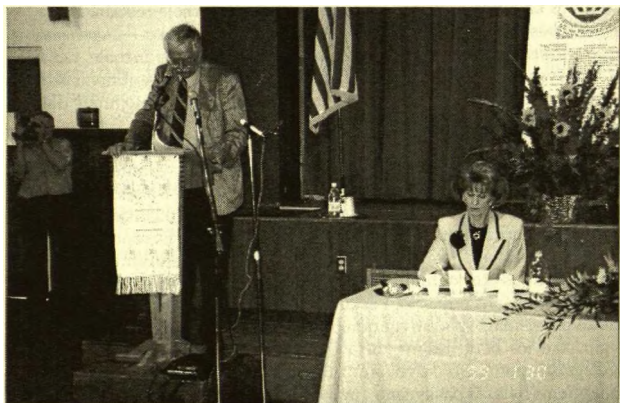
Vytautas Šli pas savo pranešime apie genocidą apsiribojo nacių vykdytu genocidu Lietuvoje. (Jo pranešimas spausdinamas šiame numeryje. Taip pat spausdinamas ir Algio Raulinaitis pranešimas Lietuvos Laikiniosios vyriausybės vietoms istorijoje reikalui. Red.)

Ambasadoriaus dr. Vytauto A. Dambravos paskaita - „*Idealizmas ir oportunizmas Lietuvoje ir išėivijoje*“ - spausdinama šiame žurnale, tad apie ją nerašysiu. Tik noriu pažymėti, kad ambasadoriui Dambravai baigus savo paskaitą, klausytojai kaip vienas atsistojo ir ilgais plojimais dėkojo paskaitininkui už turiningą ir reikšmingą paskaitą.

Svarstybose „*Būtinai naikintini ar taisytini veiki ir būtinai kurtini nauji statymai Lietuvos teis tvarkoje*“ dalyvavo advokatas Žibutis Brinkienė, Seimo narys Algirdas Patackas ir Vytautas Šli pas. Vadovavo Ignas Medžiukas. Svarstybos palietė daugumai domius klausimus. Žibutis Brinkienė pasidžiaugė, kad Lietuvos noras sujungti Europos sąjungai su tuo surištas statymų derinimas, vedant statymuose gilius demokratinius pasikeitimus. Taigi, kalbant apie statymus, Lietuva visai gerai atrodo - ant popierio. Paskutiniu metu laiku daug dėmesio susilaukė Lietuvos teismai. Ypač atlyginimų srityje. Teisėjams algos pakeltos iki tokio lygio, kad jos bent dešimt kartų didesnės už darbininkų algas. Toliau prelegentas paminėjo advokatų trūkumą ir nepakankamą atlyginimų ginantiesiems bylas iš paskyrimo, (mano žiniomis advokatai teigia 7 Lt už valandą), tad kaip galima tikėtis, kad tokiu užmokesčiu advokatas bus pakankamai paskatinamas. Baigdamas prelegentas pabrėžė, kad šiuo metu galime daug kuo pasidžiaugti, nes esame labai domios epochos

Viršuje, iš k. - Algirdas Patackas, min. Algirdas Saudargas, dr. Zigmas Brinkis, amb. Vytautas Dambrava. Apa ioje - kalba P. Algis Raulinaitis. Prie stalo - moderator Angel Nelsien. Abi nuotr. J. Pupiaus.

liudytojai. ia prisiminiau arab užkeikim - „kad tu gyventum domiais laikais“...

Vytautas Šli pas daugiau kalb jo apie esam statym nesilaikym bei pilietiški teisi pažeidin jimus negr žinant sovietme iu Lietuvoje „nacionalizuotas“ (pavogtas) priva ias nuosavybes. Savo temai paryškinti jis pirmiausiai pacitavo kelias kit asmen mintis. Adolfas Zemelaitis „Darbininke“ raš , kad „...Soviet okupant vykdytas turto at mimas buvo amoralus, neteis tas ir antikonstitucinis aktas... Toks pat amoralus, neteis tas ir antikonstitucinis, prieštaraujantis ir tarptautinei teisei, ir buvusioms bei dabar veikian iai Lietuvos Respublikos Konstitucijai, teb ra dabartinio Seimo ir vyriausy b s toleruojamas soviet ir naci atimto turto negr žinimas... Dar daugiau, tai yra nusikaltimas, tai - to turto naujas užgrobimas...“ Prelegentas pacitavo ir advokato Povilo Žumbakio straipsnio „Darbininke“ mintis: „Yra labai domu, jog tie patys žmon s, tos pa ios strukt ros, kurios dom josi turto at mimu ir lietuvi kaltinimu d l karo nusikaltim , šiandien aktyviai dalyvauja valdžioje... Šiandien, prisideng vairiais valdžios r beliais, toliau tarnauja tiems, kurie nori suvelt i teisin Lietuvos sistem ir neleisti jai vystytis... Tas rausvas si las, prasidedantis Maskvoje, t siasi... iš vienos strukt ros kit , iš vienos valdžios nag kitos.“

Panašiai savo laiške „Dirvoje“ raš s A. Paškoni: „...Bet nieko geresnio negird ti iš Lietuvos ir po A. Brazausko laik . Mafija, kaip veik , taip ir veikia... Buv Maskvai ištikimi komunistai, kurie naikino Lietuv , dar ir dabar tebeturi geras tarnybas arba gauna riebias pensijas... Politiniai kaliniai ir tremtiniai, kaip buvo palikti už dur , tai ir dabar teb ra...“ Nuo sav s prelegentas dar prid jo, kad ir užsienio lietuviai, ar jie b t Rytuose, ar Sibire, ar Vakaruose, teb ra „palikti už dur ", o m s lietuvišk j organizacij veiksniai nuvyk Lietuv nereikalauja m s nuosavybi atstatym , jie tik gražiai pasikalba... Ir jie, kaip ir Lietuvos pareig nai, r pinasi daugiau savuoju, taip dažnai dabar Lietuvoje vartojamu svetimžodžiu - „populiarumo reitingu“. Vytautas Šli pas dav aib pavyzdži , patvirtinan i nuosavyb s teisi pažeidimus ir ne tikim Seimo ir vyriausy b s nari paži r turto sugr žinim , arba teisingiau pasakius, j nenor imtis žygi teisingumui atstatyti, nes kai kuri Seimo nari žodžiais, „jei jie diskutuot ši nuosavybi gr žinimo ‚amerikonams‘ arba kit krašt gyventojams problem Seime, jie nebeb t perrinkti Seim“...

Sekmadien , po šv. Miši v l susirinkome parapijos sal je išklausti sve i iš Lietuvos paskait . Programa prad ta kun. Stanislovo Anužio invokacija, trumpa vakardienos paskait ir svarstyb santrauka, kuri pateik Edmundas Arbas, ir poetiniu Bernardo Brazdžionio žodžiu - *Šaukiu aš taut .*

Pirm j paskait , „Lietuvos vidaus politikos prioritetai“, skait Lietuvos Respublikos Seimo narys Algirdas Patackas. Savo paskaitoje jis smulkiau panagrin jo tik kelias, jo manymu, svarbesnes sritis, sumin damas

Politini stud. savaitgalio sve ıai ir reng jai pob vio metu. Iš k. s di - B. Brazdžionis, Ž. Brinkien , min. A. Saudargas. Stovı - J. Pupius, kun. S. Anužis, amb. V. Dambra, E. Vidugirien , B. Varnien , A. Patackas, R. Bureikien , amb. S. Sakalauskas.

teigiamus ir neigiamus pasireiškimus.

Švietimo srityje, nušalinus ministr Zigm Zinkevi i - tyla ir ramyb . Reforma, nors ir brašk dama, juda pirmyn. Dygsta naujos mokyklos, daugiausiai Vilniaus krašte, dideliam lenkintoj nepasitenkinimui. Kuriamos naujos mokykl formos, atgimsta gimnazijos. Priva i institucij padaug jo du su puse karto. Dygsta ir katalikiškos mokyklos ne tik Kaune ir Vilniuje. Pavyko apginti teis jas finansuoti ir valstybei, nors kairieji tam smarkiai priešinosi. Katalikišk mokykl prestižas, ypa Kaune, aukštas, mokiniai laukia eil s nor dami jas stoti. Ta iau švietimo srityje labai daug kas priklauso nuo mokytoj ir direktori , o dauguma j iš senosios santvarkos. Neišspr sta skaudi mokykl nelankan i j problema. Aukštojo mokslo srityje student skai ius (stoja 45% abiturient) dar permažas.

Socialin sritis. Kas gero? Vis pirma ministr p. Degutien - jauna, patraukli ir išties mokanti atjausti. Vyriausyb socialinei globai skiria, kartais net „socialdemokratišk " d mes . Ind liai gr žinami. Nuo 1996 met pabaigos pensijos did ja spar iau negu kainos. Socialinei sri iai skiriama beveik pus (46.8%) biudžeto. Ta iau nors bendras vidaus produktas išaugo 5.8%, vidutinis užmokestis 12.6%, pensijos 15%, skurstan i j vistiek yra apie 16.6%. Žmones piktina vis dar neleistinai

didelis skirtumas tarp turtingiausio ir vargingiausio visuomenės sluoksnio (apie 12 kart), bei begaišiai pasididinti algos valdininkai (pvz. teisėjai iki 30,000 Lt per mėnesį). Apibendrinamas A. Patackas nurodo, kad skurdas Lietuvoje nėra didesnis nei kitose Baltijos ir Rytų Europos šalyse.

Sveikatos srityje rasti koks nors gero beveik ne manoma. Gyventojų 1997 metais sumažėjo 0,09%. Atgyja tuberkuliozė, plinta venerinės ligos. Mirtingumas, ypač diki, mažėja, skaudžiausia, tai savižudybės. Liko dar daug neapartant vidaus gyvenimo temų - krašto apsauga, ekonomika, žemės ūkis, teisinė sistema, nusikalstamumas ir jo stabdymas, žmogaus teisių ir gamtos apsauga. Baigdamas prelegentas pažymėjo, „kad kokie beatrašyti artėjantys 2000 metai, viskas yra mūsų rankose, bet tai priklausys nuo mūsų ir Dievo palaimos. Tikrai nepapiktinkime Apvaizdos“.

Savo paskaitai - *„Lietuvos užsienio politikos prioritetai ir alternatyvos“*, Lietuvos užsienio reikalų ministras Algirdas Saudargas pateikė ir antrą pavadinimą - „Lietuvos užsienio politika tarp kasdienos ir banalybės“. (Ministro Saudargo paskaita ištiesai spausdiname šiame numeryje. Red.)

Studijų savaitgalį užbaigė Juozas Kojelis, kviesdamas paklausti prieš daugiau kaip dešimtmetį, 1988 m. rugsėjo 23 d. Kauno Karo muziejaus sodelyje tarti žodžiai: „Staiga kažkas sustojo, kažko nebeliko. Pajutome, kad stinga kažko nemalonaus, bet jau taip visiems prasto, tartum amžino. Išnyko niurus girgždesys. Ir supratome, kad liovsis sukasis melo malūno ratas. Jis sustojo, nes ant milžiniškų, jo menininkai nenukrito nelašo prasto melo skystimo. VYKO TIESOS STEBUKLAS, IŠVYDOME TIES ESANT GYV“ . Tuos žodžius tada tarė dabartinis Lietuvos užsienio reikalų ministras Algirdas Saudargas, šios dienos mūsų sveikas. Juozas Kojelis paminėjo ir knygoje „Žygio draugams“ tilpusi nuotrauka, kurioje Saudargas ir Patackas 1988 m. spalio 9-tą dieną Vilniaus gatvėmis nešė Lietuvos trispalvę .

P. Algis Raulinaitis

ATEITIES KARTOMS

Obeli istorijos muziejaus k r jas Andrius Dru kus.

Atidar duris lankytojams nauja kult ros staiga - Obeli istorijos muziejus, kurio k r jas - mokytojas Andrius Dru kus. Atidarymas vyko 1998 m. gruodžio 10 dien . Šis muziejus ne tik mokytojo svajon ir ilgametis darbas renkant istorines relikvijas, met metus jas saugant, slapstant. Reik jo dirbti tyliai ir atsargiai, pasišventus, paskyrus šiai kilniai misijai vis gyvenim . Ypa už partizanin s veiklos dokument , nuotrauk kaupim gal jai greit atsidurti saugumo kameroje ir tremtyje.

Muziejuje surinkti nepriklausomos Lietuvos karin s veiklos apdovanojimai, prieškariniai mokslo baigimo ženklai, Baltijos valstybi pinigai - monetas. Tautos skausmu prabyla surinkti kryži ir koplytstulpi r pintoj liai, medin s švent j skulpt r l s, susim stymui nuteikia Lietuvos laisv s kovotoj portretai.

- Man brangiausi tie eksponatai, kurie atspindi Obeli krašto partizan , j ryšinink ir r m j veikl , dokumentai apie okupant ir srib vykdytas genocido akcijas, - sako Andrius Dru kus, pats savo jaunyst s metais buv s tre ios Vytauto apygardos, penktos Lokio rinktin s, Vy io kuopos partizanas. - Tikiu, kad šiame muziejuje vyks Lietuvos istorijos pamokos Obeli moksleiviams.

Muziejaus k r j pasveikino Kult ros ministerijos atstovas Romanas Senap dis ir Seimo narys Petras Šal ius, teik s Lietuvos nepriklausomyb s atstatymo Kovo 11 akto spalvot kopij . Gimtojo Obeli krašto žmon s teik kas išsaugot sen knyg ar buities rakand - visk , kas jau tapo istorija. Rajono meras Vytautas Masiulis surado galimyb skirti muziejui pastat ir paskyr l š kapitaliniam remontui.

Neabejoju, jog visi muziejaus lankytojai sustos ir prie labai "jauno" eksponato - skulptoriaus Žuklio "Marijos". 1992-siais, atgimimo metais,

kai žmonės su viltimi žvelgė ateitį, žuvusi už laisvą partizan atminimui Obeliuose buvo pastatyta "Marija". Bet jau tą pačią naktį paminklas buvo barbariškai suniokotas, sudaužytas. Žmonės nujautė, kas tai padarė. Atkakliai ieškant paminklas buvo surastas. Partizanams pagerbti buvo atlieta nauja tokia pat brangaus metalo skulptūra, prieš naktimis budėjo žmonės, ir jie tebestovė. O apdaužytas paminklo originalas tapo naujojo muziejaus eksponatu, primenančiu visiems, kad labiau už gyvybę mes turime branginti.

Sveikiai, dalyvavę muziejaus atidarymo iškilnėse, buvo apdovanoti vertinga knyga "Obeliai - Kriaunos", išleista Lietuvos tūkstantmečiui ir Obelių 480 metų jubiliejui. Tai daugelio autorių darbas apie Obelius ir Kriaunų apylinkes senovės, 1905 metų lietuvių kovas už laisvą, šio krašto kininkų gyvenimą, papročius, liaudies meną.

Žavėjais šio krašto žmonėmis, atjusiais šventais vaikais ir anais. Juk muziejaus kūrėjai pastangos ir nukreiptos jauniausių Lietuvos kartų, kuri turės mokytis Tėvynės meilės, kelti tautiškumą išilgamei nautinimo bei nudvasinimo.

Janina Semaškaitė

LAISVŲ FONDO LIETUVOS FILIALO VEIKLOJE

LF Lietuvos filialo tarybai šiuo metu vadovauja pirmininkas Jonas Kairevičius. Kiti tarybos nariai: Arnas Dragnevičius, dr. Kostas Girnius, Benius Mažeika, Vidmantas Valiušaitis, prof. dr. Zigmantas Zinkevičius ir Aldona Žemaitytė.

LF Lietuvos filialo valdybą sudaro: pirmininkas Benius Mažeika, sekretorė Birutė Pokštienė, valdybos nariai - Tautvydas Majauskas, Ignas Misiūnas ir Vidmantas Vitkauskas.

Aštuntoji studijų savaitė šiemet rengiama Anykščių rajone birželio 23 - 27 dienomis. Jau pradėtas šios studijinių savaičių programos paruošimas, paskaitininkų kvietimas ir kt. Buvo gautas malonus ir pritariantis laiškas iš Anykščių miesto S. Nefo, kuris net šiai savaitei pasiūlytą temą "Bendruomenė Lietuvoje - istoriniai patirtis ir perspektyvos".

Kiti 1999 metų renginiai: 1) Numatyti dr. Adolfo Damušio knygos "Lithuania against Soviet and Nazi Aggression" pristatymai Kaune ir Vilniuje. 2) Rengiamasi LF vardu suorganizuoti ir paskirti premiją už grožinį literatūros kūrinių rezistencinę temą.

Šventasis Raštas - Senasis ir Naujasis Testamentai vienoje 2056 psl. knygoje - išleistas 1988 m. pabaigoje Lietuvoje. Senojo Testamento vertimas atliktas kun. prof. Antano Rubšio, o Naujojo Testamento - kun. eslovo Kavaliausko (neseniai mirusio). Išleido "Katalik pasaulio" leidykla.

Dr. Juozui Kazickui Kauno VD universitetas 1998.11.11 d. iškilmingai suteik garb s daktaro laipsn už jo nuopelnus ir darb ugdant bei remiant vairias ekonomines institucijas Lietuvoje.

Jonas eponis, dabartinis Lietuvos Laisv s Kovos S j džio pirmininkas, Lietuvos partizan vadas buvo apdovanotas III-jo laipsnio Vy io kryžiumi. Ordin teik prezidentas Valdas Adamkus Lietuvos kariuomen s švent s 1998.11.23 d. metu.

Kun. dr. Feliksas Jucevi ius, sve ias iš Montrealio, dalyvavo ikagos LF bi iuli surengtoje prof. dr. Antano Maceinos prisiminimo akademijoje ir skait paskait tema: "Istorija ir legenda maceiniškoje 'Didžiojo inkvizitoriaus' interpretacijoje". Akademija vyko 1998 lapkri io 8 d. Jaunimo centro sal je.

Alfonsas Pargauskas, ilgametis Laisv fondo išdininkas, Ateitinink nam Lemonte vadovas ir kit organizacij darbuotojas dideliame savo draug ir artim j b ryje neseniai atšvent garbing savo amžiaus sukakt .

Adv. Jono Kairevi iaus, Laisv fondo Lietuvos filialo tarybos pirmininko, teismn kalba buvo išspausdinta neseniai Lietuvoje išleistoje knygoje: "Rinktin s advokat kalbos teisme". Adv. J.

Lietuvos advokat taryba kartu su Respublikos prezidentu Valdu Adamkumi. Kair je - adv. Jonas Kairevi ius.

Lietuvos Respublikos valstybinio konkurso "K žinai apie Lietuvos kariuomen ?" laim tojas Vytautas Šalna su kapt. Gediminu Rentu ir dir. V. Vitkausku.

Juozo Lukšos - Daumanto fondo stipendijas gav. Garliavos J. Lukšos gimnazijos abiturientai. Iš k. - Evelina Kutkaityt, Titas Petrikis, Vaida Kasperavi i t., gimnazijos direktorius Vidmantas Vitkauskas, Žilvinas Jan oras, Rasma Beniulyt.

Kairevi ius 1999 m. sausio 16 d. taip pat dalyvavo su savo pranešimu Lietuvos teisinink surengtoje mokslinėje konferencijoje Kaune. Savo pranešime jis pabrėžė, kad teisme didžiausias pavojus yra nuteisti nekaltą žmogų. Konferencijos tema buvo: "Žmogaus teisių problema baudžiamojoje teisėje".

Dr. K. Sturys K. Girniaus parašyta išsami (beveik 14 psl) Li to Mock no knygos "Pavarg s herojus" recenzija buvo išspausdinta "Naujojo židinio-Aid " 1998 m. 7-8 nr. Recenzijos autorius iškelia L. Mock no vienašališkumą ir neobjektyvumą ir pastebi, kad "knyga permirkusi ideologinėmis kovomis ir antipatiomis, klestėjusi prieš 50 metų".

Vidmantas Vitkauskas, Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktorius, neseniai buvo paruošęs mokykloms skirtam Lietuvos pasipriešinimo prieš okupantus istorijos programą. Apie ją trumpai buvo rašyta ir prajusiame L žurnalo numeryje. Dabar gauta džiugi naujiena, kad Lietuvos švietimo ir leido naudoti visose Lietuvos mokyklose.

Garliavos J. Lukšos gimnazijoje 1999.02.17 d., Vasario 16-tosios paminėjimo šventės metu, buvo vėl teiktos penkios Juozo Lukšos-Daumanto fondo stipendijos. Jas gavo: R. Beniulytė, Ž. Janoras, V. Kasperavičiūtė, E. Kutkaitytė ir T. Petrikis. Jie visi 1998 metų gimnazijos abiturientai, pradėję studijas aukštesiose mokyklose. Specialiu žymeniu tapo apdovanotas buvęs abiturientas Vytautas Šalna, laimėjęs pirmą vietą valstybiniame konkurse: "Ką žinai apie Lietuvos kariuomenę?"

Dr. Adolfas Damušis kalba Palm Beach LB renginyje Floridoje.

Dr. Adolfas ir Jadvyga Damušiai buvo iš Lietuvos atvykę žiemai Amerikoje. Ilgesnį laiką praleido Floridoje, kur keliose vietose se lietuviams turėjo gražią progą susitikti ir susipažinti su neseniai išleista dr. Damušio knyga apie Lietuvos pasipriešinimą prieš komunistus ir nacių. Trumpai lankėsi ir ikagoje, o kovo pradžioje išvyko atgal į Vilnių.

A.A. Vlad B t n prisimenant. Jau daugiau nei 5-ri metai praėjo, kai po sunkios ligos 1993.11.7 d. ikagoje mirė žymus išeivijos žurnalistas Vladas B t nas, kilęs iš Vabalninko, LFB biulis, daug kur rašęs visiems žinomam Ramojaus slapyvardžiu. Kur laiką dirbo ir "Amerikos balso" radijo lietuviškame skyriuje. Parašė knygas: du toms "Kritusieji už laisvę", "Lenktynės su štonu", dokumentinį leidinį "Dabarties kankiniai" (Mato Raišupio slapyvardžiu). "Drauge" turėjo savo skiltį "Dviejuose horizontuose". Bendradarbiavo ir kitoje spaudoje. 1973 m. jam buvo paskirta LKMA žurnalizmo premija.

Juozas Dulaitis, statybos inžinierius, gyv. Druskininkuose, pasižymėjęs Lietuvos partizanas,

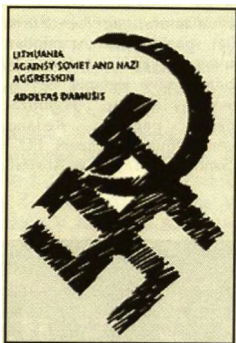
tragiškai mir ši met kovo 29 d. Bežvejodamas Veis j ežere, l žo ir suš lo. Palaidotas Druskininkuose balandžio 7 d. Liko žmona gydytoja Janina, dukt Daiva su šeima, s nus Paulius.

1944 met ruden Juozas, kartu su broliu Bronium, V. Adomai iu ir V. Svilu buvo pasi sti partizan parašiutinink kursu s Dancige. 1945 met žiem nuleistas ties Jurbarku, s kmingai partizanavo Žemaitijoje. 1951 m. suimtas, išvežtas Kemerovo

ir Omsko lagerius. Po daugelio met v l gr žo Lietuv , vadovavo Druskinink mineralini gydykl statyboms. Gyveno su šeima Druskininkuose, 1998 m. Laisv fondo studij savait s rengimo komisijos narys, palaik ryš su partizan organizacijomis.

Jonas Ambrizas, ilgametis ikagos LFB samb rio narys, „laisv“ žurnalo r m jas, priklaus s daugeliui kit organizacij , mir Lemonte 1999 balandžio 5 d.

ATSI STA PAMIN TI

Adolfas Damušis, LITHUANIA AGAINST SOVIET AND NAZI AGGRESSION. 1998 m. pabaigoje Laisv Fondas išleido ši dr. Adolfo Damušio 342 psl. kietais viršeliais verting knyg , išsamiai supažindinan i angliškai kalbant skaitytoj su Lietuvos rezistencija prieš sovietus ir nacius. Knygoje daug autentišk dokument , nuotrauk bei fakt , paryškinan i to laikotarpio lietuvi tautos pasipriešinim okupantams. Knygos pabaigoje pateiktas pilnas vardynas. Knyga gaunama per

Laisv Fond šiuo adresu: A. Pargauskas, 8908 Butterfield Ln. Orland Park, IL 60462, USA.

Neringa Krikštolaityt , ARTI ŽMOGAUS. Pirmoji jaunos autor s, 1997 m. baigusios Garliavos J. Lukšos gimnazij , poezijos knygel , kišeninio formato, 64 psl. Joje virš 50 eil raš i apie gyvenim , meil ir žmog . Išleido 1998 m. leidykla "Aušra" Kaune.

Zenonas Pr sas, DVIDEŠIMTOJO AMŽIAUS VERPETUOSE. Vienos šeimos istorijoje, kaip autorius ši knyg vadina, aprašoma jos epop ja, prasid jusi But n kaime, Sv das vals iuje. Didesn knygos dalis skirta Pr s šeimos nariams, išgyvenusiems okupacijos ir Sibir , kita dalis - paties autoriaus odis jai, atvedusiai j tolim j Amerik . 174 psl. knyga skaitoma labai domiai. Išleido 1999 metais "Naujasis lankas" Kaune. Užsienyje gaunama ir per Laisv Fond .

Vytautas Antanas Dambrava, VIEŠOJI DIPLOMATIJA. Nedidel je, bet gražiai išleistoje, 72 psl. knygut je autorius supažindina su dabarties

laik diplomatijos pasaulyje uždaviniais ir metodais, akcentuodamas, kad viešoji diplomatija yra tapusi atvira, bendraujanti su žmonėmis. Išleista Vilniuje 1997 m. Du Ka leidyklos.

POLITOLOGIJA - du kartus metuose Vilniaus universiteto Politinių mokslų instituto leidžiamas politinis žurnalas. Neseniai gautuose 1998 m. dviejuose numeriuose pažymintinos straipsnių temos: Lietuvos konstitucijos klausimai, Integracija Europoje, 1997 prezidentini rinkimų analizė, Valstybės užsienio politika, ir daug kitų. Platus kronikos ir recenzijų skyriai.

SUVAŽIAVIMO DARBAI 1997. Lietuvių kultūros instituto Lampertheime, Vokietijoje, kasmet išleidžiamas leidinys, kuriame daugiausia vokiečių kalba pateikiamos LKI suvažiavimuose skaitytos paskaitos. Šis 162 psl. tomas išleistas 1998 m. Jame 8 paskaitos, kurias riša

pagrindinis temos apie pirmąjį lietuvišką knygą 1547 metais, apie Lietuvą bei Prūsiją. Leidinio redaktorius - Vincas Bartusevičius.

LITHUANIAN PAPERS, 1998 - 12. Vieną kartą metuose Australijoje anglų kalba išleidžiamas lietuviškų studijų draugijos Tasmanijos universitete leidinys, redaguojamas Algio Taškų no. Siame 80 psl. numeryje trumpi, bet aktualūs ir populiarūs parašyti straipsniai apie Lietuvos politinį, ekonominį gyvenimą. Atkreiptinas dėmesys Harvarduoto istorijos profesoriaus Richard Pipes straipsniui, kuriame keliamas desovietizacijos reikalas pokomunistinėse valstybėse. Žurnalas gražiai pasitarnauja garsindamas Lietuvos vardą Australijoje, leidžiamas savo įdomiais, be LR ar didesni lietuvių organizacijų finansinės paramos. Redakcijos adresas: Lithuanian Papers, PO Box 777, Sandy Bay, Tas. 7006, Australia..

Po dr. A. Damušio naujos knygos pristatymo Lietuvių klube St. Petersburg Beach, FL sausio 8 d. dr. K. Ambrozaitytis, M. Ambrozaitytė, dr. A. Damušis, J. Damušienė, S. Vaškėlienė, prof. B. Vaškėlis, A. Karnienė — kultūros religijos pirm., ir A. Karnius—Lietuvių klubo pirm. Nuotr. Mžeikas

1998 MET AUKOS LAISV " ŽURNALUI

Nuoširdžiai d kojame lietuviškos spaudos r m jui
LIETUVI FONDUI,

1998 metais " laisv " žurnalui paskyrusiam 1000 dol. param

...

Garb s r m jai:

1998 met garb s r m jai jau buvo paskelbti žurnalo 128 numeryje.
Po to buvo gautos dar dvi aukos: dr. K.Ambrozaitis, prel. J.Prunskis.

Garb s prenumeratoriai:

R.T. Alinskai, J. Ambrizas, M. Bajor nien , A. Balsys, Br. Barisas, V. Barisas, A. Barzdukas, dr. V. Bieliauskas, J. Bežys, A. Braž nas, dr. N. Braž nait , dr. Z. Brinkis, A. Bumbulis, V. ep nas, dr. S. epas, dr. A.L. epulis, K. sna, VI. yvas, J. Darnusis, A. Dapkus, J. Daug la, K. Do kus, G. Drag nas, A.V. Dundzila, I. Eitmanien , J. Gelumbauskas, V. Girmien , A. Girmius, dr. L. Grini t , D. Jakien , A. Janušis, dr. A. Juozevi ien , K. Kazlauskas, V. Kazlauskas, dr. P. Kisielius, J. Kojelis, J. Kon ius, kun. R. Krasauskas, kun. V. Krikš i nevi ius, S. Kungys, . Kuras, V. Kuzmickas, V. Laniauskas, St. Laniauskien , J. Lukoševi ius, I. Mališka, V. Mažeika, J. Mikaila, V.V. Milukas, V. Montvilas, R. Narušien , M. Naujokaitis, B. Neverauskas, K. Norvila, dr. A.S. Pacys, kun. J. Pakalniškis, Br. Paliulis, M. Pal nas, J. Pažem nas, Br. Polikaitis, dr. Z. Pr sas, A. Pumputis, V. Rastoms, dr. P. Rasutis, B. Raugas, dr. A. Razma, V. Roci nas, St. Rudys, J.V. Rugelis, A.J. Rugienius, A. Sabalis, V. Sendžikas, VI. Sinkus, G. Sirutien , St. Sk rien , V. Skladaitis, S. Slavickas, K. Stan iauskas, D. Stankaitien , A. Sutkuvien , A. Šatas, V.S. šilas, dr. A. Šležas, V. Tumasonis, prel. I. Urbonas, J. Urbonas, J. Vasaris, P. Vai ekauskas, J. Vai iulaitien , A.N. Vardien , kun. J. V lutis, K. ir v. Volertai, V. Žiaugra, St. Žilevi ius, O. Žilionien , J. Žygas

Aukotojai:

A. Antanaitis, V. Aušrotas, R. Bulovas, R. Bureikien , S. Jelionien , A.J. Kerelis, Br. Krokys, K. Laukaitis, Z. Lukauskas, P. Matek nas, P. Narutis, J.K. Paliulis, L. Paliulis, J. Rygelis, V. Rutelionis

Leid jai ir administratorius visiems spaudos talkininkams taria
nuošird A I !

